25

josé hernández

«În *Martín Fierro* nu este vorba nici de semizei, nici de regi, nici de iluștri navigatori care au deschis noi căi omenirii și au intrat în cartea de aur a istoriei. Eroul este un anonim, un biet cîntăreț popular, care ne face cunoscută toată povara nefericitei lui vieți...

José Hernández este, astfel, nu numai singurul genial dintre poeții „gauchești" culți, dar și singurul care a dat unei literaturi din continentul american epopeea sa națională, ceea ce nici Statele Unite nu posedă.»

EDGAR PAPU

Lei 5

editura minerva

715

josé hernández

josé hernández
martín fierro

Clubul cărții digitale 2024

Ilustrația copertei : *reproduce coperta ediției originale a părții a doua a poemului ÎNTOARCEREA lui MARTÍN FIERRO apărut în 1879 la Buenos Aires.*

josé hernández

martín fierro

ÎN ROMÂNEȘTE DE AUREL COVACI

PREFAȚĂ DE EDGAR PAPU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1972
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Pentru versiunea românească toate drepturile rezervate Editurii Minerva (B.P.T.).

JOSÉ HERNÁNDEZ
MARTÍN FIERRO
Biblioteca del Pueblo, Cuba, 1962.

PREFAȚA

Deși tardiv scrisă, abia în ultima jumătate a veacului trecut, cînd în alte părți se perimase genul, *Martín Fierro* a devenit pentru Argentina epopeea națională. Ea îndeplinește acolo aceeași funcțiune pe care *Eneida*, *Șah-Namé* sau *Lusiada* le-au deținut pentru culturile respective. Spre deosebire, însă, de toate aceste poeme festive, ampla cîntare epică, venită pînă la noi din cuprinsul nețărmurit al pampei, se dirijează pe calea democratismului modern. În *Martín Fierro* nu mai este vorba nici de semizei, nici de regi, nici de iluștri navigatori care au deschis noi căi omenirii și au intrat în cartea de aur a istoriei. Eroul este un anonim, un biet cîntăreț popular, care ne face cunoscută toată povara nefericitei lui vieți.

Așa se deslușește că, departe de a fi anacronică, această poemă epică se integrează perfect în spiritul general al timpului. În a doua jumătate a veacului trecut, țăranul încetează a mai fi considerat ca element pitoresc, și devine obiectul unor observații riguroase de ordin social. Ca urmare, a ajuns la mare trecere în toate literaturile acel „realism țărănesc" ilustrat de un Gottfried Keller, de un Giovanni Verga, mai tîrziu de un Thomas Hardy și de mulți alții. După cum bine știm, un erou al acestei tendințe, venite îndeosebi

pe cale germană, s-a valorificat la noi în proza lui Slavici. Sub aspectul de față, marea contribuție a Argentinei este tocmai *Martín Fierro*. Pînă și limbajul popular își găsește corespondențe perfecte în coordonatele timpului. Cam tot pe atunci, un scriitor ca Fritz Reuter evocă și el durerile și jugul țăranilor din Mecklemburg, în dialectul „plattdeutsch".

Totuși, pe de altă parte, *Martín Fierro* se deosebește de toate aceste scrieri numai fiindcă pătura populară, pe care el o pune în scenă, se afla la un stadiu cu mult mai primitiv, mai „originar" decît echivalențele europene (naționale) menționate mai sus. De aci provine, o dată cu arhaicul caracter epopeic, și implicita redactare în versuri a scrierii ce ne preocupă. Aproape pretutindeni, în alte părți, amintitul „realism țărănesc" se cristalizase îndeosebi în proză. Aceste ultime observații ale noastre cu privire la caracterul distinctiv al lui *Martín Fierro* reclamă, însă, noi deslușiri întregitoare. Vasta poemă argentiniană nu poate fi pătrunsă în esența ei dacă nu avem o cît de sumară noțiune despre tipul și fenomenul *„gaucho"*.

Este vorba de unul din cele mai curioase cazuri de involuție istorică. Oameni de origine spaniolă, cel mai adesea andaluză, aruncați de veacuri în imensa pustietate a pampei, în loc de-a deveni colonizatori, s-au văzut pierduți în acel spațiu fără hotare, care i-a înghițit și le-a impus coordonatele sale. In felul acesta s-a petrecut amintita involuție, care i-a adus la o anarhică stare nomadă sau seminomadă, trezind într-înșii haosul primordial, ce fusese învins, înainte de emigrare, printr-o milenară evoluție normală. Au revenit, astfel, la stadiul inițial al locuitorilor răzleți ce populează stepele nesfîrșite.

Este adevărat că o parte, cel puțin, din ei, a reușit să se stabilizeze. De aceea, încă din 1870, generalul Lucio Mansilla stabilește, într-o carte a sa [1], distincția dintre „țăranul-gaucho" și un „gaucho" propriu-zis. Numai acesta din urmă se vedea lipsit de un loc stabil, cutreierînd întinderea pampei, trăind de azi pe mîine, hăituit de tot felul de primejdii și amenințări. Numai cu un „poncho" pe el, își mai mîngîia zilele cu strunele popularei „vigüela", pe care o purta cu sine. Era veșnic însoțit de cuțitul său scurt, de acel „facón", pe care-l mînuia excelent, apărîndu-se sau înfruntînd obstacolele. Efectele acestui cuțit făceau adesea ca el să fie urmărit de poliție și să nu-și mai găsească pacea nicăieri.

[1] Lucio Mansilla, *Una excursión a los indios ranqueles*, ed. I, Buenos Aires, 1870.

Viața sa împovărată se desfășura, astfel, în condiții destul de grele. Prins adesea cu arcanul de autorități pentru a presta un interminabil și primejdios serviciu militar, se vedea cel mai adesea purtat la frontiera de sud, în luptă cu taberele indienilor. Uneori, exasperat de tratamentul inuman ce i se aplica, fugea la acești indieni care, însă, difidenți și crezîndu-l spion, îl făceau să îndure regimul de ostatic. În celebra sa carte *Facundo* (1845), Faustino Domingo Sarmiento identificase în tipul „gaucho" elementul de „barbarie" al Argentinei, spiritul obscur și haotic al „interiorului" țării, spre deosebire de elementul „civilizație", reprezentat de Buenos Aires și de golful La Plata. Acesta din urmă a reușit, prin reforme fundamentale, să se impună cu totul, încă de pe la sfîrșitul veacului trecut. Astăzi tipul „gaucho" nu mai există, fapt ce se prevedea, de altfel, cu mult înainte. Încă de pe la 1870 generalul Mansilla, în menționata sa carte, afirmase că această ciudată categorie de locuitori ai pampei era pe cale de dispariție.

Am spus că ei își însoțeau adesea tristețea și singurătatea cu sunetele acelei „vigüela", la care acordau versuri narative, de cea mai tipică factură populară. Este vechea spaniolă, netrecută încă prin filtrul clasic al „secolului de aur", o spaniolă împănată, însă, cu acele indianisme, rezultate din frecventarea seculară a pampei.

Printre acești poeți culți, nu cel mai bătrîn, dar primul care a dat o mare și cunoscută poemă „gauchescă" este Estanislao del Campo (1834—1880). În *Fausto* al său (1866), el caută să adapteze opera eponimă a lui Gounod — care apăruse numai cu șapte ani înainte, în 1859 — la spiritul primitiv și superstițios al pampei argentiniene. Cu mult mai importantă se dovedește, în 1872, poema despre *Santos Vega* a lui Hilario Ascasubi (1807—1875). Acest Santos Vega este un „payador" legendar, un fel de Orfeu sau de Dafnis al pampei. Pentru noi, desigur, numele lui spune prea puțin; el apare, însă, intens evocator în acea atmosferă. De fapt nu

se află expusă aci presupusa viață a „payadorului" mitic, ci se dau doar episoade epice, create de Ascasubi și atribuite de el, în mod fictiv, lui Santos Vega. Cea mai de seamă operă a acestor poeți „gauchești" culți se recunoaște, însă, în *Martín Fierro* a lui José Hernández (1834—1886). Poema cuprinde două părți, apărute la un mare interval una față de alta, așa cum apăruse pe vremuri și al doilea volum față de primul din *Don Quijote*. Ca și la opera lui Cervantes, această distanță în timp ajunge să potolească, să surdinizeze, inițialul ton vehement al eroului, care, de astă dată, mai mult el îi ascultă pe alții. Prima parte se numește *Gaucho-ul Martín Fierro* (1872), iar a doua *Întoarcerea lui Martín Fierro* (1879).

Asemenea celorlalți poeți „gauchești" culți, nici José Hernández nu era, prin ascendența sa, un „gaucho". Familia tatălui venise recent din Spania, numai cu cîteva decenii mai-nainte de-a se naște autorul lui *Martín Fierro*; mama, la rîndul ei, era de origine irlandeză și bască franceză. A trăit, însă, de mic la țară, și i s-a sedimentat, astfel, din prima copilărie, dragostea față de „gauchos" și de tot ceea ce se povestea despre ei. Mai tîrziu le-a studiat condițiile de viață și a reflectat la problemele sociale ridicate de existența lor precară. Ca atare, a fost toată viața un apărător al omului „gaucho", atît pe calea presei cît și a altor publicații. Acest obiectiv social apare cu toată evidența și în *Martín Fierro*. Hernández nu este, totuși, un idealizant romantic, ci un lucid. Îndreptîndu-și toată simpatia către favoritul său tip uman, el îi recunoaște deopotrivă și calitățile, și scăderile. Nu putem, desigur, verifica dacă *Martín Fierro* deține și valoarea documentului riguros. Ar fi temerar să ne pronunțăm în această privință, unde nu avem competența necesară. Nu mai puțin, însă, atîtea scene ale poemei relevă un realism atît de ascuțit, încît poetul pătrunde cu el pînă în zona cea mai adîncă a destinului uman.

Componența lucrării nu cuprinde o unitate perfectă, adică o desfășurare liniară sau de concentrație a mai multor acțiuni, care să se lege într-un singur fir. Numai prima parte este o relatare neîncheiată a propriilor tribulații, pe care și le cîntă *Martín Fierro*. Urmează apoi evocările altor experiențe dureroase, povestite pe rînd, la persoana întîia, de sergentul Cruz, de cei doi fii regăsiți

ai lui Fierro, de tînărul supranumit *Ticăloșie (Picardía)* și, în sfîrșit, de un „payador "negru. Ca în unele drame sau comedii clasice, asistăm și noi la neașteptata identificare finală a unor persoane pierdute. Astfel, pe lîngă cei doi fii regăsiți ai lui Martín Fierro, se mai descoperă, din cele narate, că Ticăloșie era feciorul lui Cruz, iar „payadorul" negru, fratele unui alt negru, pe care Fierro îl ucisese de mult, într-o încăierare din tinerețe. Aceste glasuri multiple, prin care se reeditează, în diferite variante, greul vieții atît de apăsător pentru un „gaucho", extinde noțiunea de la un caz izolat la condițiile unei cuprinzătoare categorii umane, și împrumută fabulației acel caracter multiplu, epopeic, indicat să îmbrățișeze larg destinul unei întregi colectivități.

În cele din urmă are loc o pasionantă întrecere poetică între acum bătrînul Martín Fierro și „payadorul" negru. Autorul părăsește aci registrul narativ și adoptă tonul gnomic al înțelepciunii. În versuri de o nespusă frumusețe poetul dă, pe calea unui arhaic limbaj sapiențial, răspunsuri la problemele fundamentale ale existenței și ale sensului adînc din lucruri. Poema nu are o încheiere propriu-zisă; ea se termină cu constatarea că omul nu-și va găsi niciodată liniștea, avînd de înfruntat și la bătrînețe noi și neașteptate frămîntări. Din toate evocările de vieți pe care le prezintă poetul, rezultă inevitabil aceeași idee în legătură cu soarta tristă și dureroasă a omului „gaucho", care mereu își caută o viață mai bună și tot de atîtea ori se izbește de decepții amare.

José Hernández era un om relativ cultivat. N-am putea, totuși, vorbi de o influență literară asupra lucrării sale, exceptînd poezia populară a „payadorilor", împletită, desigur, și cu elemente culte, străine lor. Cititorul, însă, care va parcurge această poemă, va fi în măsură să surprindă analogii și paralelisme cu marea epică din toate timpurile. Vom evoca, indiferent de problema influențelor, cîteva din aceste aspecte analogice.

În primul rînd ne vom opri la o identitate de ordin numeric. Poema întrunește 33 de cînturi, exact acel număr pe care-l cuprinde și fiecare din cele trei cărți ale *Divinei Comedii*. Deși cu o altă semnificație decît la Dante, acest număr deține și pentru José Hernández un înțeles simbolic. În cadrul analogiilor cu opera sa,

pe care marele florentin le-a provocat în tot veacul trecut, *Martín Fierro* păstrează o notă originală, care poate fi, de altfel, şi efectul unei simple coincidenţe. Cele mai multe dintre aceste trăsături similare se raportează mai mult la sens şi la *titlu*: *Comedia Umană* a lui Balzac, *Comedia nedivină* a lui Krasinski, *Tragedia divină* a lui Longfellow. Analogia lui José Hernández, care am spus că se poate situa şi în afară de acţiunea unei influenţe, nu se mai aplică la elementul *titlu*, ci la elementul *număr*, cu semnificaţie simbolică. Este numărul unei vieţi de calvar, în care omul îşi poartă apăsătoarea cruce a existenţei. De aceea, am identificat în *Martín Fierro* o exclusivă viziune a *Infernului*, localizat la pampa argentiniană.

Dar mai pregnant similare cu unele mari expresii ale epicei universale devin anumite episoade ale poemei lui José Hernández. Aşa, bunăoară, prietenia dintre Martín Fierro şi sergentul Cruz aminteşte izbitor de prietenia dintre Gilgamesh şi Enkidu din epopeea babiloniană. Cel trimis de altul să răpună un erou îşi dă seama, în timpul luptei, de valoarea acestuia şi, renunţînd la misiunea sa vrăjmaşă, îi devine prieten devotat. Situaţia se prezintă perfect similară cu aceea a poemei din Babilon. Asemănarea devine, însă, şi mai intensă, cînd şi sergentul Cruz, deopotrivă cu Enkidu, se îmbolnăveşte şi moare. Ca şi Gilgamesh, Martín Fierro se simte părăsit şi fără sprijin prin pierderea prietenului scump, şi tot ca el, plînge singur şi disperat la mormîntul celui dispărut. Putem culege şi de aci, ca din antica poemă mesopotamică, pagini antologice, care ilustrează poezia prieteniei. Faptul devine cu atît mai surprinzător cu cît străvechea poveste a lui Gilgamesh era încă nedescifrată şi, implicit, necunoscută în vremea lui José Hernández. Dincolo de firul transmiterilor istorice există, peste milenii, neaşteptate palingeneze — chiar pînă la detalii — ale marilor motive epice.

Un alt episod, acela în care Martín Fierro se luptă cu fiorosul indian ce tortureazâ o femeie captivă după ce i-a ucis copilul, ne aminteşte de un alt filon tematic al artei narative. Descrierea primejdioaselor faze ale înfruntării, pînă la uciderea acelui indian şi la salvarea prizonierei, reconstituie ceva din poemul cavaleresc, din ceea ce şi Don Quijote ar fi dorit să fie. Deşi nici aici nu este vorba de o influenţă propriu-zisă, episodul ne apare totuşi explicabil. El evocă un rest de tradiţie, de veche „onoare" spaniolă, element care poate fi detectat şi în alte lupte susţinute de Martín Fierro.

Tot în legătură cu vechea tradiţie spaniolă, mai cu seamă în latura ei de coloratură populară, se dovedeşte a fi partea paremetică şi gnomică a poemei. Prezenţa proverbelor se vede moştenită din vechea patrie iberică, unde spaniolilor li s-a transmis, în mare parte, de la arabi un asemenea tezaur. Se cunoaşte, între altele, imensul torent paremetic din *Don Quijote*, carte pe care Salvador de Madariaga o numeşte, la un moment dat, „Cartea proverbelor"; sub acest aspect se identifică în *Martín Fierro* o vădită perpetuare a spiritului iberic.

În sfîrşit, pentru că am ajuns să fixăm unele elemente de continuitate cu tradiţia epică spaniolă, nu trebuie să-l uităm, poate, pe cel mai important: apartenenţa eroilor la o categorie socială dezmoştenită apropie registrul „gauchesc" — în primul rînd poema lui José Hernández — de vechea literatură picarescă. Această apropiere poate fi privită sub mai multe aspecte. În primul rînd este motivul peregrinărilor — fie forţate, fie voluntare, în căutarea zadarnică a unei soarte mai bune — peregrinări însoţite de evocarea celor mai variate medii sociale. La aceasta se adaugă realismul direct, nota critică şi tonul umoristic cu care, asemenea personajelor picareşti, Martín Fierro şi ceilalţi protagonişti parţiali ai poemei îşi povestesc tribulaţiile şi întîmplările nefericite. În sfîrşit, arta populară a povestirii, inflexiunile ei orale, contribuie iarăşi la o asemenea apropiere.

Singura deosebire, de altfel esenţială, este că „el gaucho" se lasă totuşi condus de un cod, pe care „el pícaro" l-a pierdut cu desăvîrşire în apele turburi ale cinismului. La cel din urmă vom căuta zadarnic acel rest de demnitate cavalerească — transformată, bineînţeles, la o scară primitivă — demnitate pe care o putem aprecia la cel dintîi. Un „pícaro" nu va fi capabil, ca Martín Fierro, nici de curaj, nici de ataşament uman. Am spune că, sub un anumit aspect, literatura „gauchescă" alcătuieşte o sinteză a epocii majore — de la epopee la romanul cavaleresc — simplificate la planul

realist popular — şi a naraţiunii picareşti, subliniate la o altitudine cvasi-eroică.

Adaosul nostru limitativ „sub un anumit aspect" se datoreşte caracterului incomplet şi provizoriu al acestei definiţii. Printr-însa am urmărit numai înţelegerea incipientă a fenomenului, pe calea trecerii de la cunoscut la necunoscut. Adevărata sinteză, realizată de literatura „gauchescă" prin *Martín Fierro*, nu cuprinde numai cele două elemente ştiute dinainte din „lumea veche", adică naraţiunea epopeică şi relatarea picarescă. Într-însa se mai adaugă şi ceeace am numi *americanismul* poemei. Această trăsătură capătă, în cazul de faţă, nuanţa specială a pampei argentiniene, însă în linii mari este comună aproape tuturor literaturilor din cele două Americi, inclusiv celei din Statele Unite. Este o anumită asprime, specific americană, a condiţiilor vitrege de viaţă cu care luptă înverşunat omul, şi de unde iese cu o voinţă neînfrîntă în faţa adversităţilor, însă, totodată, şi cu un gust amar al existenţei. Acest *americanism* literar, care se exprimă, îndeobşte, într-o notaţie ascuţită, de şocuri, de reflexe continui ale efortului, ale torturii, ale încordării, grefat, de astă dată, pe fondul arhaic al tipului „gaucho" şi al pampei, capătă în *Martín Fierro* o deosebită măreţie.

José Hernández este, astfel, nu numai singurul genial dintre poeţii „gaucheşti" culţi, dar şi singurul care a dat unei literaturi din continentul american epopeea sa naţională, ceea ce nici chiar Statele Unite nu posedă. De aceea, salutăm cu o deosebită satisfacţie excelenta tălmăcire de faţă — prima în româneşte — nu numai exactă sub aspectul lexicului şi al sensului, dar şi integral îmbibată de climatul originalului.

EDGAR PAPU

TABEL CRONOLOGIC

1810 22 mai Izbucneşte răscoala antispaniolă din provincia La Plata, sub conducerea lui Mariano Moreno şi Manuel Belgrano.

1812 În bătăliile de la Tucumán şi Salta, Belgrano înfrînge trupele spaniole.

1813 Abolirea sclaviei negrilor.

1816 9 iulie Se proclamă, la Tucumán, independenţa *Provinciilor Unite La Plata*. Juan Martín de Pueyrredón este numit dictator pe viaţă.

1819 Prima constituţie a Provinciilor Unite La Plata. Statutarea formei republicane de guvernămînt.

1821 Întemeierea Universităţii din Buenos Aires.

Larg program de reforme economice şi politice înfăptuit în provincia Buenos Aires de către Bernardino Rivaldavia.

1825—1828 Război argentiniano-brazilian pentru regiunea *Banda Oriental* (Uruguay).

1826 Bernardino Rivaldavia, adept al statului centralizat, este ales președinte al țării.

24 decembrie Noua Constituție. Proclamarea Republicii Federative Argentina.

1829 Juan Manuel de Rosas, mare moșier, adept al statului federativ, devine guvernator al statului Buenos Aires.

1830 Adepții statului centralizat constituie Liga provinciilor interioare, în vederea luptei împotriva federaliștilor.

Hilario Ascasubi, autor al poemului gauchesc *Gemenii sau Santos Vega,* se exilează la Montevideo, unde scrie primele sale versuri gauchești.

1833 Expediție de exterminare a indienilor în scopul acaparării pămînturilor acestora (expediția în deșert).

1834 Se naște la Buenos Aires Estanislao del Campo, autor al poemului gauchesc *Fausto.*

1834 În noaptea de luni, 10 noiembrie, se naște José Rafael Hernández y Pueyrredón (acesta este numele întreg al poetului) fiu al *doñei* Isabela Pueyrredón și al lui *don* Rafael Hernández, ambii originari din Buenos Aires.

1835 Începe dictatura lui Juan Manuel de Rosas, care va dura pînă în 1852.

1838 Iulie Constituirea societății revoluționare secrete „Tînăra Argentina".

1840 José Hernandez este înscris la o școală întemeiată în apropierea casei părintești de către *don* Pedro Sánchez.

1843 Trupele argentiniene încep intervenția (care va dura pînă în 1851) în războiul civil din Uruguay, în sprijinul conservatorilor (Blancos).

1843 Moare mama poetului. Micul José este dus în sudul provinciei, unde face de la bun început cunoștință cu o viață aspră, bărbătească, familiarizîndu-se cu viitorii săi eroi. Se face „gaucho", învață să călărească, ia parte la diverse încăierări, urmînd în toate pilda tatălui său, în vîrstă de numai 26 de ani.

1852 3 februarie Bătălia de la Monte Caseros; trupele lui Rosas sînt înfrînte de forțele unite ale provinciilor argentiniene interioare, comandate de generalul Justo José de Urquiza, ajutate de trupe braziliene și paraguayene.

20—31 mai Congresul guvernatorilor de la San Nicolás de los Arroyos; generalul Urquiza devine șef provizoriu al Confederațiilor provinciilor Argentinei.

11 septembrie Rebeliunea oligarhiei în Buenos Aires; constituirea unui guvern ostil confederației.

Unchiul poetului, Juan José, moare cu gradul de colonel în Statul Major al lui Rosas.

1853 1 mai Congresul Constituant de la Santa Fé promulgă Constituția Confederației Argentina (rămasă în vigoare pînă în prezent, cu excepția anilor 1949—1956, cînd a fost în vigoare Constituția peronistă).

1853 José Hernández se afiliază forțelor din sud, dispuse să apere orașul Buenos Aires.

1854 Începe președinția generalului Urquiza, care va dura pînă în 1860.

1854 José Hernández participă la bătălia de la El Tala, în calitate de soldat federal, sub comanda generalului Hornos și a colonelului Mitre. Her-

nández activează mai mulți ani, fără întrerupere, în această provincie.

1856 José Hernández scrie o serie de articole în sprijinul federaliştilor.

1857 La 5 iulie moare tatăl poetului, doborît de un trăznet, noaptea, în timp ce, cu fiul său alături, îşi vedea de treburile obişnuite ale fermei.

Estanislao del Campo începe să publice sub pseudonimul *Anastasio el Pollo* (Anastasio Puiul).

1858 José Hernández se mută în Paraná, sediul Confederației şi al Congresului. Plecarea lui este influențată şi de un duel cu un ofițer, pe cînd activa ca locotenent în regimentul colonelului Renzo Sotelo. O vreme lucrează ca „gaucho", apoi ca vînzător într-o librărie. Reîncepe activitatea publicistică, mai cu seamă în ziarul *El Nacional Argentino*.

1859 José Hernández se înrolează în armata lui Urquiza, cînd Congresul hotărăşte să supună oraşul Buenos Aires prin forța armelor. Se reîntoarce la Paraná, activează iar ca librar, iar în Senatul Confederației, ca stenograf, meserie pe care o învață de unul singur.

1861 Poetul se înrolează ca soldat activ în armata lui Urquiza care, la 17 septembrie, este învins de generalul Mitre. José Hernández este făcut sergent-major.

1862 Începe preşedinția lui Bartolomé Mitre. Argentina devine formal un stat unitar.

1863 Poetul se căsătoreşte cu Carolina González del Solar.

1864 I se naşte primul copil, o fetiță, numită Isabelita.

1865 Poetului i se naşte un băiat, Manuel, şi în curînd o altă fetiță, Mercedes.

1866 Estanislao del Campo publică poemul gauchesc *Fausto*.

1867—1869 Hernández ocupă diverse demnități : secretar al Camerei Legislative, ministru de finanțe etc. Din 1867 conduce revista *El Eco de Corrientes*.

1868—1874 Preşedinția lui Domingo Faustino Sarmiento. Remarcabilă înflorire a vieții economice şi culturale.

1869 *august* Hernández întemeiază ziarul *El Rio de la Plata* care, în mai 1870, din pricina atacurilor împotriva lui Mitre şi a lui Sarmiento, este obligat „să-şi înceteze apariția".
I se naşte altă fetiță, Margarita.

11 aprilie Urquiza este asasinat. Este înlocuit de generalul Ricardo López Jordán.

José Hernández se mută de la Buenos Aires la Paraná, alăturîndu-i-se lui Jordán, pe care unii îl învinovățeau că ar fi instigat la asasinarea lui Urquiza.

1871 Jordán este înfrînt de generalul Julio A. Roca la Naembé. Hernández îl însoţeşte pe general în retragere. Se opreşte un timp în Uruguay, unde, într-o formă mai mult sau mai puţin directă, colaborează la ziarul *La Patria* din Montevideo.

1872 Sarmiento promulgă un decret de amnistie. Hernández se reîntoarce la Buenos Aires unde, într-o cameră din *Hotel Argentino*, termină poemul *El Gaucho Martín Fierro*, pe care-l va publica în acelaşi an. Coperta glăsuieşte : *Gaucho-ul Martín Fierro de José Hernández. Conţine, la sfîrşit, nişte interesante memorii cu privire la traversarea Anzilor. Preţul : 10 pesos. Buenos Aires, Tipografia La Pampa, Victoria 79, 1872.*

1872—1873 Înfiinţarea la Buenos Aires a unor secţii ale Internaţionalei I.

1873 López Jordán invadează provincia Entre Ríos. Hernández, suspectat de conivenţă cu acesta, este obligat să părăsească Buenos Aires-ul.

1874 Se reîntoarce la Buenos Aires. Împreună cu fratele său, Rafael, intermediază vînzări şi cumpărări de terenuri agricole, îmbunătăţindu-şi substanţial starea financiară. Se dedică în întregime familiei sale, căreia, cu timpul, i se mai adaugă 3 copii : Maria Teresa (1875) ; Maria Josefa (1877) ; Carolina (1879).

1875 Moare Hilario Ascasubi, recent întors din Europa.

1878 Crearea primului sindicat din Argentina : Uniunea Tipografică.
Greva muncitorilor tipografi, prima grevă din istoria Argentinei.

1879 José Hernández publică *Întoarcerea lui Martín Fierro.*

1879—1880 Este ales şi reales deputat pentru provincia Buenos Aires.

1882 Hernández publică *Instrucción del estanciero (Călăuza crescătorului de vite).*

1886 *21 octombrie* José Hernández se stinge, în urma unui atac de inimă, la vila San José pe care i-o făcuse cadou soţiei sale.

AUREL COVACI

MARTÍN FIERRO

I

Hei ! Purcede-voi să cînt
Dup-a ţiterei măsură !
Trează de o ţii o ţîră,
ca o pasăre măiastră,
prin cîntarea ei sihastră,
alinare îţi murmúră.

Rog pe sfinţii toţi din cer
gîndului să-mi dea arípă
şi, pornind din astă clipă,
cînd purced să-mi spun povestea,
să văd noime ca acestea
că în minte-mi înfiripă.

Vie-mi sfinţii, făcătorii
de minuni într-ajutor ;
limba mea de n-are spor
şi mi-i tulbure vederea,
Domnul să-mi asculte vrerea,
cînd atîtea-n cînt mă dor.

Cîntăreţi ştiut-am, sute,
şi cu faimă-n lumea largă,
faimă ce ştiau s-o-ntoarcă,
incît şi să-i uite leatul :
osteneau cu-aliniatul [1],
fără să alerge, parcă.

Dar pe unde altul trece,
trece şi Martín, oricînd ;
de nimica nu-i înfrînt,
nici năluci nu-l înspăimîntă
şi, cum toţi pe lume cîntă,
ia-ă, vreau şi eu să cînt.

---

[1] În cursul întrecerilor hipice din pampa, nu se dădea semnalul de începere a alergărilor, înainte ca toţi caii să fie aliniaţi. Participantul care avea un cal mai rezistent făcea în aşa fel încît alinierea să se repete de mai multe ori, cu scopul de a obosi caii concurenţilor.

Da, cîntînd vreau să mă-ngroape,
cum cîntînd va fi să mor,
căci la Domnul sînt dator
să ajung eu plin de cîntec ;
încă din al mamei pîntec
fost-am cîntec sunător.

Nu mi se-ncleieze limba,
nu-mi lipsească nici cuvîntul ;
faima mi-o zideşte cîntul
şi, cum voi cînta oricînd,
toţi m-or întîlni cîntînd,
chiar de s-ar căsca pămîntul.

Mă aşez pe-un loc mai neted,
să mai deapăn o poveste ;
ca lovită de tempeste,
saltă iarba pe coclaur ;
cupe, trefle, pici de aur
jocul minţii mele este.

Nu-s un cîntăreţ cu carte,
dar, de-ncep cîte-o cîntare,
capăt parcă nu mai are
şi îmbătrînesc cîntînd ;
ţîşnet versurile-mi sînt,
precum apa din izvoare.

Cînd în mînă iau ghitara,
nu sînt muşte să m-aţină,
nimeni caută-mi pricînă ;
iar cînd mi se-aude glasul,
geme-ntîia coardă, lină,
plînge grav şi tare basul.

Taur sînt unde mi-i turma,
tăuraş în loc străin ;
mă socot mai bun eu şi-n
încercarea cea mai grea ;
cînte altul — şi-om vedea
cine ştie mai puţin !

Nu mă dau din drum în lături :
vină ei puhoi, urlînd,
că eu cu cei blînzi mi-s blînd,
cu cei răi în rău-s breaz ;
nu mă vede, la necaz,
nimeni clătinat mergînd.

La primejdie, Cristoase,
inima-mi se-mbărbătează ;
toţi pămîntul larg să-l vază —
nu-i pricină de-ntristare.
de nimica teamă n-are
cel cu inima vitează !

Sînt gaucho [1], s-o pricepeţi
cum v-o spun în graiul meu ;
e pămîntul mic şi-l vreu
cu întinderi libere ;
greu mă muşcă vipere,
greu de soare ars mi-s eu.

M-am născut precum se naşte
peştele în fundul mării :
tot ce-mi dete cerul, mări,
nimenea lua nu-mi poate ;
ce-am adus în lume, frate,
iau din lume, dau cîntării.

Glorie mi-i traiul slobod
ca al paserii-n văzduh ;
nu-mi fac icea cuib de puh,
unde-i multă suferinţă ;
nu mi-i om de trebuinţă
cînd zbor sprinten ca un duh.

N-am în dragoste pe nime
cu pornire arţăgoasă ;
precum pasărea frumoasă,

---

[1] Ţăran argentinian din pampa, în general păstor şi bun călăreţ.

ce-i în zbor din ram în ram,
patul în trifoi mi-l am,
steaua mi-i tavan şi casă.

Afle toţi cei ce ascultă
cîntul despre chinul meu:
nu mă bat, nu omor eu,
decît din nevoie vie;
cer cumplita-mi duşmănie
doar cruzimile, mereu.

Ascultaţi ce va să spună
un gaucho prigonit,
ce-a fost tată, soţ iubit,
harnic, dîrz, nu orişicum,
socotit de toţi acum
un primejdios bandit.

II

Nu-mi vorbească despre chinuri
nime — căci în mine-s treze;
nime nu se-mpăuneze
chiar de este de-a-ncălare,
căci stă zdravăn pe picioare
cel ce ştie să cuteze.

Strînge-n el ştiinţa vieţii
şi de dat cu împrumut
cel ce-n viaţă a trecut
prin greu chin şi plîns — încît
din nimica nu-nveţi cît
din chin lung, din plîns durut.

Vine omul orb pe lume
şi nădejdea-i este fune ;
abia vine şi-l răpune
nenorocul, dîndu-i brînci ;
ptiu ! Ce lecţii dau, adînci,
vremile-n schimbări nebune !

Cunoscut-am eu pămîntul
în care trăia ţăranul,
cu gospodăria-i, lanul,
cu nevasta, prunci duium...
Ce plăcere să vezi cum
se scurgea pé-atuncea anul !

Pe atunci... cînd sfînt luceafăr
scăpăra pe cerul sfînt
şi cocoşii cu-al lor cînt
zorii ni-i vesteau !... ce vrajă
un gaucho iarăşi strajă
în bucătăria-i stînd !

Şi-aşezat lîngă văpaie,
ziua aşteptînd, măi frate,
bea din ceaiul lui de mate [1]

[1] Plantă foarte răspîndită în Argentina.

pînă se umfla... E-hei,
şi dormea sub ponchul ei
draga lui, pe săturate.

Cum vedeau că dimineaţa
văluri de culori aruncă,
păsări că tot cîntă-n luncă,
şi cotcodăcesc găini,
toţi simţeau că nu-s străini
de o nouă zi de muncă.

Unul pintenii şi-i prinde,
altul fluierînd se-arată,
altul pielicica [1]-şi cată,
altul laţul [2] pentru goană,
pe cînd roibii-i cheamă, iată,
nechezînd lîngă pripoană.

Şi zoreşte-mblînzitorul
către ţarc, unde-n restrîns
loc, stau mînjii cei neblînzi,
gîfîind sub braţul său ;
dar, ca bună-sa mai rău,
fleaşcă-i iute dîrzul mînz.

[1] Piele de oaie ce se aşează peste şa.
[2] Laţul cu care se prind din fugă caii sau vitele.

Și-atunci agerul gaucho,
noatenul cum se-mblînzi,
șaua-ndată-i potrivi;
iată-l frîul că-i înhață,
omul dovedind în viață
brațe tari și ochii vii.

Și, pe șesuri gheboșînd-o,
făcea gloaba bucățele;
ale pintenilor stele
le juca la coapsa ei;
o strîngea în chingi cît trei,
mai să facă temenele.

Ah, ce vremi!... Era mîndrie
pe țăran să-l vezi călare!
De era cu vînă tare,
nu era să nu rămînă
unul cu căpăstru-n mînă,
chiar la ditamai cabrare!

Unii cît cu îmblînzitul
se munceau, ceilalți la cîmp
rodul adunau estîmp,
sau strîngeau cireada ceată;
fără a-l simți vreodată,
se scurgea al zilei timp.

La sobor stăteau la cuhne,
cum cădea al nopții ceas;
rămînea tot omul treaz
depănînd la snoave multe;
și-ndrăgeau să se asculte,
după cină, la taifas.

Și, apoi, cu burta plină,
o, cu cît înalt temei
erau robii dragostei,
stînd să doarmă omenește,
să se-apuce iar, firește,
de ce ieri lăsară ei.

Mi-amintesc, o, ce minune! —
cum umbla gaucheria
de mînă cu veselia,
treabă-n veci poftind a face;
însă astăzi, astăzi... drace!
doar speteală ni-i mîndria.

Cel mai prizărit gaucho
tot avea o herghelie,
mîngîiere, bucurie;
oamenii umblau vioi;
cît vedeai cu ochii doi,
numai cer, numai cîmpie.

Cînd se-apropia-nsemnatul [1],
ce călduri la cap de an !
unul domn peste arcan,
altul trîntitor [2] de viţă !
Ah, ce vremuri, măiculiţă,
ce dibaci orice ţăran !

Nu era aceasta muncă
ci măiastră meserie ;
dup-o smucitură vie,
unul se căznea să-i deie
ditai duşcă de răchie
şi striga stăpînul : „Vie !"

Viaţa şi-o ducea clondirul
pururea pe sub căruţă ;
cel cu minte-n tărtăcuţă,
cum zărea gurguiul, iute
mi-l sugea pe întrecute —
biet orfan la sfîrc de ţîţă.

Ah, ce renghiuri cînd se-aflau
la un loc toţi cei de-o seamă !
Pururea băgam de seamă

[1] In septembrie şi octombrie, vitele erau marcate cu fierul înroşit, pentru a li se cunoaşte proprietarul.
[2] Gaucho care doboară animalul cu multă îndemînare.

să-i mai dăm şi ajutor
unui bun arcănitor ;
Ce-mi cădea atuncea, mamă !

Pentru muieret era
timp de grabă şi de vorbe :
se-ntreceau la supe, ciorbe,
chemau lumea la ospeţe,
spre-ai cinsti mulţumitor pe
cei cu preacinstite feţe.

Ce de cărnuri fripte-n piele [1],
carbonada [2] ca în rai,
lapte dulce cu mălai,
şi plăcinte, şi bun vin !
Dar a vrut un crunt destin
totul să sfîrşească, vai !

Un gaucho era sigur
de meleagu-i, pe vecie ;
astăzi, însă, barbarie ! :

[1] Carne friptă în chiar pielea animalului sacrificat. Fel de mîncare obligatoriu în cadrul serbărilor populare, la bîlciuri etc.
[2] Un soi de tocăniţă de carne, amestecată cu porumb, dovlecei, cartofi şi orez.

viața lui își seacă rodul !
Stăpînirea-i fură totul,
nentrecută-n silnicie.

Cînd alcaldele[1] te află
unde numai tu ești gazda,
chiar de-ți leapădă nevasta,
te alungă ; însă nu-s
vremuri fără de apus,
chingi nerupte-n lumea asta !

Bola[2] lui cînd un alcalde
peste tine o abate,
fă pe mortu-ndată, frate,
că nu scapi cu trei ciomege !
Și-apoi zic că-i fără lege
un gaucho, dacă-i bate !

Șalele-n bătăi i-s rupte,
și, cu capul zob, năuc,
ușurel apoi mi-l duc,
schingiuit cum e, de tot,
să mi-l lege cot de cot.
să mi-l pună la butuc.

---

[1] Primarul.
[2] Laț cu trei terminații, la extremitățile cărora sînt prinse bile de piatră sau de metal, întrebuințat la prinderea vitelor, dar și ca armă de luptă.

Îi începe-aici năpasta,
danțul lui în pericón[1] ;
nu mai scapă bietul om :
vrea, nu vrea, cu el s-a zis,
căci la graniță-i trimis
în niscai batalion.

Astfel mi-a-nceput urgia —
și ca mine cîți nu sînt !
de vă place... în alt cînt
voi vorbi de chinul meu ;
o, cînd ești pierdut, la greu,
nu te scapă nici un sfînt !

---

[1] Dans creol în acompaniament de ghitare.

III

Am avut cîndva şi eu
fii, nevastă, bătătura...
toate mi s-au dus de-a dura ;
dus la graniţă cu sila,
m-am întors... mai mare mila !
iată-mi dărăpănătura !

Ce tihnit trăiam în rancho [1], —
pasăre în cuib plăcut !
pruncii-alături mi-au crescut ;
iată însă ce-ţi rămîne
într-o viaţă ca de cîne :
să-ţi plîngi binele pierdut.

[1] Cătun sau crescătorie de vite.

Mă făleam eu pe la crîşme
cînd se aduna popor ;
m-ameţeam uşor, uşor,
căci de-mi iau un pic avîntul,
ţîşnet dă din mine cîntul,
precum apa din izvor.

La petrecere grozavă
stam cîntînd aşa o dată ;
şi, văzînd că-i rost de pradă,
prinse judele de pace
cu arcanul să înşface
pentru oaste, o grămadă.

Se smuciră cei mai ageri,
şi prin fugă mulţi scăpară ;
eu n-am vrut să trag, că, doară,
mi-s blajin şi nu cat price ;
braţe multe şi voinice
mă-nhăţară-n acea seară.

Mai era şi-un flaşnetar,
cu maimuţa lui dansînd,
şi rîdeam noi toţi, dar cînd
sfărîmată-ţi fu podoaba,
gringo [1] deşirat, ca scoaba,
ce mai hohoteai, plîngînd !

[1] Venetic care nu vorbeşte limba spaniolă.

Pînă şi-un englez şănţar,
zis c-ar fi din Ingl-căţeaua [1],
cînd să-i pună statul şaua,
nevoind să intre-n oaste,
o tuli în munţi, s-adaste
zile bune, cu bocceaua.

Nici mulţimea gură-cască
nu scăpă cu nici un preţ ;
fu-nşfăcat cel cîntăreţ
şi cel gringo cu maimuţa ;
doar stăpîna, sărăcuţa,
îl scăpă pe unul creţ.

Încropiră cotingentul
cu cei strînşi din danţ atunci ;
şi-alţii mai primeau porunci,
arcăniţi şi ei, săracii,
nici chiar dracii, nici chiar dracii
n-au scornit mai rele munci !

Judele la ochi mă luase
cînd cu ultima votare ;
mi-arătase colţii tare

[1] În orig. *Inca-la-perra*. Extorpiere pentru *Inglaterra* — Anglia.

însă nu mă înhăţase ;
espoziţia [1] strigase
c-aş sluji-o cu-nfocare.

Astfel mi-am primit pedeapsa,
pentru vini străine, poate ;
bune-or fi, sau rele toate,
mă feresc de vot secret ;
sînt gaucho get-beget,
nu-mi dau astea plinătate.

Trimiţîndu-ne, mai multe
ne-au promis, ca la altar.
Judele striga-n zadar
şi ades : „O să vedeţi,
peste şase luni, băieţi,
pleaşca ce vă pică-n dar“.

Iapă mi-am luat, pe cinste —
Doamne, ce mai globuşoară !
Bani mai mulţi ca apa chioară
mi-a adus în Ayacucho [2] :
veşnic cere un gaucho
un chiştoc dintr-o ţigară.

[1] Extorpiere pentru *opoziţia*.
[2] Localitate situată la aproximativ şaizeci de leghe la sud de Buenos Aires.

Totul mi-am luat cu mine,
pled şi poncho, orice ţoală,
harul meu — o, ce scofală!
Toată casa mi-am cărat-o,
şi creola mi-am lăsat-o
mai pe jumătate goală!

Nu-mi lipsea cureaua lungă —
m-a scutit prilejul de-alte:
hăţ, căpăstru şi-astelalte,
piedici, bole şi zăbale.
Astăzi umblu-n biete ţoale, —
de m-aţi crede voi, încalte!

Ah, de-aţi şti ce-i un canton!
După drum istovitor,
la hotar neprimitor
am ajuns ca să descalic;
i-aş jeli şi unui şoaric
viaţa dusă-n cursa lor.

Unuia din bieţii oameni
nu-i dădură, baremi, drumul;
mai bătrîn, se plînse unul,
dar mi-l schingiuiră, şi
iute treaba se sfîrşi,
nemaibombănind niciunul.

Seara, la apel, ne spuse
şeful, încă de pe-acuma:
va primi cinci sute numa
cel ce o să dizerteze;
o să-l facem să necheze,
întrecîndu-ne cu gluma!

Ce să ne mai deie arme!
Colonelul le ţinea
sub oblăduirea sa,
pentru cînd — zicea chiar el,
s-o porni niscai rezbel
sau invazie sadea.

Ne lăsară să mai prindem
la-nceput ceva osînză;
ápoi, însă... ápoi, însă,
nu cutez să spun... pe toţi
ne spetiră ca pe hoţi,
haită pentru trudă strînsă!

Totul era doar să-ţi joace
lat de sabie pe şale;
nu făceai nimic matale,
dar, ca la Palermo [1], ei

[1] Ferma San Benito del Palermo, proprietatea tiranului Juan Manuel de Rosas, preşedinte al Argentinei între 1835—1852.

îţi legau butucii grei,
de o sută de ocale.

Păi, ce indieni, ce slujbă ?
Nici cazarmă n-aveam noi ;
colonelul doar, în roi,
ne muncea la ferma lui,
şi-i lăsam păgînului
grija pentru vaci şi boi.

Eu, la început, întins
lan de grîu am semănat
şi un ţarc am ridicat,
rogojini am împletit !...
Ptiu, ce trudă — chin cumplit,
făr-un ban de cîştigat !

Ce-i mai rău în ocna aia —
e că, de te răzvrăteşti,
doborît ca plumbul eşti ;
cum să rabzi acel infern ?
Asta-i slujbă la guvern ? —
Zău, nu-mi place ! O mierleşti !

Mái bine de-un an făcurăm
astă blestemată treabă ;

iară indienii gloabă,
cînd voiau, luau din toate ;
neavînd cu cin'se bate,
umblau veşnic fără grabă.

Uneori, cînd ne-ntorceam
de la lucru la cazarmă,
se dădea semnal de-alarmă,
c-o năvală vor să curme,
că văzut-au niscai urme,
sau murise-o iapă... Larmă,

ordine — şi adunarea
ni se poruncea atunci ;
năvăleam în şiruri lungi,
fără arme, toţi în păr,
goi de spaimă-ntr-adevăr,
fugăriţi prin văi şi lunci.

Şi iştrucţie îndată
ne făcea pe săturate,
din curată răutate,
un majur — o, scîrnăvia !
Nu-şi ştia nici meseria
barem de un ban jumate !

Ne-nzestrau atunci cu arme
săbii lungi şi lănci cu mia,
să le apărăm moşia,
dar legate cu curele !
Armele de foc ? Păi, ele
n-aveau gloanţe pe aciia !

Un sergent matol îmi spuse
că aveau muniţii, dar
le vindeau pe un biştar
celor ce vînează struţii ;
zi şi noapte, sărăcuţii,
struţi vînau, dar în zadar.

Iar apoi, cînd indienii
o ştergeau cu ce-au şparlit,
hai şi noi, grăbiţi, icnit,
toţi pe urma lor, în şir !
nu furau mai abitir,
că mai mult n-ar fi găsit.

Şi să vezi coleá năpaste,
lacrimi şi durere mare !
nimeni nu-i ceară iertare
indianului — căci el
jaf înseamnă şi măcel
şi pîrjol în aşezare.

De mînia lui nici chiar
îngeraşii nu te scapă ;
setea morţii şi-o adapă
el cu prunci, moşnegi, femei !
Strigătele i-s temei,
lancea lui te bagă-n groapă.

Carnea tremură pe tine
cînd despică firu-n zbor !
ţine-n stînga frîu uşor,
lancea-n dreapta indianul, —
duşmani taie cu toptanul,
negreşind, necruţător.

Din adîncuri de deşert
vine în galop smintit,
mort de sete şi lihnit,
istovit — îţi pare loază,
dar furnică veşnic trează
indianu-i, negreşit.

Ştie să azvîrle bola
cum nu ştie altul nime ;
fugi ? grozav prin agerime,
după tine o aruncă
şi, de prinde să te-ajungă,
bun eşti doar de ţintirime.

Cînd să moară,-i ca țestoasa :
o mierlește greu de fel ;
de scoți mațele din el,
tot mai fuge, ziua-ntreagă ;
iar în pîntec și le bagă
și nicicînd nu-i blîndul miel.

Jefuiau pe placul lor
și săltau apoi pe cai,
ducînd roabe-n trist alai ;
și se povestea, adese,
că le jupuiau pe-alese
încă vii, de piele ! Vai !

Inima-ți, se sfîșia
de atîta chin și moarte ;
urmărindu-i de departe,
nu puteam nici galopa !
ce naiba să faci în șa,
cînd stau gloabe să te poarte ?

După două zile, trei,
ne-ntorceam și la canton ;
lăsam gloabe-n drum plocon
și, s-o vîndă alții,-acuma,
adunam din pradă bruma
ce cădea din trap molcom.

Tot ieșind în van, o dată
ne alesem cu-o năvală,
mii de lănci și grea stîlceală,
încît, înfricați cu toții,
ce să mai dăm piept cu hoții,
mai ales cu mîna goală !

Staseră ascunși, la pîndă,
după coama unui deal ;
pe Fierro, fără cal,
să-l vedeți fugind ca plumbul !
Ei țîșniră ca porumbul
copt, ca valul după val.

În poziție de luptă
noi ne-am rînduit îndată,
chiar de ei erau o gloată,
noi puțini de dat de-a dura ;
năvălea urlînd strînsura,
să ne taie ceata toată.

Se cutremura pămîntul
cum veneau așa, puhoi ;
nu-s eu loază în război,
dar mă prinse teama tare,
călărind un noaten care-n
munți fugise de la noi.

Ce mai tărăboi, ce zarvă !
Doamne, ce mai fugi sirepe !
Haita lor vedeam că-ncepe
să dea iama, tam-nisam ;
porci de cîini !... și noi eram
biete răzvrătite iepe !

Ce mai roibi aveau barbarii —
ca lumina de ușori !
Talmeș-balmeș, răni, fiori !
mă vedeam, ca alții, stîrv —
ne-alegeau cu-al lăncii vîrf :
tu să mori, ba tu să mori !

Cel străpuns de ei o dată,
greu dacă-și mai află leacu' ;
să ne lăudăm ? Ce dracu !
darăm cu fugiții bir,
ca hulubul ore-n șir
de hultani vînat, săracu' !

Te uimește măiestria
lor, ce-i fără de pereche ;
nu-și slăbeau fugara veghe,
și-am fi vrut să ne ieșim,
chiar prin propria ureche,
spre-a scăpa de ei puțin.

Și ospățul ca să fie
plin de preaplăcute glume,
unul, pe un roib în spume,
lancea-n mîini rotindu-și, vine
tot strigînd : „Păzea, creștine !
pana lăncii [1] vezi-mi cum e !"

Aplecat pe cal pe coaste
și rotind deasupră-i brațul,
lancea lui zbură ca lațul ;
el urlă, și mă lovi ;
blestematul, poți să știi ? —
nu mă apăr — scoate-mi mațul !

Eu știam, de-mi pierd curajul,
sigur moartea că mă paște ;
lumea vîna mi-o cunoaște,
însă, cu acel prilej,
inima-mi zvîcnea-n gîtlej
precum gușa unei broaște.

Sîmbetele ierte-i Domnul,
ce-mi purta — căci azvîrlii
iute cele trei Marii [2],

[1] Lăncile indienilor erau împodobite cu pene.
[2] Cele trei bile ale bolei. Se cheamă așa datorită asemănării lor cu trei stele din constelația Orion.

de săltă în piruiete ;
bola de-mi lipsea, cu sete
mă ştergea dintre cei vii !

Era ghiujul un casic [1],
seama după cum mi-am dat ;
adevăru-adevărat
e că mă grăbeam niţel ;
bola mea, zvîrlind spre el,
de pe cal l-am răsturnat.

Mă tîrîi apoi de-a buşe
zob ciolanele făcîndu-i ;
se strîmba, -nfricat la rîndu-i,
gîtu-i se zgîrci — dar geaba —
îmi făcui eu sfîntă treaba,
printre morţi voind să-l rîndui.

Semn de drum rămase-acolo,
iară eu, pe calul lui,
tunde-o, nene ! mi-o făcui !
De mă prind, mai vă să scap !
dar noroc să scap avui,
precum pasărea din pap.

[1] Indian din pampa.

IV

Ei, şi-o să-mi întind povestea
chiar de este lung cîrnatul ;
deie-şi bine seama natul,
cît e omul de rebel,
pielea de-şi salvă astfel,
dîrz luptînd, ca apucatul.

Nu mai zic nimic de soldă,
nevăzută se făcea ;
noi, din cînd în cînd, aşa,
obidiţi, lătram la lună,
însă n-auzeam că sună
pentru noi nici o para.

Şi te îngrozeai ce rapăn
mai simţeai că te mănîncă ;
te durea, să fii de stîncă ;
ce mizerie, Cristoase ! —
rod al unei vieţi cîinoase —
şi-am văzut mai multe încă !

Nu aveam măcar cămaşă
sau ceva să mă-nvelească ;
zdrenţele-mi numai ca iască
dacă mai aveau vreun preţ ;
plagă e un fortuleţ,
stînd cu chinuri să te pască.

Pledul, ponchul, şaua, frîul,
mi le-a spulberat urgia ;
tare-i tristă cătănia
cînd de post eşti numai bun
şi te fac juma' nebun
şoarecii şi sărăcia !

Doar o mantie păroasă
goliciunea sta să-mi strice ;
cîştigată la arşice,
ce păduchi în biata ţoală !
Nici o bulă grea, papală,
nu-i făcea din ea să pice.

Mi-a scăpat din mîini şi gloaba,
să-mi adaug înc-un păs ;
nu-s neghiob — dar numai văz,
căpitanul că mi-o cere :
„Ia, s-o învăţăm, măi vere,
să mănînce şi ovăs !"

Ia-n vă-nchipuiţi oleacă
marele-mi pustiu de bine :
gol buricul — ce ruşine !,
eu sărac şi despuiat !
O osîndă mi-ar fi dat
chinuri încă mai puţine !

Şi trecură astfel luni
şi veni al doilea an,
şi pe-acelaşi vechi tăpşan
toate se-ndemnau, întins,
parcă spre-al scîrbi-n adins
pe-un gaucho la aman.

N-aveam noi alt drept, ci numai
alinare uneori,
să pornim cu toţii-n zori,
cînd de indieni nici urmă.

să mai prindem ciula turmă [1],
statului cu ea datori.

Și, cu caii deșelați,
iama dam noi prin canton ;
dar adesea, bietul om
culegea doar piei și pene [2],
ce le și ducea, măi nene,
la băcan — și nu plocon.

El, prieten bun cu șeful,
mai avea și-un soi de crîjmă ;
ne dădea, cu bună dijmă,
pentru pene, ceai, tabac,
pentru piei chiar un pitac,
și atuncea ce mai griji, mă !

Că avea doar patru sticle
și niște butoaie goale
și vindea fără ocale
ce să vîndă apuca ;
uneori credeam colea
că-i cămara dumisale.

[1] Turmă alcătuită din animale cu vîrfurile urechilor tăiate, semn că sînt proprietatea statului.

[2] Piei de la animalele vînate în pampa și pene de la struții sud-americani, prinși cu ajutorul bolelor.

Nu-i lipsea nicicînd nimica ;
ce mai potlogar, e-hei !
și îți mai dădea să bei
dintr-un bîrdăhan de struț ;
îi ziceam, cu drept temei,
„Crîșma marilor virtuți".

De-are dreptul cel ce vinde
să ciupească la oca,
el cureaua o-ntindea
de, cu pene, piei și păr,
pe nimic, într-adevăr,
încărca o haraba.

Ne scria la catastif
datorii lungi cît rozarul
cînd ni se vestea salarul,
însă nu-l văzurăm noi :
cine știe ce vulpoi
ne mîncase comisarul [1].

Nu-l văzurăm niciodată
și, peste amar de vreme,
fu la crîșmă să ne cheme

[1] Slujbaș însărcinat cu plata soldei.

la o dreaptă socoteală,
bună gauchimea goală
nițeluș s-o mai întreme.

Unii zdrențele-și dădură,
și așa zălog lăsate
pe răchii mai botezate, —
alții-și deteră fișicul,
de-adună-n sfîrșit nenicul
trei ciupeli și jumătate.

Mă proptii eu într-o furcă,
așteptînd să-și facă plata ;
mutra mea, nevinovata,
se pitea destul de bine ;
năzuiam ca și pe mine
să mă deie iute gata.

Dar puteam pe veci de furcă
să rămîn lipit așa ;
dăngănea vecernia,
și simțeam o mîncărime !...
mintea mi se-ntuneca,
însă, să mă cheme — nime !

Și, ca să-mi mai vărs necazul,
azărindu-l pe maior,
îi strigai : „Păi eu dator
să rămîn deloc n-am chef,
poate mîine domnu'șef,
va sfîrși și plata lor".

„Ba nici mîine, nici poimîine,
îmi răspunse el îndată ;
au plătit cei buni de plată,
tu rămîi un animal."
Eu, rîzînd : „O fi, dar iată,
n-am primit nici un *rial* [1].

Ochii-i se făcură cepe,
din orbite mai să-i iasă ;
mai ajunse numai ca să
zică : — „Apăi bine, liftă,
cine banii-n labă-ți lasă
dacă nu ești scris pe listă ?"

I-am strigat eu din rărunți :
„Asta zău că-i făcătură :
în orice harababură,

[1] Extorpiere pentru *real,* monedă.

intru de doi ani, oricînd,
dar la soldă toţi mă fură,
nu-s în liste, nu, nicicînd !"

Dar văzînd eu că pricina
mi-i de-a-ndoasele-apărată,
ce să mai aştept ?... îndată
şi dădui uşor napoi ;
pe suspuşi nu-i bine noi
să ni-i mîniem vreodată.

Mai aflînd şi comandantul,
mă chemă a doua zi
şi îmi zise c-ar dori
limpede să-mi fie tot :
Rosas că-i uitat de tot,
statul n-are datorii.

Îl cheamă şi pe sergent,
cercetarea începînd :
a, de-aş fi venit oricînd,
la canton... atunci... atunci,
pe un roib focos la munci,
pe-un tretin... însă nici gînd.

Toate — doar palavre-n vînt !
Îmi cereau să fiu mişel,
toţi urzeau în chip şi fel,
punga să-mi golească, dacă
nu-l voiam pe colonel
să mă pună la estacă [1].

Ah, pui de căţ !... Lăcomia
de le-ar sparge-o dată sacul !
nu-i dau nici măcar tabacul
bietului soldat muncit,
şi mi-l cred, de jigărit,
mai uşor ca guanacul [2].

Da-n deşert, eu, pui de struţ,
şti-voi, şti cum să mă port ;
mă făceam adesea mort,
untul ca să nu-mi mai scoată,
adormit că-s cîteodată,
chiar de treaz dădeam raport.

[1] Stîlp de tortură.
[2] *Guanac,* animal din familia lamei.

V

Şi-aşteptam cu deznădejde
vreun prilej pe la canton,
indieni să deie zvon,
de atac — şi-n valma deasă,
să fug ca un cimarrón [1],
să mă-ntorc şi eu acasă.

Ce servici la frontieră !
Ce menire de oştean !
Era cursă de guzgani !
Se pleca dreptatea forţei ;
deocheat arşic al sorţii
îl pîndea pe-un biet sărman.

[1] Proscris.

Că erau de-a-ndoase toate :
azăreai jandarmi peoni [1],
umblînd lela prin canton,
căutînd de lucru... Doar
indienii la hotar
îi strîngeau din nou pluton.

Am văzut în danţul ăsta
şefi destui cu herghelie,
cu peoni pe-a lor moşie
şi cu turme-n lung ciopor ;
şi-am văzut, neştiutor,
cîtă cruntă silnicie !

Ce să aibe şeful chef
să strunească răcănia ?
De era a lui moşia.
ce-i mai trebuia, decît
ponciul, sabia — şi-atît,
calul, slujba şi simbria !?

Astfel, eu, ştiind prea bine
că mi-i răul fără leac
şi că, stînd, ajung să-mi fac

[1] *Peon*, dijmaş argentinian.

Clubul cărţii digitale 2024

bun mormînt, săpîndu-l singur,
hotărîi să pun capac
relelor — fiind mai sigur.

Într-o noapte, mai să-mi smulgă
toate din încheieturi ;
gură bună între guri,
bate-i-ar ursita rea,
ca pe-o proaspătă curea
m-au întins nişte majuri !

N-am să uit în veci de veci
ce-am păţit în noaptea aia :
n-am intrat în fort cu droaia,
ci de unul singur — şi
santinela mă zări, —
matolită rău potaia.

Ce ! Era un gringo gîngav,
naiba ştie de pe unde ;
să-l pricepi ? Mai va ! De unde ?
nu părea creştin oştean ;
îţi ştia numai răspunde
că era *papolitan* [1].

[1] Extorpiere pentru *napolitan*.

Beat, de unde să mă vadă
tînărul papolitan ?
dacă mă zărea taman
ca prin ceaţă ; — vina asta
mi-a adus pe cap năpasta,
nunţii de i-am fost curcan.

Zise el, cînd mă văzu :
„Trecerea nu vibere !"
Iară eu : „Ce vipere ?
El : „Tu mîna susovîrlă ?"
Eh : „Măi, nene, ce şopîrlă ?
Eşti, se vede, de la tîrlă !"

Şi, Cristoase, numai ce
arma-i auzii că tună ;
mă plecai, şi plumbul — strună —
nimeri ca musca-n lapte ;
altfel gura-mi aste fapte
cum putea să le mai spună ?

Cît să numeri pîn'la trei
se trezi şi viespăria ;
forfoti ofiţeria,
căutîndu-şi mucenicul ;
máse-n postu-i veneticul
şi-nfruntai doar eu urgia :

Între patru baionete
la pămînt m-au și întins ;
de răchie încă-ncins,
dom'maior strigă : „Revoltă !
ia-ți, răcane,-un pic din soldă, —
ți-ai cătat-o dinadins !"

Și de mîini, și de picioare,
mă legară-n patru chingi
și mă strînseră vreo cinci,
fără să încep a geme,
însă, noaptea, ce blesteme,
gringo, ți-a fost dat să-nvingi !

Zău de știu de ce guvernul,
chiar la graniță, aici,
ne trimite venetici,
buni să prindă-o gloabă chioară !
Poate cred că sînt voinici, —
fiecare ca o fiară !

Ce bătăi de cap ne dau !
Nu știu nici în șa să salte,
să omoare-o vacă-ncalte ;
nici chiar vaca răsturnată
n-o prind dintre celelalte,
ei, cu lațul, niciodată.

La palavre, între ei,
tare-s însă buni de gură,
pînă fleica de friptură
le-o aduce vreun soldat ;
par chiar fii de om bogat
cînd mai dau de-o-mbucătură.

De e cald — pe loc nu-s oameni,
de e frig — stau tremurînd ;
nu le dai — nu-i vezi fumînd,
iar dac-au vînat chiștocul,
unul altuia norocul
fum cu fum și-l trec, pe rînd.

Plouă ? — toți îs cacă-frică,
precum cîinele cînd tună ;
pleava asta-i numai bună
de-a trăi-ntre papă-lapte ;
nici ibovnice de-o noapte
n-au — să le mai cînte-n strună.

Sînt ca orbi cînd stau la pîndă :
le dai pilde — nu-nțeleg ;
unul n-am văzut nebleg,
să-și dea seama de-o nălucă-i
struț sau iapă zăbăucă,
ori de-s călăreți ce trec.

Dacă ies în urmărire,
după multă-mpăunare,
putina o șterg călare.
Noi nu facem drum întors
și-asta-nseamnă, frățioare,
doar stricat pe gîște orz.

VI

Vom intra acuși pe drumul
cel de pătimiri mai plin;
viața toată de mi-i chin,
lanț de rele și nepace,
omului să-și cînte-i place
viața cît i-a fost pelin.

Se-ncepuse pe atunci
să se strîngă cai cu mia;
Se-aduna milițeria
toată la canton, în haită,
așteptîndu-se o raită
să ne-ncerce vitejia.

Se zicea că ne vom duce,
nici căruță-avînd, cumetre,
pe la indieni, la șetre,
să-i snopim pe toți, grămadă ;
drept răsplată, grea făgadă :
chiar lăsarea pe la vetre.

Se zicea — ba chiar nădejde
și trăgea întreaga lume,
c-o veni apoi, anume,
un ministru d'ăl baban ;
spunea domnu' căpitan
că-i Don Ganza[1] zis pe nume.

Asta cică-avea s-adune
toată armia s-o miște
și că mai venea cu niște
tunuri cu mai multe dungi
ca niște răbojuri lungi —
ce mai hai pe noi atunci !

Dar la păcăleli de astea
nu se prind vulpoi ca mine ;
dacă pleacă sau de vine

[1] Colonelul Martín de Gaínza, ministru de război în guvernul lui Sarmiento, Domingo Faustino (1868—1874).

un ministru — nici habar ;
am răbojuri, eu, mai pline,
prin registre la crîșmar.

N-am fost eu un mototol
de gaucho niciodată ;
veșnic minte încercată,
n-avui, laș să fiu, răgaz,
și-am ieșit basma curată
chiar din ditamai necaz.

O, mi-am cîștigat eu viața,
de copil, trudind vîrtos ;
chiar de pururi fost-am jos,
n-am pentru urcuș măsură :
omul cînd prea multe-ndură,
e de osteneală ros !

În prostia mea eu știu că-s
iepure sau biet ogar,
nici de o para măcar ;
pururi vremilor supușii —
doar oleacă dacă s-ar
îngriji de noi suspușii !

Într-o noapte, cînd aveau
cu clondirul multă treabă,
eu, văzînd că se îndoapă
judele și șeful meu, —
ce să-ndur atîta greu ?
Am tulit-o pe o gloabă.

Cînd sînt slobod, pentru mine
cîmpu-i floare — și pătrunde
pasul meu acolo unde
dorul meu îi dă poruncă ;
nici în umbră mai adîncă
nu mă pierd nicicînd, niciunde.

Intru în primejdii, ies,
de măceluri nici că-mi pasă,
nu-s o fire sperioasă,
n-am fost, nu-s un bleg văcar,
nu-ncurc drumul nici arar —
iute deci am fost acasă.

Mă-ntorceam după trei ani
de năpaste-n van trăite,
soartă nouă, pasă-mi-te,
să-mi croiesc, sărac și gol ;
în bîrlog, fără ocol,
ca tatu [1]-ul iată-mi-te !

[1] Animal rozător din America de Sud.

Dar nici urmă de-al meu rancho !
Doar ruini mă-ntîmpinară !
Doamne, cum să nu mă doară ?
Doliu inima-mi era,
și-am jurat că m-oi purta
mult mai rău decît o fiară.

Cine n-ar simți la fel
cînd îl bate-atît necazul !
plînsului i-am rupt zăgazul
mai dihai ca o muiere ;
îmi era mai cu durere
decît Joia Mare ceasul.

Se-auzea doar mieunatul
unei mîțe ce scăpase,
hrubele de cîrtiți case
pentru ea de-atunci fiind ;
și venea, parcă simțind
c-am sosit în carne, oase.

Mi-am lăsat gospodăria
și agoniseala toată
pe făgada căpătată
c-am să scap curînd, nevasta
avînd grije-n vremea asta
de ce-avusem altădată.

Dar, apoi, mi-a spus vecinul
că pășunea i-au vîndut,
casa, dintru început,
spre-a plăti, cică, arende
și mai știu eu ce prebende,
de-mi topiră ce-am avut!

Bieții mei băieți, săracii,
s-au tocmit peoni, la muncă,
dup-atîta jale-adîncă;
trudă grea pe sărmăneii
mei copii — ca porumbeii
fără pene-n aripi încă!

Astfel și ei or să-ndure
soarta noastră grea, umilă;
pe cel mare nici prin silă
nu-l rupeau de cel mezin;
Doamne, poate vreun creștin
îi va fi cules, din milă!

Cît mi-a suferit nevasta
numai Dumnezeu mai știe;
mi s-a spus, de silnicie,
c-a plecat cu nuș'ce hoț;
ce să facă, de nu poți
să-i cați pîinea tu pe glie?

Duce-adesea unul lipsă
de al altuia prisos;
n-a rămas c-un galbin ros,
dar cu prunci, ca alte mame;
ce să facă-un om de jos
spre a nu muri de foame?

Poate n-am să te mai văd,
o, odorul meu nespus!
Te-aibă-n grijă Cel-de-Sus,
dacă eu nu mai cutez;
fiii-mi binecuvîntez
orișiunde s-or fi dus.

Ca orfanii-or fi trăind,
fără mamă, fără tată;
lasă-i soarta blestemată
fără casă, fără pîine,
fără sprijin niciodată
și, să-i latre, nici un cîine.

Poate nu au, sărăcuții,
nici un fel de adăpost;
de-un acoperiș nu-i rost,
de-un ungher și pentru ei;
n-au un poncho ei, tustrei,
cum obișnuiți au fost.

Poate-or suferi de frig,
neavínd de milă parte ;
poate dîrdîi-vor foarte,
dar n-o să le facă loc
alții, poate, lîngă foc,
ci-o să-i deie la o parte.

Speriați cum numai cîinii,
merge-or fiii lui Martín
s-afle suflet mai blajin,
dar cu coada-ntre picioare ;
i-o feri de vînt, puțin,
niscai deal în lumea mare.

Însă, nimănui dator,
nici eu — dacă ăsta-i jocul,
n-am să-mi mai cerșesc norocul ;
nu dau, nu cer adăpost ;
nu m-or duce ca pe-un prost
la armată, arz-o focul !

Fost-am un blajin gaucho,
fi-voi răvrătit de-acum ;
ăsta-mi este tristul drum,
drum al unei vieți cumplite ;
chiar crescut de-s printre vite,
lumea o cunosc — și cum !

Vicleșugurile-i știu,
șmecheriile, pe dește !
cum bogatul o-nvîrtește
o încurcă și-o descurcă ;
ai, ce-o să-i mai dau de furcă,
chiar de moartea mă pîndește !

Rabde cel ce n-are-n suflet
strînsă îndestulă ură !
Cate-și, lupta de n-o-ndură,
altă țară, alt pămînt !
Însă eu ca tigrul sînt,
cărui puii i se fură !

Mulți cred un gaucho c-are
sufletul de gloabă ciulă,
dar nu-i unul prea destulă
jale să nu-l poată frînge !
Lupta fie-i nesătulă
cît îi curge-n vine sînge !

VII

Ei, şi-aveam mai mult cu-o carte,
unde să mă poarte goana ?
Ziseră că-s vagabond
şi purceseră prigoana.

Nu scad relele vreodată,
cresc încet şi nu prea greu ;
m-am văzut silit curînd
să rămîn fugar mereu.

N-aveam rancho, nici nevastă.
Mai mult — eram dizertor ;
n-aveam ţoală mai ca lumea,
nice în chimir vreun chior.

O, pe pruncii mei, sărmanii,
îi căutam în lung şi-n lat :
mă gîndeam să dau de ei,
dar n-aveam nici de fumat.

De-o petrecere-auzind,
spre nenorocirea mea,
să ascult şi eu milonga [1],
iute m-am săltat în şa.

Dănţuind în pericón,
cîţi ortaci îmi dau ocol !
bucuros că-i văd, în noaptea
aia m-am făcut matol.

Ca nicicînd, mă prinse cheful
de gîlceavă şi de hai ;
mă luai atunci de-un negru,
ce-şi ţinea negresa scai.

O văzui pe tuciurie
nimănui făcîndu-i bai.
Eu, îndată : „Păi, cu tine,
ştii *ceva ?... că* danţu-i rai.

[1] Cîntec popular simplu şi monoton.

Pricepînd pe unde bat,
ea mi-o-ntoarse de-a-ndărăta :
mă privi ca pe o javră
şi-mi răspunse : „*Vacă*-i mă-ta !"

Şi intră în zburdă, dîrză,
vulpe înfoindu-şi coada ;
ca porumbul fiert în lapte
avea dinţii — ca zăpada.

Eu : „Puicuţă tuciurie,
lîna-ţi creaţă-mi place, poate !"
Şi-ncepui să-i tralalez
aste stihuri deşucheate :

„Pe mulatri Sfîntu'Petru
i-a făcut — pe-albi Cel-de-Sus,
iar pe negri dracu', şi
drept tăciuni în iad i-a pus !"

Pe drăguţul ei smolit
îl simţeam că-n cinci m-ar rupe ;
ochii lui ca două torţe —
scăpărau din negre hrube.

Mă trăsei mai lîngă el,
murmurîndu-i iute : „Basta !
Inima cum *cap-o taie*
nu se-nciudă pentru asta !"

El îşi arcui opinca
şi, crezîndu-se vîrtos :
„Mai *potaie* eşti matale,
bă, gaucho zdrenţăros !"

Şi sări, de harţă gata,
să-mi strivească fudulia ;
l-am pocnit mai bine însă
eu, cu glaja şi răchia.

Grohăi mai abitir,
ca un porc la înjunghiat
şi săltă în dreapta iute
şişul lui înveninat.

Zbùghi şi eu, făcîndu-mi loc,
dînd de ştire tuturor :
„Ia-n lăsaţi-mi tăuraşul ! —
singur m-am născut şi mor !"

Negrul, după ce-l pălisem,
ponchul și-l zvîrlise, boț,
și strigă : „Acuș ai s-afli
de ești singur sau cu soț !"

Eu — jos pintenii, cît el
mîneca și-o sufleca,
bine-adulmecînd că ghiujul
n-asculta de hăț și șa.

Să te-mprospăteze, lucru
altul nu-i ca o primejdie ;
oricît sugi, parcă și ochii,
zău, ți-s și mai de nădejde.

Negrul, gata să mă mînce.
șișul și-l roti, morișcă ;
mă ferii de două ori
și simții că nu mă pișcă.

Eu aveam jungher cu S,
lamă bună, de oțel ;
îl trăsnii cu-o lovitură,
care-l și orbi nițel.

P'ormă tocma între coarne,
trage-i una, de să-l ardă !
Zvîrcolindu-se-l lăsai
precum focul spre petardă.

I se înroși dovleacul
și, atuncea, mai turbat,
iar se repezi la mine,
ca tigroaica ce-a fătat.

Și purcese pe la ochi
șișu-i fulgere să-mi facă,
izbutind curînd și el
să mă taie-un pic la moacă.

Sîngele simții că-mi fierbe
și i-o dovedii din plin ;
dă-i cu muchea, cu plăseaua, —
fie-un diavol mai puțin !

Izbutii să mi-l străpung
și-n cuțit să mi-l înalț,
ca pe-un sac de oase-apoi
azvîrlindu-l în ceilalți.

Mai dădu el din picioare,
dar dădu și ortul popii;
n-am să uit cît oi trăi
chinul lui pe muchea gropii.

Și-și miji negresa ochii
ca ardeiul iute... Maică,
ce-i urla la căpătîi,
mai dihai ca o lupoaică!

Eu — să-i trag vreo trei scatoalce,
poate tace-o dată gaia,
însă cugetul îmi spuse
că-i trăsnită clipa aia
și, pe răposat cinstindu-l,
o lăsai să-i ducă jindul.

Îmi ștersei cuțitu-n iarbă,
și, despriponindu-mi gloaba,
mă săltai domol în șa
și-o tulii cu toată graba.

Și-am aflat că n-avu parte
de priveghi măcar — că, doară,
într-o piele-nfășurat,
fără slujbă-l îngropară.

Și se zice că de-atuncea,
cînd îs nopțile senine:
vezi un licăr pe acolo, —
suflet chinuit ce vine.

Și-am de gînd să-i scot o dată
oasele, — să i le-nșir,
ca să-l scap de-atîtea chinuri,
într-un colț de cimitir.

VIII

Altădată, într-o crîjmă,
îmi făceam, ca omul, seara,
cînd se arătă ocara, —
unul fercheş, cîrcotaş ;
cum veni,-şi sui piciorul
cu bocancul în umbrar ;
eu, umblînd cu binişorul,
la tejghea ! — ce să mă car ?

Cu dom'comandant al nostru,
unde nu vrea să rămînă
nimeni, dînsul mînă-n mînă
greu lucrase — şi cu spor ;

se ştia oblăduit
şi umbla pe sus cu nasul ;
cum mi te-abătea necazul,
te lua peste picior.

Bietul — şi credea că are
viaţă-ntr-însul prea destulă !
Nu ştia că, nesătulă,
îl pîndeşte coasa morţii ;
dar aşa-i pe lumea asta,
viaţa-i tristă orişiunde ;
tuturora li se-ascunde
binele sau răul sorţii.

Mi se trase jos ; intrînd,
unul o luă pe coajă ;
iată-l, cu juma' de glajă,
că mă-ndeamnă : „Bea, cumnate !"
— „Pentru soră-ta, se poate, —
cu-a mea nu te ţii de vrajă !"

„Ah, gaucho, — mi-o întoarse,
hîtru cin'te-o fi făcut ?
Caţi în papuri nod bătut, —
tare te simţi tare-n rînză !
Unde muge-un taur, însă,
viţeluşul stă tăcut !"

Gata, iată-ne ca arcul!
Omul mai ştia psaltirea,
dar, cum nu mă pierd cu firea
şi-s mai sprinteor niţel,
îmi tună cuţitu-n el,
de-l făcui de nicăirea.

Cum cu legea pe acolo
nu prea ne-mpăcam destui,
tropăind cînd îl văzui,
cînd strigă crîşmarul — valea!
Unde mi-i zăplazul? Nu-i!
Frate mi-s din nou cu calea.

Sus în şa! Şi Domnu-n paza-i
aibă-mă! Spre alt sălaş!
Un gaucho buclucaş
şi pribeag bîrlog nu are;
plînge cînd pe-al său făgaş
nu e rost de-ncăierare.

E ortac pe veci cu goana,
este pururi prigonit,
n-are hrubă, cuib tihnit,
parc-ar fi-re blestemat!
Drace! doar să fii gaucho
e o crimă şi-un păcat!

Este ca un cal de poştă:
zvîrle-l unul, altul ia-l;
Veşnic e de el halal;
pare-a creşte bietul om,
de micuţ, precum un pom
de izbelişte pe-un deal.

Mi-l botează cu agheazmă
pe născutul în pădure;
„Cată-ţi mumă să te-ndure“
zice popa... Bate ţara
bietul om, pe drumuri dure,
ca măgarul cu povara.

Creşte el sub ger şi vînt,
tocmai ca netunsa oaie,
tatăl lui cît se-ncovoaie,
slujitor la stăpînire;
nu-i dă iarna, nicăire,
nime, nici culcuş de paie!

Un „gaucho beţivan“
toţi îi zic, cu chef văzîndu-l;
Prost crescut e cînd frămîntu-l
mînă-n danţ — şi hăidălău;
de se apără — e rău;
de nu — una-i cu pămîntul.

N-are prunci, nevastă n-are,
nici ocrotitori, nicicînd ;
toţi îi sînt stăpîni, pe rînd,
soarta i-i de bou în jug,
dar, de nu trage la plug,
un'să stea pe-acest pămînt ?

Casa lui păşunea este
şi bîrlog pustia toată.
Foamea de-i dă ghies s-abată
pe la tîrle niscai miel,
îl vînează toţi pe el,
că-i „gaucho hoţ" îndată.

Dacă dă şi ortul popii,
după rană mai adîncă,
nu e suflet să mi-l plîngă ;
ca un cal sălbăticit,
fără rugi şi bocet încă,
într-o groapă de-i zvîrlit.

Nu-i dă lui nimica pacea,
primu-i la război, fireşte ;
Nu-i iertat dacă greşeşte, —
doar să ierte ei nu pot ! –
Un gaucho de nădejde
bun pe lume-i doar de vot !

El e bun de ocnă numai ;
adevărurile-n gură
nimenea nu i le-ndură,
nici de le-are cu ciubărul ;
cînd sărac eşti, adevărul
ţi-i doar vorbă-n vînt şi zgură !

Rabzi — eşti un gaucho tont !
Nu rabzi ? — eşti ţîcnit în lege !
Dă-i la bice şi ciomege !
Asta merită — şi basta !
Te-ai născut gaucho ? Asta-i
soarta ce ţi-o vor alege !

Soartă, haidem împreună
pînă-n prag de ţintirim !
Tot alături de trăim,
nimeni nu-i, să ne despartă !
Mi-oi deschide cu cuţitul
drumul meu în viaţă, Soartă !

IX

Veşnic numa-n pribegie,
mă prindeai prin case greu ;
ziua m-ascundeam, mereu,
dar, la fel ca un carancho [1],
dam tîrcoale pe la rancho,
potera pîndind-o eu.

Să-mi trăieşti, hoinar gaucho,
ca o vulpe hăituit ;
olecuţă de-ai greşit,
te iau cîinii ca din oală !
Cel mai ager şi călit
tot mai face o greşeală !

[1] Pasăre de pradă carnivoră.

Şi, la ceas de noapte, cînd
toate să adoarmă par,
şi cînd lumea pare iar
că s-a înfrăţit cu tihna,
sufletu-i, cu neodihna,
spre păşune i-i hoinar.

Lîngă alba oaie stînd,
behăie micuţul miel
şi, prin muget, un viţel
cheamă vaca de departe ;
dar un biet gaucho, el
cui să mi se plîngă foarte ?

Noaptea cum cădea, îndată
mă trăgeam spre vizuină ;
află-şi chiar şi-un om hodină,
precum tigrul, în bîrlog ;
nu doream vreun pocinog
într-o casă mai străină.

Potere cînd vin să-şi facă
datoria, de departe,
zău, eu am păreri aparte
şi cu ele-n viaţă întru :
nu poate-un gaucho mîndru
ca muierea să se poarte.

Mai pribeag decît vînatul,
eu la cîmp făceam popas,
ca un cîine de pripas,
ca să-mi aflu adăpost
vreun bîrlog, unde, cu rost,
noaptea să-mi petrec retras.

Fără loc sau drum statornic,
cînd pustiuri se desferic,
în atîta întuneric,
un gaucho-şi este domn ;
peste dînsul niciodată
nu dă potera în somn.

Lui curajul i-i nădejdea,
prevederea — strajă mare,
roibul i-i mereu salvare ;
cerul casă i-i, slăvitul,
veghea lui odihnă n-are
şi prieten i-i cuţitul.

. . . .

Astfel, într-o noapte, eu
stam şi mă uitam la stele,
căci îţi par mai mîndre ele
cu cît eşti mai oropsit ;
Domnul le-o fi făurit
să te-alinte-n vremuri grele.

Le-ndrăgeşte un gaucho
şi e bucuros cînd, vii,
scapăr cele Trei Marii,
căci, în pampa, plouă, nu,
el le are şi le-avu
călăuze-n nopţi tîrzii.

Ce-i patalamaua unde
bună-i doar ştiinţa vieţii ?
Pe-nvăţaţi aici duceţi-i,
ca să-şi afle neştiinţa ;
ne avem şi noi ştiinţa, —
însă alţii i-s peceţii.

Tare-i trist cînd urmăreşti,
noaptea,-n cîmp pustiu, doar drumul
stelelor ce, cu duiumul,
scapără-n măreţ alai,
cînd prietene doar fiare
şi singurătatea-ţi ai.

În singurătatea tristă
şi în bezna tot mai grea,
cum spuneam, stăteam aşa,
doar cu jalea mea perechea,
cînd un ţipăt de chajá [1]
îmi ciuli pe loc urechea.

[1] Pasăre de mărimea curcanului. Ţipă la cel mai mic zgomot.

De pămînt precum o rîmă
mă lipii, să stau s-ascult,
și-auzii, nu peste mult,
tropot viu de cai — mulțime ;
și destulă călărime
se vestea, după tumult.

La primejdie, nu-i bine
prea mult omul să se-ncreadă ;
temerilor mele pradă,
stam pe burtă, ochi, urechi ;
și parc-auzii, deodată,
clingul unei săbii vechi.

Cum veneau mult prea tăcuți,
mái cu grijă stam pitit ;
poate că m-au dibuit
și acum mă vor în plasă ;
ce să trag ! Cu trasu-i chit
numai cel ce stă pe-acasă.

Mă crucii pe loc, scuipînd
și un pui de-njurătură ;
mi-adăpai și biata gură
cu gurguiul, ca matacul [1] :
„Poate că-mi aduc tabacul !
Bine-ar fi — dar nu se-ndură !"

[1] Specie de cîrtiță.

Mă prădai de pinteni singur,
ca să nu am greieri scai
și nădragii-mi suflecai,
brîul mi-l strînsei, vîrtos
și-n mănunchi de paie —, gros,
prinse-ntîi cuțitul grai.

Ca să-l am la îndemînă,
roibul mi-l legai, cu zel ;
chinga-i mai strînsei nițel
și, la ceas așa cumplit,
spatele-mi proptii în el,
așteptîndu-i liniștit.

Iar cînd îi simții aproape
și cu nici un gînd de ducă,
păru-mi se făcu măciucă,
nu de spaimă — de turbare :
— „Nu-ți muri lîngă duducă !" —
le strigai în gura mare.

Vrut-am să le dau de știre
c-au de-a face cu-n bărbat ;
seama-ndată ce mi-am dat
în spre ce sînt îndreptați,
și-am strîns eu întîi de laț,
cît „predă-te !" n-au strigat.

Unul şi făcu pe şeful :
— „Eşti gaucho răzvrătit,
Omorît-ai prin cuţit
şi pe-un negru, şi pe-un altul !
Dă-te prins ! Pornim asaltul !
După socoteală dreaptă,
patruzeci de ani te-aşteaptă,
de te-mpotriveşti smintit !"

— „Cu palavre despre morţi
ce-mi staţi mie la tocmeală ?
Asta-i altă socoteală !
De puteţi, mă prindeţi, sau...
Prins eu singur nu mă dau,
chiar de toţi veţi da năvală !"

Dar ei şi dădură buzna,
toţi o faptă, toţi un glas ;
Ca pe-un cîine de pripas,
toţi mă-mpresurară, roi ;
gîndul meu la cer a mas,
mîna mea — pe cuţitoi.

Azării şi fulgerarea
unui foc de carabină,
dar vru soarta cea haină

a neghiobului ce trase
să mi-l scociorăsc prin oase
tocmai ca pe o sardină.

Unuia ce se grăbea
tocmai bola să-mi repeadă,
vîrful doar făcui să-l vadă,
nu şi ziua cea de mîine ;
scheună precum un cîine
ce-i călcat vîrtos pe coadă.

Cruntă era vrajba lor,
jinduind să mă dea gata ;
iureş dau cu toată gloata
unde-i aşteptam chiar eu ;
se împiedecau mereu,
fierţi de pica lor, turbata.

Doi din ei, în mîini cu săbii,
cei mai lacomi să mă surpe,
căptuşiţi cu groase cîrpe,
mi se priponiră-n faţă,
precum cîinii stînd să turbe,
ce te muşcă şi te-nhaţă.

Cică, dîndu-mă-napoi,
zvîrl cu ponchu-n ochii lor ;
iar cînd mi-l călcă-n picior
cel boboc pe jumătate,
mi ţi-l spintecai din zbor,
de-l întinsei lat, pe spate.

Pomenit fără tovarăş,
celălalt îşi puse frîul,
însă eu, ţintindu-i brîul,
mi-l văzui îndată stîrv ;
sîngele-i curgea ca rîul ;
sta, cum şi-o dorise,-n... vîrf.

Unul, ce de-un bambus lung
nişte foarfece prinsese,
de părea pripon pe-alese
pentru nu ştiu ce viţel,
două-mpunsături culese
şi-o mierli, urlînd şi el.

Însă zorii cum jucau
ape — zis-am cu tot zelul :
„Asta de nu-mi face felul —
(îi jurai Fecioarei Sfinte) —
de acuma înainte
am să fiu mai blînd ca mielul".

Dintr-un salt, chiar în viespar
mă-mplîntai — şi fără frică ;
ghem făcut, simţeam că pică
doi plăvani asupra-mi, greu,
însă la pămînt, nenică,
le jucai cuţitul meu.

Unul, cel mai lăcomit,
barda şi-o roti, dar — haţ,
eu îl apucai de braţ,
c-altfel îmi tăia păduchii !
Colb zvîrlii în ochii fraţi
ai flăcăului mămuchii.

Cît se scutură huiduma,
ochii tot frecîndu-şi, eu,
nu-l slăbii, crestînd mereu,
şi cruciş, şi curmeziş.
„Te-aibă-n grijă Dumnezeu !"
Şi mi-l săvîrşii pieziş...

Dar simţii în clipa aia
nuş'ce gîdilat la coaste ;
glumele-astea, mult prea proaste,
sîngele-mi făcură sos ;
mai să-mi strig „De-acuma las'te !",
dar eram din fire scos.

Mă dădui doi paşi napoi,
să nu stau cu talpa-n gol
şi-l crestai pe un creol —
vîrful, muchea, toate-n el !
Într-o groapă dînd niţel, —
dă-l în groapă, rostogol !

Dar, se vede, pe-un gaucho
mi l-a îndemnat vreun sfînt,
de mi-l auzii strigînd :
„Cruz îţi stă alături, treaz !
Nu stă el de-o parte cînd
mi-l omoară pe-un viteaz !“

Şi, în valmă, lîngă mine,
iată-l, stă să se repeadă,
dîndu-i peste cap, grămadă :
doi simţeam eu că mă rup,
însă Cruz era un lup,
apărînd bîrlog şi pradă.

Îl trimise-n iad pe unul
dintre doi cu el mai breji ;
ceilalţi fură un vîrtej,
căci mergeam în doi, la ţintă ;
Toţi, curînd — şi fără smintă,
fură viermi din prea viteji !

Şi zăceau acum toţi cei
seceraţi de-al morţii val ;
unul sta samar pe cal
şi-i striga doar Cruz din urmă :
„Altă poteră să vină,
să încarce-ntreaga turmă !“

Cruce-apoi făcînd din pari,
îi strînsei pe toţi cei cîţi
fură-n luptă omorîţi,
şi-l rugai pe Dumnezeu
a-mi ierta păcatul greu
de-a fi omorît atîţi.

I-am lăsat grămadă pe
cei loviţi de soartă-amară ;
nu ştiu de-i mai adunară,
căci noi doi am mers spre-un rancho ;
poate stoluri de carancho
leşurile le mîncară !

Şi, în doi apoi gurguiul
ne-nfundarăm în gîtlej,
cu asemenea prilej,
fiind ca de miere duşca ;
şi nici Cruz, din gît de glăji,
nu sorbea ca muieruşca.

Ne-ncălzeam gîtleju-ntr-una,
negonind cu prea mult sîrg ;
sărutam sfinţitul sfîrc,
mai sucindu-l între deşte ;
eram ca un cocostîrc,
tot scoţînd din baltă peşte.

„Eu mă duc, ortace,-i zisei,
unde m-o mîna ursita !
Unul de-mi rîvneşte pita,
soarta mi-o urmez, cinstit !
Cînte-şi doamne-miluita !
Face omul ce-i silit !

Mi-s un oropsit gaucho,
n-am unde dormi măcar,
nici de scărpinat vreun par ;
nici, să-mi ţie umbră, pom,
dar de toate n-am habar,
cît mi-s în putere om.

Cît nu m-au luat la oaste,
îmi aveam olatul meu,
dar, întors acasă, eu
n-am găsit o cergă ruptă !
Ştie numai Dumnezeu
Cînd sfîrşi-va astă luptă !"

X

CRUZ [1]

Ca să sufere, ortace,
s-au născut bărbaţii toţi ;
numai suferind mai poţi
neclintit să-nduri şi soartea,
pînă cînd se-arată moartea,
ca prin ea la cap s-o scoţi.

Nu am nici un merit dacă
vîntu-mi suflă prin nădragi ;
mă apucă mii de draci
cînd văd inimă durută ;
eu plăcintă par, umplută,
însă par că-s din posmagi.

---

[1] În continuare cîntă Cruz.

Despre rele şi năpaste
nu-mi vorbi — le am şi eu,
dar nu-mi cad aşa de greu.
Asta e poveste veche
şi mi-s tare de ureche
cînd răsar în drumul meu.

Eu, prin vicleşuguri, chiar
zdrenţăros îmi duc amanul,
ba mai fac şi pe babanul
cînd nici n-am un bob de linte.
Dar la ploscă — înainte !
Şi la terci — cu bîrdăhanul !

Nu mă tem de rele, cît
bate-mi inima ca toaca ;
vie iarna promoroaca,
vara arşiţi taie-şi vad, —
dacă lumea asta-i iad,
de ce trist să-ţi bei bărdaca ?

Să le facem mîndri faţă,
măi ortace, ăstor rele !
Cel mai rău vulpoi sub stele,
ca o corlă tot îmi cade ;
vrea doar un mieluţ să prade,
dar rămîne fără piele.

Dat i-i omului să-ndure
mari nevoi, necontenit ;
n-ai de ce să fii mîhnit
cînd aşa-i plăcinta, — cînd,
te suceşti mai însutit
ca un ghem sfîrşit nicicînd.

Nu mă dau pe mîna morţii
niciodată, să mă-ngroape ;
soarta mea mi-i prea aproape,
pas cu pas mi-o fac cum pot ;
unde cel slab pierde tot,
cel puternic poa'să scape.

Amintească-şi fiecine
cît de des a dat de greu ;
socoteala, însă, eu
mi-o fac altfel — şi-mi rămîne :
e trecutul mort, mereu
şi-altă zi începe mîne !

Am avut şi eu o puică
şi, de foc nebun încins,
de m-ar fi cătat vreun ins,
pe atunci, neapărat,
lîngă ea m-ar fi aflat,
ca un nasture mai prins.

Nu-i, de dragoste rănită,
vietate se se piardă ;
nu-i neghioabă o consoartă —
şi-un gaucho-i doftor mare
cînd, să-i nalţe ei cîntare,
îşi înstrună vechea coardă.

Care-i sufletul de sloi
ce-o femeie nu-ndrăgeşte ?
Ea-i alint la greu, fireşte,
dacă nu ţi-i ca o zgaibă,
suflet, cel mai de nădejde,
ce bărbatul poa'să-l aibă.

De e bună, nu te lasă
nicidecum la strîmtorare ;
ci îţi poartă grijă mare,
nici o clipă baremi nu stă :
Şi tu, poate, frăţioare,
nu i-ai dat un şal, o fustă !

Şi-am trăit cu-al meu odor
în nespusă bucurie ;
mi-era totul veselie,
căci trăiam ca musca-n miere.
Ai, ce vremi cum n-or să fie !
Ce-o-ndrăgeam ! Cu ce plăcere !

Era mîndră vulturiţă,
pe un pom din nori lăsată,
dimineaţă fermecată,
însorită — şi de soi ;
era floare minunată
care creşte prin trifoi.

Dar, ortace, comandantul
de poliţie, o dată,
îmi intră în casă, iată,
n-o lungesc... era o cutră
şi-l ghicii eu după mutră
plin de răutatea toată.

Se făcea că mi-i prieten,
dar să-l cred eu n-aveam chef,
că era dóar domnu'şef !
Să mă pun cu un mai-mare ?
Mi se aciuă în rancho
tocmai ca o lipitoare.

Şi aflai, curînd de tot,
că-mi suflase puica, nene
şi, mereu umflat în pene,
făr'să-mi dea nici un pitac,
îmi dădea mereu, de-o vreme,
misii ca de om sărac.

Ba mă trimitea la graniţi
cu olac, ba la oraş,
ba departe, la imaş,
pe cînd dînsul, poamă bună,
la comandatură, aş ! —
nici piciorul să şi-l pună !

Tristă-i viaţa, peste poate,
dacă nu ai o nevastă
să te-alinte la năpastă
şi să-ţi facă iadul rai ;
dar mai bine e să n-ai,
altul nurii cînd i-adastă.

Puicei mele cucurigu
alt cocoş nu vreau să-i cînte ;
bănuieli aveam, mărunte,
dar o dată tot l-am prins
cum, strîngînd-o-n braţe,-ncins,
se muncea să mi-o descînte.

Şi avea o mutră moşul
ca de viţeluş lingav ;
Eu îi zisei : „Ce mai brav !
poftă bună-n cruci de noapte !
Dragostea te face praf,
tocmai ca pe-un papă-lapte !"

Scoase sabia, ca vrînd
să mă tragă în frigare ;
Eu, de neclintit : „Se pare
că mai ai şi-acuma nişte
mîncărimi la codirişte,
însă pleazna unde-i ? N-are !"

Moşu', ce mai ! să mă-mpungă,
dar eu hoitu-i scuturai
şi, nevrînd să intru-n bai,
c-am ucis un moş sadea,
grijuliu, ca unui pai,
arde-i, frate, o cazma !

Cum sus-puşii totdeauna
au prin preajmă un lingău,
buzna dete un ţingău,
şi, pornit grozav pe fapte,
colţii şi-i rînji, dar rău...
ca un căţeluş de lapte.

Trase-un glonte cu pistolul,
de crezu că lat mă-ntind...
Chiar mă jur — de ce să mint ? —
cît pe ce prohod să-mi pice !
Dar la greu aman eu simt
dezmorţeală în arşice.

Clubul cărţii digitale 2024

El, mereu, la nimereală,
dar de nimerit, nici gînd,
căci ca şarpele eu sînt ;
nu-l lăsai să sufle, baremi,
căci mi-l spintecai curînd,
din greşeală numai, pare-mi.

Dau să-l cat pe bătrînel, —
dar pe ăsta procopseală !
Chiar în groapa cu-argăseală
îşi aflase loc de vază !
Zău, plăcută răcoreală,
după ditai spaimă trasă !

Tare tont e-un bărbăţel
dragostea cînd i-i stăpînă !
Se uita la fosta-i zînă,
şi ce duhnet împuţit !
Nu ştiu chiar atîta pînă
şi la crîşmă de-am simţit !

Eu : „Miroazna asta du-i
dragei tale de bunici !"
Nasu-mi înfundai, de-aici
cît mai iute s-o întind.
El rămase, mirosind
ca sugarul cu limbrici.

Cînd catîrca dă-napoi,
semn că vrea să care foarte,
tot aşa stă să se poarte,
însă, totuşi, se preface ;
tot la fel femeia face —
răul să i-l uiţi în parte.

Dar eu ponchul mi-am luat
şi-apoi lumea-n cap — s-o las.
suferind eu pas cu pas,
că-nşelase doi deodată ;
zis-am casei bun rămas,
ca să n-o mai văd vreodată.

Pe femei, pe toate-n una
le-am ştiut — le ştiu şi jocul.
Ce să-mi mai încerc norocul
cu o preaştiută carte ?
de căţele a făta
şi femei — fug ca de moarte.

XI

Stihurile ies din unii
precum apa din izvor ;
nu fac ale mele-un chior,
însă cum să le pun frînă ?
ca mioarele din stînă
ies din gura mea, ciopor.

Iese cel dintîi prin strungă —
altele-i se iau pe urme ;
şi tot vin şi vin, în turme,
mii de stele peste ţarc ;
sar, se-mpung în lung şi-n larg,
şirul nevoind să-şi curme.

Şi, neştiutor cum sînt,
de nu-s limpede-ntru totul,
îi dezleg doar limbii nodul
şi — să nu zic vorbă lungă,
cum de iese-un stih pe strungă,
altul îşi arată botul.

Fiţi doar cu luare-aminte,
s-aflaţi caznele-mi nătînge,
jalea grea care mă frînge ;
un gaucho,-n veci, fireşte,
neştiinţa-şi-o plăteşte
prea din plin — şi doar cu sînge !

Oropsit, mi-am căutat
prin păşuni un adăpost,
prin ciulini pribeag am fost, —
noatin nepăzit, ortace !
rostul tău în lume-i rost
ca de biete dobitoace.

Cîte n-am mai îndurat
dintre cîte se îndură !
Chinuri mii, cu nemăsură,
că, de-atît amar şi greu,
am în inimă, cred eu,
gogeamitea bătătură !

Eram ca un mînz orfan,
după niscai vijelie ;
cînd, vai, ducă-se-n pustie,
de-o milonga auzind,
mă-ndemnă spre crîjmă jind
dup-un pic de veselie.

Era danţul la un rancho
mititel şi amărît,
şi veniră mulţi, încît
ne mişcam doar dînd din coate :
fără coate nu se poate
unde cei săraci mai rîd.

Eu purtam juma'de cizme,
dar cogeamite la tocuri,
creastă de cocoş pe-alocuri:
Ce tristeţe ! — Cum s-o-nduri !
M-aşteptară pocinoguri,
eu crezînd că-s bătături.

Începu ghitara prin
gato [1] şi prin fandanguilla [2] :
bola mă făcui, cu sila

[1],[2] Dansuri populare.

vrînd să văd şi eu fandangul,
dar, ţinînd şi dracul hangul,
danţu-n iad schimbatu-mi-l-a.

S-a-ntîmplat că ghitaristul
era slobod rău de gură,
iar răbdarea mea măsură
tot mai are cîteodată ;
nu cat eu vre-o-ncurcătură,
dar mă află cin'mă cată.

Dănţuind un pericón
cu o puiculiţă bine,
iată-l şi pe el că vine,
cunoscîndu-mă, se vede,
şi-aste stihuri îmi repede,
ca să-şi bată joc de mine :

„Hei, muierile sînt toate,
ca nişte catîrce ;
nu chiar toate, însă, căci
altele-s mai hîrce ;
pana păsării i-o smulg,
ca nişte năpîrce.

Unii, în închipuire,
mîndre-şi caută ;
nu chiar în închipuire,
dar se laudă ;
dar de ei, la vreo năpastă,
deh, să n-audă !"

Muieretul, şuş, şuş, şuş ;
Eu — mă-ntorc niţel din crupă :
„Ai, cu rîtu-mi intri-n supă ?
Ia mai lasă hîrîitul !"
Şi-mi rotii, vîj-vîj, cuţitul,
toate coardele să-i rupă.

Cînd urlă, sări un gringo
cu o puşcă ; dar, deprins
să nu fiu nicicînd cuprins
de vreo spaimă-n larg de pampa,
mantia smucindu-mi, lampa
eu le-o stinsei, dinadins.

Ţîşti, spre uşă-apoi, strigînd :
„Nimene nu-mi steie-n drum !"
Bine aţîţat acum,
pe-ntuneric, muieretul
hai să vadă zaiafetul
gauchesc — nu cum-necum !

Cel dintîi ţîşni pe urma-mi
însuşi diblagiul meu ;
dar n-am firea teleleu,
chiar dacă i-am tras o duşcă ;
ba zic unii cum că eu
am cuţit dibaci — şi muşcă.

N-o să se mai ia de altul ;
scump plăti un pui de glumă !
Cînd ortacul tău se-afumă,
simţurile zburdă-n el ;
şi-avea carnea, el, de spumă,
ca de fraged porumbel !

Ştiu femeile să-ţi fie
de-ajutor cînd totul arde ;
sînge cît mai sta să poarte,
de-un butoi îl rezemară,
dar cu maţele afară,
tocmai bune pentru coarde.

Eu — pe cal ! — şi hai în pampa,
mult mai slobod decît gîndul,
decît norii, decît vîntul,
nestatornic să-mi duc traiul ;
nu-şi are-un pribeag pămîntul,
cuibul, rancho-ul, mălaiul !

Nu-i putere să înfrunte
soarta ţie hărăzită ;
rabdă, inimă muncită,
chiar de n-ai alint nicicînd ;
nimeni pielea nu-şi mărită,
nimenea nu scuipă-n vînt.

Cu un oropsit gaucho
toţi se umflă-n pene foarte ;
o greşeală-i este moarte
sau i-i viaţă printre struţi ;
dar au veşnic cei avuţi
cin'să-i ierte după carte !

XII

Luni şi luni am dus-o astfel,
cum puteam, cu chiu, cu vai ;
din bătrînii noştri cai
chiar mîncam, siliţi ades ;
sărăcia le-a dat ghies
şi-altora, spre-acelaşi trai.

Dar ce naiba mă îndeamnă
caznelea-astea să le-ngîn ?
Mi te naşti, — ajungi bătrîn,
de mai bine nu te-apropii ;
drumul soartei, tot hapsîn,
cere să-i dai ortul popii.

Totuşi, cum, să n-aibă capăt
nu-s pe lume rele crude,
iată, un ortac aude
doar urgia că mi-i doamnă
şi atuncea mă îndeamnă
a vorbi cu niscai jude.

În ţinutul meu — ţi-oi spune —
un creol n-a mai rămas :
ba-s fugiţi pe-aiurea, ba-s
morţi în luptele buimace,
căci pe-acest pămînt, ortace,
n-are scapăt un necaz.

De ce pleaşcă mi-a părut
că am dat atuncea cînd
judele mi-a spus, curînd,
că-n poliţie m-ar vrea,
colea, lefegiu sadea,
braţul lui cel drept oricînd.

Şi mă-mpăună, zicîndu-mi
că-s viteaz — un paraleu,
că mi-s om la locul meu,
că din clipa aia chiar
sergenţia-mi dă în dar, —
peste-ai lui să fiu şef eu.

Astfel am intrat în joc,
dar, de comandat — pe dracu !
Astă noapte eu, săracu',
aveam ordin să te prind,
tocmai bun prilej s-o-ntind,
sau să mi te fac ortacul.

Ştii acuma cine mi-s ;
aibi încredere în mine ;
mîna mea cinstită-ţi vine
veşnic ajutor să-ţi fie ;
vom afla o coşmelie,
pentru tine, pentru mine.

Pribegi-vom, dacă asta,
spre-a scăpa, ni se tot cere ;
ne-om afla mereu, măi vere;
roibi prin lume să ne-nvîrtă
şi o fleică, şi-o ciosvîrtă
şi-o păşune spre şedere.

Iar de fără nici o boarfă
ne-or lăsa restrişti mai grele,
îi voi cere groasa piele
unui lup — s-o fac mai bună
ca un ponci trecut prin gumă,
eu, cu degetele mele.

Pentru mine muşchi e coada,
şi spinarea pulpă grasă ;
unde vreau îmi aflu casă,
tot ce aflu bag în foale,
ţărna-mi este pled la şale,
han un par — şi nici că-mi pasă.

Bola nu mai vreau s-o mînui,
tot se va opri cîndva !
Un gaucho rabdă, da,
pînă-l suge-n el mormîntul ;
pînă cînd creol sadea
va ocîrmui pămîntul.

Unui biet gaucho toţi
necurmat îi cată price ;
toţi îi bagă-n suflet ice,
da, fiindcă vor suspuşii,
să răbdăm în cap ţăruşii
şi, peste spinare, bice !

Ptiu ! Să fi-auzit, o dată,
ce în minte i-a-nçăput
judelui cînd, mai limbut,
îndruga palavre lungi !
Zău că inima, atunci,
purice mi s-a făcut !

Între ei urzeau mai-marii
cum să prindă mai mult cheag
prin pămînt de furtişag
peste ale lor fruntarii
cum, să le-apere biştarii,
să ia trupe de harţag.

Toţi visează numai drumuri
lungi, de fier, şi colonii,
bani să scoată, mii şi mii,
înhăitaţi cu gringos ei,
cît soldaţii sînt, de vii,
jupuiţi de şapte piei !

Dacă lucrurile, însă,
merge-vor pe-aceleaşi căi,
vom vedea doar cîmpul că-i
în pustiu schimbat şi, albe,
s-or întinde-n triste salbe
oasele de morţi, în clăi !

Un gaucho rabdă, rabdă
drumul sorţii, nenduratul,
dar nu-şi are nici olatul ;
hărăzit i-i doar prilejul
de-aşi vedea în ştreang gîtlejul,
rămînîndu-i... nici scuipatul !

Despre aste rele toţi
tot vorbesc — şi nu mai tac,
dar ca stîrcii pururi fac :
clămpănesc, din zece, nouă,
unde nu au nici un drac, —
tac chitic unde se ouă !

•

Cei dedaţi cu stăpînirea
buni sînt de chiverniseală ;
pe-un gaucho cît l-înşeală
şi-l supun la trai cîinesc,
leacul sigur că-l greşesc
pentru astă lungă boală !

XIII

MARTÍN FIERRO

Sîntem aşchii dintr-un trunchi
ori scîntei de pe-un ilău ;
eu trec drept gaucho rău,
tu din urmă mă ajungi ;
hai la indieni atunci,
s-o sfîrşim o dată, zău !

Domnul, ce atîta bine
mi-a făcut, să-mi dea iertare,
de mă-ndeamnă sila mare
să trăiesc printre păgîni !
Crud voi fi cu cei cruzi, care
soartă ne-au urzit, de cîni.

Dumnezeu făcut-a floarea
gingașă cum e, subțire ;
datu-i-a desăvîrșire
în putință cît i-a stat,
Însă omului i-a dat
mái mult : inimă, simțire !

Dat-a razei limpezime,
forță crîncenului vînt.
viață și mișcare dînd
vulturului cum și rîmei ;
mái mult omului rămîne-i :
judecata-n plin avînt.

Paserii dacă i-a dat
pliscul auriu, ce-nghimpă
și penetul ce-o înnimbă,
omului i-a fost lăsat
un tezaur mai bogat :
însăși vorbitoarea limbă.

Fiarei crîncene de-i dete
fără frîu în veci furia,
încît nimeni cerbicia
să i-o frîngă-n stare e, —
omului îi dete ce,
spre-apărare ? — Vitejia !

Dar, atîtea bunuri dîndu-i,
cred că-n cugetu-i și-a spus
că nevoie-are, nespus,
de-astea toate, cu preaplinul,
spre a cumpănire chinul
căruia l-a fost supus.

Eu, împuns de chinul meu,
vreau să scap de-acest infern ;
nu-s mînz — ținta mi-o discern,
lancea iute mi-i, și lungă,
iar la indieni s-ajungă
geaba-i lege și guvern !

Știu casichii că-i primesc
pe creștini la ei, precum
știu că frați le spun, oricum,
de le plac un pic măcar ;
ce să-nduri atît amar ?
hai, ia-ți ponchul — și la drum !

Ne pîndesc în drum primejdii,
însă nu mă las înfrînt ;
roată sînt pe-acest pămînt,
dus de soarta mea, orbește ;
calea de-o greșesc, umblînd,
nu-s întîiul ce-o greșește.

De-om scăpa, de n-om scăpa,
de-asta nimeni nu răspunde;
unde soarele se-ascunde
sub pămînt ni-i calea grea!
Vom ajunge undeva...
Ști-vom după aia unde.

Cumpătul să nu ni-l pierdem;
sîntem două poame bune;
unde ești de nu știi spune,
ești gaucho? — mergi spre țel!
Unde soarele apune
vezi pășuni în chip și fel.

Nu ne-om prăpădi de foame:
ni s-a spus că, pe-ntrecute,
poți vîna pe-acolo ciute,
foamei felul să i-l faci...
Că sînt struți, tatu, mataci
și jivine neștiute.

În pustiu pînă și coada
i-o mănînci unei jivine;
l-au trecut femei cu bine,

iar să scape un ñandú [1]
de-a mea bolă — asta nu!
Nu-i gaucho fitecine!

Nici de sete teamă nu mi-i:
zile stau și-o rabd, de-a rîndul;
apă simt de-adulmec vîntul
și, cum nu-s ciung, unde-n salbe
văd că-s puricariți albe,
ca s-o aflu, sap pămîntul.

Vom avea un sigur trai,
cum aici nu-i chip să fie;
mai puțină vitregie
îndura-vom amîndoi,
cînd vom nimeri, apoi,
undeva,-ntr-o tolderie [2].

Ne-om dura și noi o tolda,
cum fac mulți, din piei de cai,
să trăim în ea ca-n rai,
cuhne să ne fie, casă!
Poate că în ea și-un scai
de creolă ni se lasă!

[1] Specie de struț.
[2] Sat indian.

Pe acolo — trudă, ioc !
Omu-i domn — şi nu se vaită !
Doar, din cînd în cînd, o raită
şi, de scapi, te-aşteaptă zburda,
stai la soare doar cu burta,
haide, Cruz, acolo, — haidă !

Silnicia sorţii dacă
ne-a fost dus la greu aman,
poate, la acest liman,
vom vedea şi noi o rază !
Orişice pămînt e oază !
Hai, prietene sărman !

Cel ce bine-aruncă bola,
sau prelung arcanul său,
sau se-avîntă, dîrz flăcău,
pe-un roib ager, necăzînd,
nici între sălbatici stînd,
nu poate să dea de rău.

Merge un creol cîntînd,
la război cum şi la dragoste !
Poate şi noi cu vreo pacoste
ne-om alege — însă, fie !
Peste-atîtea chinuri staroste, —
iată — ies din pribegie !

. . . .

Tăcu aice cîntăreţul,
cătînd în ploscă alinare ;
O duşcă trase, cît o zare,
sfîrşind astfel povestioara,
şi-apoi îşi ţănduri ghitara,
trîntind-o cu înverşunare.

„Iată,-mi sfarm ghitara — zise —
N-am s-o mai înstrun în veci !
Strunele rămînă-i reci,
căci, de fost-au mîngîiate
de-un gaucho — ele-s seci, —
seci de cînturi nesecate."

Punct pun povestirii mele,
ce-i unui cuplet asemeni ;
nu duc lipsă, printre semeni,
nici de curioşii care,
vor sfîrşitul la cîntare,
cu muierea-n asta gemeni.

Iată-l : Cruz şi cu Fierro
la o fermă-au strîns o ceată,
calea şi-au urmat îndată,
ca-n curînd, pe nesimţite,
doi creoli, cu minţi unite,
trece graniţa să poată.

Şi-ntr-o zi cu zorii limpezi,
după ce-au trecut, călări,
zise Cruz : „Priveşte-n zări !"
Şi Martín, cu ochii umezi,
azări ce mici pe lume-s
ultimele aşezări.

Iar apoi, urmîndu-şi drumul,
se pierdură în pustii ;
de sînt morţi, de mai sînt vii,
ştire n-am, în cînt s-o picur ;
trag nădejde, într-o zi,
că voi şti ceva mai sigur.

Astea zise, iată, şi eu
mi-am sfîrşit durutul cînt ;
toate adevăruri sînt
cele spuse în poveste ;
un gaucho stup doar este,
de năpaste, pe pămînt.

Dar nădejde-n Ceruri aibă,
că-mi iau bun-rămasul eu,
de la ce, în felul meu,
am cîntat pe cît se poate :
RELE CE LE ŞTIU CU TOŢII,
DAR DE NIMENI NU-S CÎNTATE.

ÎNTOARCEREA LUI MARTÎN FIERRO

I

Cer tăcerii luare-aminte,
luării-aminte-i cer tăcere ;
cu acest prilej se cere,
de memoria m-ajută,
să fac binecunoscută
partea nouă de durere.

Se întoarce din deşert
omul, parcă adormit ;
nu ştiu dacă-s lămurit,
cînd ciudată-mi pare ţara
şi, dac-auzind ghitara,
eu din somnu-mi m-am trezit.

Simt fiori în piept, şi simt
mintea că mi-i împîclită ;
cer ghitara cea vrăjită
unui suflet de-nţelept,
gura să mi-o văd urnită,
dorul stîmpărat în piept.

De n-ajung la treizecişi'unu,
la treizeci în cărţi rămîn ;
cred pe cîntec că-s stăpîn,
că, o dată cu botezul,
mi s-a strecurat în sîn
harul cîntului — şi crezul.

Şí săracul, şí bogatul
trebuie să-mi dea dreptate ;
că, o dată cu botezul,
cele spuse-n felul meu —
şi n-or rîde toţi, ci, poate,
unii plînge-vor din greu.

Cel ce multe-avu să-ndure,
multe-are de spus şi altor ;
credeţi, răul mi-a fost tartor,
totdeauna, totdeauna ;
credeţi-l pe viul martor,
că doar nu plătiţi minciuna !

Precistei îi mulţumesc,
mulţumesc lui Dumnezeu,
că, după amar de greu,
după ce pierdut-am tot,
har mai am, cînta să pot,
şi e teafăr glasul meu.

Tot ce-i viu cînta să poată
hotărît-a Tatăl sfînt ;
toţi cei iubitori de cînt,
cînte ca noi doi şi ei ;
sînt lipsiţi de glas doar cei
ce lipsiţi de sînge sînt.

Orăşene, cînţi ? *Puet* eşti !
Cînţi, gaucho, un picuţ ? —
Eşti privit precum un struţ ;
neştiinţa ta-i mîhneşte,
dar, să desluşeşti lumina,
umbre se mai cer, fireşte.

Eşti neştiutor la cîmp, —
e-al şcolaţilor oraşul !
Eu, ce-s frate cu imaşul,
strig : părtinitor mi-i cîntul :
unora le este naşul,
altora le este-avîntul !

Cunoscut-am cîntăreţi
izbutind ades să placă,
dar cîntau de chef de joacă,
irosindu-şi astfel duhul,
însă eu îmi vărs năduhul,
adevăru-mi să nu tacă !

Cel pornit pe astă cale,
spune tot ce gîndu-i cere ;
n-am ştiinţă, dar durere
vărs în orice cîntecel ;
ştiu ce suflet are cel
ce m-ascultă cu plăcere.

Ce pictează-acest penel,
nu s-o şterge în vecie !
Nu veniţi, cu limbuţie,
să-ndreptaţi greşeala mea !
Nu pictează cine vrea,
ci pictează cine ştie !

Nici să credeţi că-mi fac fală,
din ce am ajuns să ştiu ;
am aflat, chiar şi tîrziu,
dar mi-s de căinţi departe,
că-i păcat, păcat de moarte,
adevărul spus pe viu.

Dar eu drumul meu urma-voi,
nimeni n-o să mă abată ;
n-am fost eu lingău vreodată
şi-adevăruri am de spus ;
imitaţii astea nu-s,
toate-s viaţă-adevărată.

Cel ce vrea să mă îndrepte,
trebuie să ştie multe ;
cel ce vrea să mă asculte,
multe trebuie să-nveţe ;
cel ce-mi prinde din poveţe,
stup de cugetări de mult e.

Mái mult decît cei ce-ascultă
cîntu-mi va să dăinuiască,
decît viaţa mea lumească
ori povestea-i, cu năpasta ;
spre-a zvîrli sfruntarea asta,
pusu-i-am ades şi mască !

O, ţîşnesc din pieptu-mi plîngeri
şi ţîşneşte-adîncă jale ;
pe a vieţii tristă cale
îndurat-am mii strădanii,
încît cer uitarea anii
peste mine s-o prăvale !

Veţi vedea de mă trezesc
cum aud o dănţuire ;
nimenea să nu se mire,
cîntu-mi foc mai mult de poartă ;
vreau să pişc întîia coardă
în ison de tînguire.

Şi, cu struna încordată,
acest ton fiind ales,
n-oi slăbi manija[1] des,
foc în glas cît stă să-mi ardă,
dacă nu se rupe-o coardă
sau un cui — de-ntinse ce-s.

Chiar de mi-am sfărmat ghitara,
ispitirii cep să-i pun,
să tot spun mi-i dor nebun
tot ce-n piept mi-i vuiet, şopot ;
Doamne, iar fă-mi cîntul slobod,
de m-ai învăţat să-nstrun.

N-aleg pilda nimănuie,
nimeni nu-mi îndrumă pasul ;
cînt doar ce mă-ndeamnă ceasul ;

[1] Cea mai mică dintre cele trei bile ale unei bola.

cine aste căi le bate,
verse-n cîntu-i tot ce poate,
toată inima-i, tot glasul !

Am văzut rotită bola, —
nu mai vrea să stea deloc ;
după-amar de nenoroc,
hotărîi să vin de tot,
ca să văd lucra de pot
şi trăi-n statornic loc.

Ştiu s-alerg într-un rodeo[1],
ştiu cum se aruncă laţul,
bun mi-i şi la grajduri braţul,
pe-un zăplaz chiar ştiu şedea,
iar cînd frîu-n mîini înhaţu-l,
nu m-azvîrle cal din şa.

Dacă vreţi a mă cinstire,
ascultaţi cu luare-aminte !
Altfel tac — şi stau cuminte.
Nu se află zburătoare
ce prin tril să se alinte
într-un pom ce nu dă floare !

[1] Loc în cîmp deschis unde sînt adunate vitele.

Am la rufe de lăit, —
de-aici nime nu m-alungă !
Ascultaţi — şi vreme lungă,
de vă place, cît de cît !
Prea multe-am de spus — încît,
s-ascultaţi, vă dau poruncă !

Să-i mai trag o duşcă numa, —
asta-i altă bubă, însă ;
seceta-n gîtlej mi-i strînsă,
doar că nu-mi este arsură :
soba, moşul, doar prin gură
se-ncălzesc un pic la rînză.

II

Trist îmi sună azi ghitara,
şi povestea chiar o cere ;
nimeni bucurii nu spere,
decît plîns cu voce tare,
plîns al celui ce-n durere
naşte, vieţuieşte, moare !

Tare-i trist să-ţi laşi ţinutul
şi să pleci pe plai străin ;
sufletu-ţi rămîne plin
doar de zbucium — tras ţi-i chipul ;
ne frămîntă asprul chin,
cum frămîntă-un vînt nisipul.

Să străbați deșertul ca un
crud tîlhar de drumul mare,
așternînd chiar tu uitare
peste tot ce dor înaltu-i !
Să-ți lași mîndra-n brațul altui,
pruncii-n drum către pierzare !

O, de cîte ori, trecîndu-i
șesului întins calvarul,
cînd te arde precum jarul
dorul după toți cei dragi,
între yuyos [1] nu te tragi,
iarăși să-ți mai plîngi amarul !

Stam pe cîte-un mal de rîu,
singur, adîncit în gînduri
și, deodată-n multe rînduri,
îmi zăream creola, parcă,
mă striga din zarea largă,
peste-ntinsele pămînturi.

Roibul cît sorbea din ape
liniștite, de argint,
tu, lipsit de orice-alint,

[1] Bălării.

nu mîncai — și ceasuri lungi,
te gîndeai tînjind, cu jind,
la nevastă, casă, prunci.

V-amintiți, cu Cruz pornit-am,
să-nfruntăm pustiu-n doi ;
și-am ajuns în pampa noi,
supți, sleiți de drum, lălîi,
pe la toldele dintîi,
pline de sălbatici goi.

Dar ne urmărea năpasta,
nimerind la prost soroc :
indienii, lîngă foc,
toți ciopor, stăteau la sfat,
puși pe jaf și pe prădat,
ceas cînd nu-s blajini de loc.

Cînd sosirăm — ce mai zarvă,
ce căutături dușmance !
Fierberea de rîu la toance
cum s-o potolim ? Nici gînd !
Ne credeau pîndari — sperînd
să ne tragă-n vîrf de lance !

În doi timpi și trei mișcări,
caii noștri — nicăire ;
cam vădeau nehotărîre, —
știu eu ce aveau de gînd ? —
însă lăncile, pe rînd,
stau în ochi să ni le vîre.

Dă-i pe păsărească lor,
schime, sărituri buiace ;
unul bola și-o desface
și alături ni se-nfață ;
nici nu mai credeam cu viață
să scăpăm de-un ceas încoace !

Nu știu milă indienii,
n-ai speranță nici de-un chior ;
au și ei părerea lor ;
nu-ți beau sîngele ? Atunci
vor să-l vadă-n rîuri lungi,
pururi gata de omor.

Cruz, luptînd voind să moară,
mă pofti să fac la fel.
Zic : „Să așteptăm nițel,
flacăra cît nu ne arde !
Mai puțin se teme cel
des trecut pe lîngă moarte.

Fii mai cu luare-aminte
cînd primejdia-i mai mare ;
e mai sigur de scăpare
cel cu firea înfrînată ;
paza bună, frățioare,
cu bravura nu-i certată".

Se-arătă-n sfîrșit tîlmaciul,
să ne spună că ne iartă :
— „Voi scăpat, la veste poartă
un casic, trimis la mine,
mîine noi la pradă vine
și aceasta vouă soartă :

Zis la ceilalți el că voi
prinși aici, legați rămîne,
dacă prinși de-ai noștri mîne
cad în gheare la creștini,
cu aceștia doi străini
schimbi la ei fără s-amîne".

Iar se strînseră la sfat,
să urzească-n chip și fel,
cîrdășii sau crunt măcel.
Spusa mea-i adevărată :
precum caii în inel,
stau proptiți în lăncii, roată.

Iată, intră-n crugul lor,
un bătrîn — şi dă-i din gură,
ceasuri de ciripitură !
Cine ştie ce le spune,
însă vorba-i toţi o-ndură
cel puţin trei ceasuri bune.

Scoase din gîtlej, la urmă,
şi trei strigăte cumplite,
şi-apoi pun'te pe-nvîrtite,
schime fă, de călărie !
Şi părea o vijelie
vîjul lăncii lui rotite.

Iată-l alergînd în cerc,
stînd în faţa fiecărui ;
parcă-i strigă : „Mi te nărui !
Şfichiuindu-şi lunga vargă,
blestematul, în răspăru-i,
mai urechea să ne-o spargă !

Urletele lui stîrniră
iad mai hîd decît războiul ;
nori de praf suiră-n toiul
vălmăşagului de cai,
indieni şi lănci — cît mai
crunt să facă tărăboiul !

Cum în minte mi-i închipui,
fiare par, ce-n danţ se mişcă ;
e de groază-a lor morişcă,
urletele li-s de groază
şi tîrziu istovu-i pişcă,
hărmălaia de-ncetează.

Noaptea cerc în jurul nostru
toţi făceau — să ne arate
că nădejdile ni-s toate
spulberate de pe-atunci ;
cerc în cerc de lăncii lungi
ne spuneau că nu se poate.

Neslăbită se voia,
dîrză foarte veghea lor ;
cînd să sforăie de zor,
unul „huincá [1] !" striga,
şi-atunci toţi ceilalţi, în cor,
dă-i şi dă-i cu „huincá !"

Dar din fire-s somnoroşi,
dorm adînc pe o ureche,
sforăie de n-au pereche,

[1] Aşa sînt numiţi albii de către indienii din pampa.

duşi dorm toţi — nu-i om să poată
să mi-i ţie iar de veghe,
nici să piară lumea toată.

Ne trăgeau mereu de limbă,
vrînd mereu cum stau să ştie,
s-afle-acolo ce-i şi-ací-e,
cîţi în luptă se aruncă,
sub a căruia poruncă,
roibi cîţi sînt şi-armurărie.

Răspundeam — şi unu,-ndată
strigăt crunt icnea din gît,
iară ceilalţi, rît de rît,
pilda lui, cu zeci şi sute,
i-o urmau pe întrecute,
prin acelaş strigăt hîd.

Astfel, unul dacă-ncepe
printr-un niscai mormăit,
totu-n urlet îndrăcit
de îndată se preschimbă :
urlă fiecare limbă,
însutit şi înmiit.

III

Deci, vîrîţi ne pomenirăm
în grozave-ncurcături ;
nu-ţi pierzi anii, ci ţi-i furi ;
cît de aspră-i crunta soarte !
Nici nu te gîndeşti la moarte,
ci cum viaţa să ţi-o-nduri.

Inima ţi se-mpietreşte,
nu-s primejdii să te-nfrice ;
şi-am jurat noi doi, aice,
să-l cinstim de-acum, mereu,
doar pe Domnul-Dumnezeu !
Cei mai jos de el — să pice !

Răul e-un copac ce crește
și, tăiat, iar suie-n slavă ;
lumea tîmpă sau grozavă
toată-i suferă urgia.
Tuturor li-i mumă glia,
dar mustește și otravă.

Un bărbat stăpîn pe el
orice rău cu calm îndură.
Toate mi-s pe o măsură
și pe orice drum mă cheamă ;
răul are-odrăslitură.
chiar de e orfan de mamă.

Răul, de ți-i moștenire,
să-l alunge nu-i putere.
Datul sorții de ți-o cere,
viața ți-i un veșnic chin.
Scaiul e venin și fiere,
doar fiindcă are spin.

Viața omului sărman
veșnic doar un chiu și vai e ;
ea se trece ca o gaie ;
răul nu-i sătul nicicînd,
dacă al năpastei vînt
rancho-ți lasă fără paie.

Însă cel ce-ți dă necazuri
și cu-alinturi stă să vină.
Cel cu ifose-i doar tină
în lumină de-adevăr.
Umbră lasă, în lumină,
cel mai firav fir de păr !

Dar cu cît mai multe suferi,
vremuri de izbeliști crunte,
nu-ți pleca înalta frunte
nimănui — și nu te teme !
Plopu-i mai fălos oriunde,
dar mereu frunzaru-i geme !

Indianu-și duce viața
jefuind sau pe tînjeală ;
legea lui e lancea goală,
ei supusă i-i ființa ;
ce nu-i dăruie știința,
umple el prin bănuială.

Nici prin cap măcar să-ți deie
să mi-l faci milos și blînd !
Vai de-un biet gaucho cînd
cade prins de-acest popor,
că-i răzbunător oricînd,
ager și bănuitor !

În zadar te rogi de ei
sau le ceri îngăduință !
Îndemnați de neștiință,
ei de tot ne-au despărțit ;
Ceas de ceas, necontenit,
ne vegheau cu stăruință.

Nu puteam să schimb o vorbă
cu prietenul meu Cruz ;
o, prilejuri de-astea nu-s !
Pentru ei eram străini ;
doi ani buni, doi ani haini,
astfel viața ne-am tot dus.

Să vă spun tot chinul nostru,
m-aș lungi — și-ar fi-n zadar :
vă voi spune-atîta doar,
că veni și-o zi mai bună ;
cel casic ne-a spus că iar
vom putea trăi-mpreună.

La un capăt de pășune
ne-am retras atunci, în doi,
și ne-am încropit și noi,
să-ndurăm pustiul mort,
ca doi schivniciți, un cort,
cort din piei de cai de soi.

Ne-am ascuns acolo jalea
vreme lungă, luni în șir ;
ne-alinam — ce abitir ! —
zilele de-amărăciune,
triste ca un cimitir
la un ceas de rugăciune...

Cel ce e pribeag se cere
nenfricat mereu să fie,
mai întîi — în drumeție,
mai apoi — chiar la odihnă,
căci în viața de netihnă
frica-i moarte și urgie.

Se lipește de-orice vacă
vițelușul, dacă-i blînd ;
cei care gauchos sînt
or pricepe ce zic eu,
că eram cu Cruz, mereu,
două pîini ce nu se vînd.

La taifas stăteam în tolda,
făceam totul mînă-n mînă ;
blînzi eram acuma pînă
și cu gîzele, oricînd,
aruncați ca pledul cînd
arșița-i atotstăpînă.

N-ai prea multe de-ale gurii,
chiar dacă nimic nu-ţi scapă ;
foamea pentru toate-i groapă,
prinzi orice, dibaci, oricum
şi trăieşti mereu precum
nutria, pe mal de apă.

Iscusit ajungi, de tot :
cade-un biet tatù, ce-ngraşe.
cade pasărea gingaşe,
orişice jivină care
se arată mai iavaşe,
nimereşte în frigare.

De din cele patru vînturi,
totu-i hăituit pe-aice,
toate pot în laţ să-ţi pice,
căci, de cum se-arată zorii,
cercetează vînătorii
cuiburi, găuri, şes, colnice.

Cînd trăieşti din vînătoare,
sari şi-nhaţi din toate cele,
poarte pene, poarte piele,
căci, cînd foamea te frămîntă,
dinţii-n toate ţi se-mplîntă,
din ce mişcă pe sub stele.

Sus, în sfintele înalturi,
se-află dascălul cel mare,
învăţînd pe fiştecare
animal să-şi afle hrană ;
tot el hrana-i dă pomană
celui care cuget are.

Păsări, peşti, jivine — toate
vieţuiesc în chip şi fel,
şi-i ciudat că numai el,
omul, ce să plîngă poate,
tare-i nentrecut în zel
şi mănîncă-le pe toate.

IV

Urlă de te asurzesc
indienii de prin pampa,
noaptea cît nu-și stinge lampa ;
și-ntr-o bună dimineață
numai ce-i vedeam, caramba !,
lăncile că și le-nhață.

Tot ce au îngroapă-ntîi,
ca tîlharii, unde pot
și, cu părul lung de tot,
veșnic plini de bănuială,
goi aproape, caii-și scot,
iute gata de năvală.

Pentru jaf sînt, totdeauna,
roibii cei mai buni aleși ;
arma lor cum nu dă greș,
au doar goală lancea veche,
bole au la brîu, pereche,
răsucite fedeleș.

Astfel, roibii lor, mereu,
sînt neobosiți și sprinteni ;
îmboldiți sînt pretutindeni,
împlîntîndu-li-se-n carne
două ascuțite coarne,
loc ținîndu-le de pinteni.

Indianul care are
roib mai bun de-asemeni fapte,
l-îngrijește zi și noapte,
ba-l și lasă, cu chirie,
altuia, cînd stă s-aiapte
zi de jaf și silnicie.

Să-l vegheze — nu mănîncă,
uită și de somnul lui ;
doar în asta leneș nu-i.
Toată noaptea-l priveghează,
roată-n juru-i stau de pază
toți ai săi, mereu, destui.

Sigur seama că v-ați dat,
chiar și doar din întîmplare,
iar de nu — să-mi dați crezare
că nu-i om din pampa, nu e,
unul ca să nu se suie
doar pe-un roib de soi călare.

Indianu-n trap întins,
pas scutit de istoveală,
dă pe sigur drum năvală,
nu așa, pe apucate,
și nu-i scapă-o vietate,
nici de-i noaptea ca de smoală.

Călăresc prin beznă ei,
în cerc larg și pe tăcute,
strîns încet, nu pe-ntrecute,
și înhață-n zori, cu zel,
tot ce-a nimerit în el :
struți, nandú, și cerbi, și ciute.

Semnul lor e-un fir de fum,
ce se-nalță sus de tot,
încît toți să-l vadă pot,
ageri ochii lor fiind ;
vin de peste tot, cu jind,
și-s mulțime de norod.

Tot așa se-adună pînă
strînși în liotă-s, grămadă,
să dea iama după pradă ;
cresc în număr și-n putere,
căci, mereu, de prin unghere,
alții li se strîng la coadă.

Crud e-n luptă indianul,
căci dă buzna ca o fiară ;
trece tot prin foc și pară,
de măcel în veci flămînd
și scăpare i-s, oricînd,
roibul, lancea lui sprințară.

Ca să-l rabzi, se cere bine
inima să-ți iei în dinți ;
e izvor de suferinți,
de năpastă și restriște ;
nu-l înduri prin rugăminți,
nu-s dureri care să-l miște.

Pe creștini urîndu-i foarte,
taie-mi-i necruțător ;
nesătul întru omor,
crud din fire-i și nedrept ;
cum să-și taie strîmt răzor,
mila, în păgînul piept ?

Are ochii ca de vultur,
cutezanţa ca de leu ;
În pustie afli greu
animal să nu-l audă ;
Nu cunosc vreo fiară eu
să nu-i prindă firea crudă.

Dîrz e-n barbaria lui
şi n-ai sorţi s-o schimbi vreodată ;
să-mblînzeşti asprimea-i toată
nu e chip, nicicînd, de fel :
ştie-atîta numai el :
să se-mbete, să se bată.

Nici nu rîde-n veci — şi-n van
caţi un zîmbet pe-a lui faţă ;
chipul lui este de gheaţă,
chiar cîştigător la-ntreceri.
Doar creştinii, la petreceri,
veseli rîd şi se răsfaţă.

În pustiu de-i întîlneşti,
urlet scot, de crude fiare,
încît părul, frăţioare,
mi ţi-l vezi măciucă, ghem ;
azvîrlitu-le-a, se pare,
Dumnezeu, cumplit blestem.

Greul trudei doar femeia-l
duce veşnic, pentru toţi ;
indienilor nu poţi
să le schimbi fireasca fire :
îmboldiţi spre pustiire,
hoţi născuţi — muri-vor hoţi.

Sînt deprinşi, prin vrăji şi-otrăvuri,
armele să-şi învenine ;
Dumnezeu cum n-au pe nime,
nu cinstesc nimic pe lume,
ba-şi mai dau pînă şi nume
doar de fiare şi jivine.

Oh, şi-n cîtă murdărie
îşi mai duc sărmana viaţă !
Zău că mi se face greaţă,
amintindu-mi, şi acuma !
Tolda lor e-o cotineaţă
cum la noi au porcii numa !

Să-ţi închipui nu se poate
o mizerie mai mare !
Groază ţi-i, şi ruşinare,
dar nu ştie-acest norod
că pămîntul nu dă rod
de nu-i dai şi tu sudoare !

V

Prădătorii cînd se-ntorc,
vuiet surd în pampa-ncepe ;
mii de vite, mii de iepe
mînă pe-a cîmpiei vatră ;
trebuie să fii de piatră,
greu necaz să nu te-nțepe.

Pampa-i toată o căldare,
care fierbe, dă în clocot
sub necontenitul ropot.
Prada toată cînd se-adună,
ochii s-o cuprindă n-ó pot,
dacă e o pradă bună.

Indiencele se-ntorc
gîrbove de-atîtea țoale ;
Doamne, cît amar și jale !
Dobitoace de povară
prăvălii în spate cară,
după jaful pus la cale !

Treaba lor e tîlhăria,
nu să lase jaful baltă.
Cînd năvală dau, nu-s altă
decît furii din infern.
S-ar lua și de guvern,
da-i departe — nu-l asaltă.

Sînt nebuni de mulțumire,
ajutați în jaf de soartă...
Prada cînd încep s-o-mpartă,
toată laolaltă trag-o,
îmi zicea un ghiuj la toartă,
unul de prin Santiago [1].

Tuturor apoi se-mparte,
după cumpeni de dreptate ;
nu dau semn de răutate,

[1] Santiago de Estero, provincie interioară a Argentinei.

lacomi nu-s şi nu greşesc ;
numai legea asta, poate,
o cinstesc în chip firesc.

Fiecare-apoi, cu partea-i,
hai la toldă, îndărăt ;
şi-atunci ce măcel, prăpăd,
fără pricină şi rost !
Numai leşuri se mai văd
unde mii de vite-au fost.

Şi sălbaticul, pe urmă,
mulţumit de ce-a făcut,
iar se pune pe zăcut,
precum lenea-i dă învăţ
şi muierea-şi bate, crud,
cu nemăsurat dezmăţ.

Uneori, departe,-n zare,
se arată niscai turme,
însă cei care pe urme
li se ţin sînt foarte rari,
căci dau buzna şi-alţi tîlhari,
rostul pradei lor să-l curme.

Cred eu, însă, că-s mai cruzi
cei din pampa, de la noi :
umblă jumătate goi,
nu ştiu vreun folos să tragă,
căci ucid o turmă-ntreagă,
s-afle-o vacă mai de soi.

Alte lucruri, şi mai rele,
am văzut eu, ani la rînd,
dar se pare, de curînd,
tîlhăria zăbăucă
a-ncetat, nemaiputînd
grele pagube s-aducă.

Triburile-s destrămate,
morţi sînt cei mai dîrzi casici [1],
ori îndură-n temniţi bici,
n-au nici pleavă de harţag,
lăncii n-au, nădejdi nu trag
prea puţinii vii voinici.

---

[1] Autorul se referă la Cafulcurá şi Baigorria, care în 1872 dispăruseră, la Catril, Coliqueo şi Grande, care se predaseră guvernului. În 1870, după ce generalul Roca cucereşte deşertul, nu mai rămăsese decît Namuncurá, refugiat în munţi.

Sînt sălbatici întru totul,
pînă şi cînd se desfată ;
nu-ţi închipui cum arată,
iar de-o vreme puse îs
chiar femeile, în ceată,
să se facă rău de rîs.

Cu cît omu-i mai sălbatic,
cu femeia e mai crud,
dar eu nu ştiu trai plăcut
fără ea, nici trai tihnit;
fericit te-ai fost născut,
de te faci de ea iubit !

Cel ce viaţa o cunoaşte,
caută plăcerea-n doi,
şi-asta-i drept, de-i om de soi
şi-are inimă aleasă ;
cu femeile, acasă,
numai laşii sînt eroi.

Gata e oricînd femeia
a-l sluji pe-un oropsit ;
cînd cu el s-a însoţit,
nu-s restrişti să nu le treacă ;
nu-i femeie să nu-i placă
binele răsfăptuit.

Una n-afli fără aste
multe însuşiri de seamă ;
lauda spre cer se cheamă,
nu că farmec le-ar fi dat,
ci fiindcă le-a-nzestrat
cu o inimă de mamă.

Harnică-i şi e pioasă,
frîntă e de-al trudei greu ;
poate-i scad din merit eu,
chiar nălţîndu-i imn din harfă ;
pentru indieni, mereu,
ea e însă doar o boarfă.

Sufletul trudind şi-l scoate,
traiul ei e numai chin,
soţul i-i stăpîn deplin,
dă-i porunci precum tiranul,
căci nu este indianul
nici în dragoste blajin.

Nu este duios cu nimeni,
nici ce-i dragostea nu ştie !
Dintr-un piept de bronzărie
ce s-aştepţi ? ! La ei ajuns,
le-am aflat eu viaţa vie
şi-i cunosc îndeajuns.

Stă într-una pe tînjeală,
de-ale gurii cît mai are.
Eu să nu știu asta, oare,
cînd ani lungi la ei mă-ncarcă?
Seamănă cu corbul care
nu s-a mai întors la arcă.

Tocmai ca pe-o jucărie,
crucifixul scuipă-l toți;
blestemați de Cer, netoți,
nodul astfel se destrînge:
porcul, mîța, ei — sînt soți: —
din prăsilă varsă sînge!

Dar m-am prea lungit cu vorba
despre lumea-n pampa strînsă!
Eu vă cer iertare, însă,
făr-să vreau m-am pus, pe viu,
pe sălbatici să-i descriu,
și-am uitat de soarta-mi plînsă.

. . . .

Fac un cerc din lăncii lungi,
stau războinicii-n afară;
indiana cea sprințară
danțul prinde să-l înceapă;
parcă-i tropăit de iapă,
ce, bătută, stă să sară.

Căpetenii și războinici,
trompetistul — stau deoparte;
urlă trîmbița de moarte,
răpăie și darabana;
cercul strîns rămîne, foarte,
chiar să moară indiana.

Le auzi adesea plînsul,
vezi cum varsă lacrimi, gîrlă.
Împoldiți de glas de surlă,
toți pe după lănci fac roată;
toată liota lor, beată,
stînd pe jos, într-una urlă.

Strigătul li-i unul numai
și, să-l schimbe ei — mai va!
Urlă doar, ioká-ioká" [1],
într-un ritm, într-o măsură;
nici Satana, în strînsură,
fiare-atîtea nu avea!

Și trop-trop în cerc, mereu,
despletite, asudate,
rupte și înfometate,
de din seară pînă-n zori;
tune, plouă, în furori,
strigă doar ioká, turbate.

---

[1] Exclamație prin care indienii din pampa își dau curaj.

VI

Timpul se trecea, ca timpul,
pe cînd eu și bietul Cruz,
de la indienii cruzi
nu trăgeam nădejdi de fel.
Bun cu noi era doar cel
ce salvare ne-a adus.

Se-arăta un suflet nobil,
se visa și el creștin;
n-ascund meritu-i deplin,
căci dreptate-i drept să-i dai;
mai stătea cu noi puțin,
ba ne-a dat și niște cai.

Dar, mă ierte Dumnezeu,
nu pot să mă-nfrîn, nici vrînd!
Tot îmi spun, din cînd în cînd:
c-ar fi fost mai bine dacă,
felul vrînd ei să ni-l facă,
nu l-am fi văzut nicicînd.

Facerea de bine nu
trebuie s-o uiți vreodată;
de ți-i viața zbuciumată,
cînd pribegi ți-s anii crunți,
vezi și lucruri, cîteodată,
ce cu groază le înfrunți.

Înșira-voi, strop cu strop,
și tristețea-mi cea mai sură;
de-i pelin o băutură,
bucură-i doar pe zănatici;
nimici vărsatul negru
mare parte din sălbatici.

Deznădăjduiți strigau
indienii cei haini:
„Duhul rău e în creștini!" —
plini de ură și revoltă.
Nu rămaseră-n vreo toldă
inși de molimă străini.

Doar la vrăjitoare afli
leacuri tainice la ei.
Nu-s ştiute de femei
şi doar babele sînt bune
sfat să-ţi dea, punînd temei
pe grozavă-nşelăciune.

O, pe mîna lor bolnavul
groaznic îşi îndură leacul :
e bătut, strivit, săracul,
şi tămadă,-ntr-adevăr,
află, apucat de păr
şi-mbrîncit de-a berbeleacul !

Mi ţi-l toacă şi descîntă,
de te-nspaimă şi-n poveste.
Urlă el la toate-aceste,
dară-mi-te, cu unsoare
cînd e dat, şi-apoi, la soare,
pus să fiarbă astfel este !

Pus cu gura-n sus, în juru-i
mai încing şi-un diţai foc,
şi-o muiere-atunci, pe loc,
stă şi-i strigă la ureche.
Blestemaţi, fără pereche,
scapă unii cu-acest joc.

Gura altuia i-o cos,
chiar de urlă — şi aţin'te !
Mi-l snopesc, scoşi toţi din minte,
şi-i ard dinţii, gura, roată,
cu un ou încins, fierbinte,
de găină descîntată.

Ce primejdie îi paşte
ştiu ei toţi — nădejdea-ngroapă.
Fuge unul, dacă scapă,
ca un iepure de boală ;
aiurînd de fierbinţeală,
stau cu lancea de se-nţeapă.

Fierbinţelile-s cumplite
şi, măcar că, mai degrabă,
n-am habar de-asemeni treabă,
cu-aiurarea se tot luptă,
cică, pentru că se-nfruptă,
prea ades, din niscai gloabă.

Rob, un străinaş vorbea
de o barcă, nu de altă !
Înecară-l într-o baltă,
drept a molimei pricină !
O, privirea lui senină,
ca de mînz cu-albeaţă, caldă !

Morţii ăsteia-l sortise
tot o hîrcă doftoroaie;
geaba inima să-i moaie
tot cerca, plîngînd cu jale!
Şi-o privea pe dumisale
cu ochi trişti şi ca de oaie.

Noi plecam, neîndurînd
cazna asta nemiloasă.
Cruz simţea cum îl apasă
ale bolii crunte semne,
şi prindea să ne îndemne
dor de-ntoarcere acasă.

Însă planul cel mai bun
vrerii soartei nu-i stă-n faţă!
Doamne, inima-mi îngheaţă!
Cel ce ne-a salvat văzum
că o ia pe-acelaşi drum,
fierbinţeli avînd şi greaţă.

Să ne îndoim — nici gînd —
de sfîrşitul ce-l aşteaptă!
Fire omenoasă, dreaptă,
zise Cruz: — „Ci, amîndoi,
hai să săvîrşim şi noi
astă creştinească faptă."

I-am vegheat la căpătîi,
mai nădăjduind oleacă.
Îl cătau ceilalţi, să-l facă,
precum pe-alţii vindecat,
însă i-am împiedecat
ca prin vîrf de lănci să-l treacă.

Molima se întindea —
moartea îi călca pe urmă.
El ştia că nu se curmă
veghea noastră, dar, curînd,
îşi dădu şi el, oftînd,
greu, suflarea cea din urmă.

Tulburat sînt de-amintire,
greul mă apasă iar;
simt imbold să plîng amar,
n-am, în suferinţe, semeni!
Cruz căzu, lovit deasemeni,
spre-ai rămîne morţii dar.

Vă închipuiţi cu toţii
chinul meu şi-al meu blestem!
nu făceam decît să gem.
Mi-era cazna mai amară,
neştiind nici rugi să chem,
spre a-l ajuta să moară!

Îl sleia de tot vărsatul,
de era un strigăt tot;
mă rugă, de am să pot:
„Am și eu un prunc sărman,
ce-a rămas de tot orfan,
pe meleagul meu, socot...

Caută-l, dacă te-ntorci,
mă ruga cu stinsu-i glas;
doi eram — căci a rămas
fără mamă, oropsit;
afle cum m-am săvîrșit
și să-mi facă parastas."

Îl strîngeam la pieptul meu,
unor mari dureri supus;
suferea el crunt, nespus,
c-o să moară-ntre păgîni;
sufletul i-l dete-n mîni,
astfel, Celuia-de-Sus.

Domnului încredințîndu-l,
lîngă el îngenuncheat,
ochii mi s-au tulburat,
tot curajul mi s-a dus.
și-am căzut ca fulgerat,
mort cînd îl văzui pe Cruz.

VII

Astfel, bravul meu tovarăș
mi se stinse-n brațe — cel
ce-a fost bun în chip și fel;
un bărbat cu duhul treaz,
omenos fiind, viteaz,
se sfîrși-n pustiu și el.

Și l-am așezat în groapă
însumi eu, cu brațul meu;
m-am rugat lui Dumnezeu,
sufletu-mi de chin s-a strîns;
jilăvită-i de-al meu plîns
țărna pe mormîntul său.

Datoria mi-am făcut-o,
greșnic nu mă știu prin faptă,
vreo dojană nu m-așteaptă,
chiar durerii de-s supus ;
pe mormîntul lui am pus
cruce naltă, cruce dreaptă.

Și, intrînd din toldă-n toldă,
totul îmi părea urît ;
nod de plîns simțeam în gît,
plîns simțeam că mă destramă ;
și-auzeam, numaidecît,
Cruz cum încă mă mai cheamă.

Mai puțin știu, sau mai mult
toți creolii ce-i amarul ;
nu-mi mai alina calvarul
nimeni... Doar, de jale frînt,
mă tîram lîngă mormînt,
ca să-mi sting în plîns pojarul.

Ceasuri lungi stăteam acolo,
eu, cu mine doar, mereu ;
mi-era martor Dumnezeu.
Gîndul meu zbura atunci
către Cruz, nevastă, prunci
și către meleagul meu.

O, lipsit de-atîtea, cînd
ești pierdut pe-un plai străin,
timpu-i strîns în lanț hain,
nu vrea roata să-și întoarcă ;
soarele oprit e, parcă,
spre-a privi atîta chin !

Nu sînt gemetele rare
în acele tolde unde
barbaria doar pătrunde
și pumnalul, lancea goală,
și curajul, orișiunde,
pun în toate rînduială.

În Martín Fierro credeți,
jurăminte nu se cer ;
un sălbatic, prin jungher,
și-a scurtat de cap femeia,
cîinilor, după aceea,
dînd-o ! Cîte astfel pier !

Martor fost-am la martirii,
cazne am văzut, cum nime,
și omoruri, și cruzime,
cum voi nu știți, frații mei !
Nu știu mila,-n păgînime,
nici bărbați și nici femei.

Îmboldit de-un plînset surd,
ce răzbea pînă la mine,
dusu-m-am să văd au cine
geme astfel și oftează.
Ce-am văzut — îmi suie-n vine
sînge clocotit, de groază!

O femeie am văzut,
toată doar de sînge plină;
tocmai ca o Magdalină,
hohotea într-una ea,
și mai mult mă-ndurera,
cunoscînd că e creștină.

Și tiptil m-am tras eu lîngă
vinovatul de-astă faptă;
indianul te așteaptă
doar cu bănuieli nătînge;
i-am văzut în mîna dreaptă
biciul năclăit de sînge.

VIII

Mai tîrziu mi-a spus chiar dînsa
că, în tabără la ei,
năvălit-au roșii piei,
totul nimicind, în grabă,
omorînd pe soțul ei
și pe ea luînd-o roabă.

De doi ani, și chiar mai bine
îndura sclavia asta;
o ura cumplit nevasta
indianului pe ea;
pruncul ce cu ea-l avea
și mai grea-i făcea năpasta.

Ca să scape, hotărîse
să mai facă o-ncercare,
căci o biată roabă n-are,
s-o răscumpere, pe nime!
Vie-ndură mîini barbare,
cu nespusa lor cruzime!

Indianca zgripţuroaică,
încă din întîiul ceas,
datu-i-a cruzimii glas,
căci purta, din vreun harţag,
dinţii de creştini, şirag,
indianul ei viteaz.

Partea ei era speteala,
şi, spre a trudi cu zel,
i-l legau pe mititel
şi de mîini, şi de picioare,
dîrdîind, să plîngă tare,
dimineaţa, ca un miel.

O punea la semănat
şi să care, ca o slugă;
plînsul pruncului c-o-njugă
ea ştia şi n-o lăsa,
pînă treaba isprăvea,
nici să-i dea un pic să sugă.

Iar cînd ei n-aveau de lucru,
o dădeau cu împrumut;
şi-mi zicea, cu glas durut:
„Nu-i pe lume om să poată
a-şi închipui, vreodată,
prin ce chinuri am trecut!"

Dacă lor le creşte-un fiu,
cum nu ştiu de fel ce-i mila
şi nici ruga, preaumila,
revărsată-n mări de plîns,
ei îl vînd pentru vreun mînz
sau îl schimbă cu de-a sila.

Pe-ale lor odrasle, (vai,
unde-s duşi de mintea bleagă!)
de o scîndură le leagă,
capul să-şi teşească-n spate!
O, ce cazne îndurate
o copilărie-ntreagă!

Să nu puneţi la-ndoială
faptul, chiar dacă-i ciudat;
printre ei s-a-ndătinat,
în acea sălbăticie,
că e ditamai mîndrie
să ai capul ţuguiat.

Indianca blestemată,
ce atîta o ura,
zise într-o zi că ea,
cum i se sfîrşise sora,
poartă-n faţa tuturora
vina, printr-o vrajă rea.

Şi, atuncea, indianul
o tîrî pe cîmp, afară,
vrînd să-i spună dînsa, doară,
vraja de-i adevărată,
că de nu chiar el, îndată,
în bătaie o omoară.

În zadar plîngea, sărmana!
În furia lui turbată,
pruncul el i-l smulse-ndată,
şi-ncepu cu biciul cazna;
doar o şfichiui cu pleazna
şi gemu îndurerată.

Pe măsură ce-o lovea,
mai cuprins era de furii;
lovitura loviturii
îi urma, necontenit;
pacostea biciuiturii
era greu de ocolit.

Şi strigă, turbat, apoi:
„Ricunoaşte vrăjitoare!"
Şi, cu-n dos de palmă tare,
o dădu de-a berbeleacul,
iar pe pruncul ei, săracul,
aprig îl strivi-n picioare.

Îmi spunea: — „Să crezi nu-ţi vine
că ar fi cruzime-atîta!
Care mamă, amărîta,
l-ar putea privi pe cel
ce-un prunc firav omorît-a,
liniştit şi-n chip mişel?"

Nu creştinii născocesc
faptele ce le descriu:
ea mi-a spus — şi eu o ştiu:
„Mîinile mi-au fost legate
chiar cu maţele luate
de la propriul meu fiu!"

IX

Plînsul ei răzbise pînă
în singurătatea mea;
cînd ajunsei lîngă ea,
seama datu-mi-am, îndată,
că, văzînd-o cum arată,
n-o puteam lăsa așa.

Era toată lac de sînge
și, din cap pînă-n picioare,
bicele șfichiuitoare
se vădeau prin semne mie,
prin strai ferfeniță, care
i-arăta doar carnea vie.

Înălță spre ceruri ochii
plini de lacrime fierbinți;
stup era, de suferinți,
mîinile-i erau legate;
ocrotirea mea de frate
mi-o cerșea prin rugăminți.

Nici nu știu ce s-a-ntîmplat
într-o clipă-n pieptul meu:
trufaș el și crud mereu,
m-ațintea cu îndîrjire;
iute, doar dintr-o privire,
ne-nțelesem el și eu.

El sări precum o mîță,
astfel cîștigînd distanță;
un cîștig cu cutezanță
folosit — căci, ca o fiară,
văd că bola-și desfășoară
și pîndește cu speranță.

Curios fiind, și-atît,
price necătînd, deloc,
totuși, calul, eu, pe loc,
mi l-am strîns în frîu, și tare;
mîna — zvîc la ăla care
n-are cum greși un foc.

Eu ghiceam cu ce primejdii
va fi dat să mă măsor ;
ochii ni-i prindeam din zbor,
cu priviri de moarte pline,
el nencrezător în mine,
eu în el nencrezător.

Ţi se cere prevedere
cînd un indian stă chinci ;
ager e aşa, cît cinci,
tocmai ca un tigru saltă,
dintr-o parte în cealaltă
şi uşor te strînge-n chingi.

Dau s-atac ? — Mi-s în primejde !
Şi mai şi, de fug — e drept !
dar mai rău, de stau s-aştept !
Pot să vină alţii, droaie,
căror cum să le ţin piept ?
Parcă-i văd că mă jupoaie !

Numai ochi fiind, adese
prevederea m-a scăpat;
căci pe loc te-ai curăţat,
o mişcare doar de-ţi scapă ;
Cruz de nu era în groapă,
n-aveam grije... Ce păcat !

Unde-s doi, eşti mai viteaz
chiar şi tu, de bună seama ;
spulberată-ţi este teama,
scapi de curse-n fel şi chip,
nu un indian — un trib
dacă e să deie iama.

În nesiguranţa aia,
în primejdia făţişe,
ori scăpam de orice grije,
omorîndu-l hotărît,
ori el îmi sărea de gît
sau mă omora cu-o spije.

Şi cum timpul ce trecea
mă făcea să stau pe ghimpi,
hai, pieziş, să mă mai plimb
pe la calul lui oleacă,
parcă vrînd cu-al meu să-l schimb,
de măsura o să-mi placă.

Bine nici nu mă urnii,
că sări să mă doboare ;
nu te ştii feri cînd sare ?
harşşt ! — de viaţă te înţarcă !
Teama de-a se şti-n picioare,
îi creştea curajul, parcă.

Chiar întîia-i zvîrlitură
o plătii destul de scump :
era braţul să mi-l rump,
lat să cad pe-a pampei vatră,
bolele fiind de piatră,
iuţi, întocmai ca un plumb.

Îmi iuţesc şi eu cuţitul —
ghem îl văd pe indian ;
de-un mai ager, mai viclean,
nici c-am dat în pribegie !
E cuţitul lui urgie,
bola — plumb cumplit, duşman !

Bolele le mînuia
cu nespusă-ndemînare,
le strîngea cu grabă mare,
încît greu era să scap,
cînd le azvîrlea mai tare,
şuierîndu-mi peste cap.

Precum indienii toţi,
se ferea, dar... mii de draci ! —
cînd ca nişte cai buiaci
eşti de fúrie orbit,
bolei faţă cum să-i faci
şi temutului cuţit ?

Clipa asta de sminteală
mai că fu pierzarea mea.
Înapoi cît se trăgea,
vrînd cu şişul să-l străpung,
agăţat în chiripà [1],
mă-ntinsei cît mi-s de lung.

Nu-mi lăsă nici vreme, baremi,
să mă-ncredinţez Tăriei ;
lat întins pe faţa gliei,
lovitura lui de groază
mi se întîmplă să-mi cază
tocma lîngă scăfîrlie.

Nici cuţitul nu-l sili
să se deie la o parte ;
mă voia intrat în moarte,
fără să mă mai ridic !
Loc să-mi lase ? — Nici un pic,
să mă-ndrept măcar în parte.

Geaba să mă mişc încerc :
nu slăbeşte — cît de cît !
Şi, atuncea, hotărît,
îmi adun puterea toată,
dar, sub lifta cea spurcată,
tot zadarnic mă-ntărît.

[1] Pantaloni largi, purtaţi de gauchos.

Fie binecuvîntate,
Doamne, ale tale căi !
Vrerea ta femeii dă-i,
cu asemenea prilej,
mari puteri — de nu-s flăcăi
și bărbați așa viteji !

Plîngăcioasa de-adineauri,
cînd să fiu cu viața gata,
îmi țîșni precum săgeata,
zăuitînd tristețea-i mare,
și-l lovi ca apucata,
de mi-l smulse din spinare.

Numai ajutorul ei
m-a scăpat în clipa grea ;
sigur mi-s că, fără ea,
eram pradă pentru ciori.
Pilda ei puterea mea
o crescu de două ori.

Ne lovirăm mai cumplit,
iarăși, cînd mă ridicai.
Se ținea de mine scai,
gîtuindu-mi răsuflarea.
Caldă scaldă-te sudoarea,
cînd de-asemeni luptă dai.

Dar nici eu, vă dați doar seama,
n-o slăbeam pe stîrpitură ;
îi crescusem pe măsură,
doar de teamă să nu deie,
de turbare plin și ură,
cu vreo bolă în femeie.

Bola-n mîini de indian
e grozavă și sprințară ;
unde vrea doar dînsul zboară,
pe cînd el cum capra saltă...
Muți, în încleștări de fiară
nu lăsarăm lupta baltă.

N-oi uita în viața mea
lupta aia-ncrîncenată ;
îmi jucam eu viața toată
cu cea liftă tartoră
și aveam drept martoră
o femeie-ndurerată.

Pe cînd el se-nfuria,
eu luptam mai stăpînit.
Indianul, potolit,
nu-l vezi pînă nu omoară.
Izbutii să-i tai o sfoară
și să-l las descumpănit.

Coastele făcu să-mi tune,
de o bolă rupte, greu ;
cît dădeam un țipăt eu,
dînd asupră-i să m-arunc,
lunecă dușmanul meu
pe cel trup plăpînd de prunc.

Taina să vi-o lămuresc,
mi-i știința prea săracă...
L-a făcut pe veci să tacă
numai voia celui care,
cînd nu-i vorba de-ntîmplare,
știe totul el să facă.

El — dădea să se ridice ;
eu — asupră-i, mai vîrtos !
Chiar de se sculă de jos,
îl pierdu lunecătura,
căci, din două părți, vînjos,
arde-mi-ți-l cu custura !

Ci, simțindu-se lovit,
se-ntristă spurcatu-i rît ;
dar, fiind el hotărît,
nicidecum curajul îl
părăsea — și un gîl-gîl
parcă îi ieșea din gît.

Sîngele-l orbea, rănit
chiar în frunte, la sprînceană ;
gîlgîia din altă rană
de-i băltea sub tălpi — iar el,
pleoscăia-n băltoacă, însă
nu mai luneca de fel.

Ce priveliște grozavă
mai alcătuiam în trei !
Mută, ea,-n durerea ei,
eu cu limba scoasă-afară,
indianul ca o fiară
ce-a scăpat din iad... E-hei,

pricepea și indianul
că e viața lui pe ducă.
Păru-i se făcea măciucă,
ochii-i se holbau cît ceapa,
buzele-i erau ca apa,
răsuflarea ca năucă.

Împlîntai în el cuțitul
iarăși, pînă la plăsele ;
rănile simțindu-și grele,
indianul, plin de furii,
scoase-un soi de urlet groaznic,
mai să zguduie, năprasnic,
lumea cu pămînt și stele.

Mi ţi-l ridicai, apoi,
hopa, în cuţitul meu!
Cît era de rău şi greu,
cea prăsilă a pustiei
ca-n frigare-i sta în vîrf...
Şi-l lăsai să cadă eu
doar cînd îl simţii că-i stîrv.

Mă crucii şi mulţumii
cerului că-n viaţă sînt;
cu durere suspinînd,
în genunchi, după aceea,
ochii-şi înălţă femeia
şi ea, către cerul sfînt.

Mulţumiri înălţam, mereu,
către sfîntul meu, pe cînd,
ea, în zbuciumu-i crescînd,
se ruga de Născătoare,
să ne fie-ocrotitoare
amîndorora, oricînd.

Şi încet, ca o leoaică,
săvîrşindu-şi ruga, plînsa,
nesfîrşind cu plînsul, strîns-a
în sărăcăcioase ţoale,
ajutînd-o eu pe dînsa,
oasele odraslei sale.

X

Deci, de-acum eram silit
bun rămas să-i zic pustiei;
chiar ştiind prea bine şi ei
că în luptă l-am ucis,
indienii, sigur mi-s,
m-ar sortire veşniciei.

Dăruitu-i-am femeii
roibul ce al meu a fost,
care m-a slujit cu rost,
zile triste, fără număr...
...Fluieram — şi dragul prost
ce mi se freca de umăr!

Pe-al răpusului cal negru
mă săltai şi eu, abraş.
Zău, mi-s tare nărăvaş
cînd în şa mă simt săltat,
pe un roib ce, chiar cabrat,
zboară-n trap ca un rotaş.

Roibul ăsta n-are-n pampa
piedică să-i steie-n faţă ;
indianul îl învaţă
a goni fără răgaz ;
chiar cu struţul se întrece,
cu în jos plecat grumaz.

Învăţat de indian
este pentru lupte grele ;
ca un fulger pururi el e
cînd cu indianu-l vezi ;
tocmai ca un titirez
mi se-nvîrte pe o piele [1].

Dimineaţa, zi de zi,
e învăţul lui în toi ;
prin mocirle, prin noroi,

[1] Figură de equitaţie gauchescă. Pe o piele de vacă întinsă, calul este obligat să se învîrtă cît mai repede, fără a călca vreodată în afara acestei piei.

e deprins s-alerge iute ;
însuşiri neîntrecute
are astfel — şi-i de soi.

Hoinăreşti fără primejdii
pe-un cal de-ăsta, indian ;
un neistovit elan
este goana lui drăcească.
Învăţat el, an de an,
n-o mai dă pe berbecească.

Iar de gîdilici să-l scape,
el lipsit de pripă e ;
Ceasuri stă şi-l pipăie...
Vindecat pe veci de streche,
singur de-i lăsat apoi,
doar de mişcă din ureche.

Pe la dînşii nici poveste
de spinare biciuită ;
cu răbdare nesfîrşită
e-mblînzit, bătut nicicînd,
pînă singur vine, blînd,
cînd e firea-i stăpînită.

Pe măsură-mi este mie
indianul obicei,
chiar de-am ros vreo șapte șei.
Cu răbdare de-i strunit,
stă, chiar slobod, liniștit,
printre tolde, lîngă ei.

Astfel, cel ce vrea să aibă
roib de soi, fără pereche,
să nu doarmă pe-o ureche,
niciodată să nu-l bată,
nesmucindu-l niciodată
cum e datina străveche.

Mulți doresc să-l stăpînească
prin asprime și prin bici,
iar de mi ți-i cu zvîrlici,
e legat de vreun zăplaz,
nescăpînd din lațu-i nici
cu julit de tot grumaz.

Toți îi caută pricină
de-ai sări în șa, cu droaia ;
ci-că, de-aia... ori de aia
calul îmblînzit c-a fost,
dar pricepe orice prost
că-l îndeamnă doar bătaia.

Tot ce s-a născut din iapă,
(fie-mi spusa cu iertare),
mult bun simț din fire are,
multe prinde, multe știe,
dar ți-i slugă pe vecie,
numai dacă ai răbdare.

Folosească tuturor
înșiratele povețe.
Omu-i bine să învețe,
că-s puțini îmblînzitorii ;
mulți, cu ifos la glagorii,
știu de bici doar, frîu și bețe.

. . . .

Și gonit-am noaptea-ntreagă
cu tovarășa-mi sihastră ;
goana ne era buiastră,
drumul nostru lung era,
numai soarta ținta noastră,
spre-a ne duce undeva.

Mortului, într-o pășune
îi cătarăm loc de groapă ;
l-am întins într-o hîrtoapă,
bine-acoperit cu paie,
tribul lui, sub ditai claie,
greu să-l afle și să-nceapă

să ne urmări pe noi.
Neaflîndu-ne, departe,
sigur că acele hoarde
ne-or urma neîntrerupt;
hotărît eram să lupt,
neclintit, pînă la moarte.

Cînd străbați, fugind, pustia,
mari primejdii nu se curmă;
mulți pierit-au, fără urmă;
nici măcar s-aprinzi un foc
nu ai voie, căci, pe loc,
dușmanii îi dau de urmă.

Numai Cel-de-Sus mai poate
sprijin drept să-ți steie-aproape.
El ți-i somn tihnit sub pleoape,
ocrotire, adăpost;
rar se-ntîmplă, rar a fost
om din cel pustiu să scape.

Totu-i numai cer și zare,
șes nemărginit și verde;
vai de cel care se pierde,
rătăcind neîncetat.
Amintească-și, să mă ierte,
sfatul bun ce i l-am dat.

Ținta să și-o hotărască
de cu ziuă, orișicînd;
drumul fie-i unul, sfînt,
iar de-i ostenit și doarme,
pururi capul și-l întoarne
înspre unde-o fi mergînd.

Bage el de seamă bine
unde soarele răsare;
ceață-n față dacă are,
să oprească i se cere,
că-n intinsa depărtare
cel care se pierde, piere.

Muritorilor le-a dat
Cerul însușiri aparte;
se ajută omul, foarte,
pe întinderile-acele,
ba de soarele ce arde,
ba de vînt, jivine, stele.

Să ne-ascundem de sălbatici,
căutam un ascunziș
în curciș și-n curmeziș,
ziua stînd acolo doară,
noaptea așteptînd, ca iară
s-o luăm la drum, lungiș.

Îndurat-am mii de lipsuri,
necurmat rătăcitori ;
nu mîncam de multe ori,
alteori doar carne crudă,
ba din rădăcini, cu trudă,
ne-nfruptam adeseori.

După suferinţi nespuse,
după zbucium de nespus,
după ce un munte sus
şi la poale-i ne văzu,
unde cresc înalţi ombù,
greul drumului ne-a dus.

Inima-mi se strînse iarăşi,
Cruz venindu-mi iar în gînd,
şi, umile rugi nălţînd
Dumnezeului Tăriei,
sărutat-am faţa gliei
unde indieni nu sînt.

Iată-ne la adăpost
dup-atîtea drumuri lungi ;
cere-se,-ale vieţii munci
să le-nduri cu osîrdie.
Noi, la o crescătorie
am popăsuit atunci.

Bun rămasul şi-a luat
ea, acolo, de la mine :
zic : „Mă duc, te du cu bine,
de mă-nhaţă chiar guvernul,
schimb infernul cu internul,
dar la graniţă-i mai bine."

Să-mi îngăduiţi să-nchei,
să mai hodinesc oleacă ;
vrea şi gura mea să tacă ;
pruncii mi-s alături şi
vreau să-i pun a povesti
despre viaţa lor săracă.

XI

Şi cît eu mai trag o duşcă,
să-mi mai răcoresc gîtlejul,
cît băiatul îşi încoardă
strunele ghitarei sale,
vă voi povesti în ce fel
loc avut-a întîlnirea.
Hai pe la crescătorii,
să mai aflu ce şi cum,
după ani şi ani crezînd
toate cele că-s uitate,
dar curînd m-am dumirit
că nu stam deloc pe roze.
Astfel, chiulul le trăgeam
cît îmi mai stătea-n putinţă,
poftă să stîrnesc viesparul
neavînd nici atîtica ;

Doară ştiţi şi dumneavoastră,
cu guvernul cînd te pui,
dacă eşti sărac, plăteşti
oalele de alţii sparte.
Dar dădui, într-un sfîrşit,
de un tare vechi prieten,
care toate mi le spuse.
El îmi zise că demult
răposase acel jude
care price îmi căta.
Doar din vina-i îndurat-am
zece ani de suferinţă,
nu puţini pentru acela
ce-i în pragul bătrîneţii.
Anii ăştia mi s-au scurs,
de răbojul nu mă-nşeală,
trei la graniţă şi doi
ca rătăcitor gaucho,
iară cinci la indieni ;
zece, deci, bătuţi pe muche !
Îmi mai spuse-acel prieten
teama să o dau uitării,
că se liniştise totul,
nu mă urmărea guvernul,
nimeni nemaiamintindu-şi
cum murise tuciuriul,
mai ales că el purta
mai mult vina pentru asta.
Recunosc, m-am fost pierdut
şi eu niţeluş cu firea,

însă el mă ațîțase,
el tăindu-mă întîiul,
mai mult — tocmai la obraz,
și cu asta nu-i de joacă.
Mi se spuse că-i uitată
și încăierarea aia
de la crîjmă, cînd pe unul
l-am lăsat cu seul scurs.
El mi-a căutat pricină,
că eu nici o vină n-aveam.
El de mine se luase,
poate chiar m-ar fi ucis,
de credeam în el oleacă,
ori eram mai prostănac.
Numai dînsul poartă vina
pentru cele întîmplate.
Nu se mai vorbea, mi-a spus,
nici de întîmplarea cînd
potera le-am înfruntat-o.
Ei, dar și de data aia
pielea eu mi-o apărasem,
potrivit cu dreptul meu,
căci voiră să mă prindă
noaptea și în cîmp deschis.
Tăbărîseră cu arme,
nestrigîndu-mi nici „predă-te !".
amenințător urlînd,
de să-mi bage spaima-n oase,
c-o să-mi facă felul mie,
că-s rătăcitor gaucho.

Și vorbise-un oarecare,
nu vorbise șeful lor.
Cred că nu în felul ăsta,
se încheie-o socoteală,
nici cu unul vinovat,
dar-mi-te cu cel ce nu e.
Tare m-au mai mulțumit
aste vești — și, de atunci,
am umblat și eu, ca omul,
pe oriunde aveam chef.
Dintre fii, mi-am întîlnit
numai doi pînă acum
și, pentru norocul ăsta,
Cerului îi mulțumesc.
Întrebam de ei pe toți
cei care-mi ieșeau în drum,
dar nici unul nu-mi da veste
despre adăpostul lor.
Și-ntr-o zi, din întîmplare,
îmi ajunse la ureche,
veste despre mari întreceri
între crescători de vite.
Haide și eu, printre dînșii,
chiar de nu aveam un chior.
Iar în droaia de gauchos,
nu lipseau, se înțelege,
mulți care știau povestea
bietului Martín Fierro.
Și-mi erau băieții-acolo,
îngrijind doi cai pereche.

Iar cînd auziră cum
de-alţii mi-s strigat pe nume,
fuga dară, ca să-mi spună
cine-s ei, chiar dacă nici
nu m-au fost recunoscut,
căci eram bătrîn acum
şi-aveam chip de indian.
Sărutări, îmbrăţişări,
plînsete, — acestea toate
sînt doar treabă de muiere,
care jocul îl pricepe.
Dar bărbatul, ce-nţelege
că fac toţi acelaşi lucru,
cîntă, dănţuie-n mulţime,
plînge şi sărută-n taină.
Tot ce ei îmi povestiră
e că mi-a murit nevasta,
că,-ngrijită de-un băiat,
se dusese-n sat sărmana,
unde, fără îndoială,
a-ndurat amar de lipsuri ;
Că, pe jumătate moartă,
a ajuns la un spital
şi, în acest hău de rele,
în curînd s-a săvîrşit.
Jur că pierderea aceasta
n-o să mi se-aline-n veci ;
multe lacrimi am vărsat
cînd i-am fost aflat sfîrşitul ;
să uităm tristeţea, însă,

chiar de nu am bucurii.
Mi se pare că băiatul
strunele şi le-a-ncordat
şi-i pe cale să înceapă ;
s-ascultăm, deci, cum îi zice
şi să-i judecăm cîntarea.
Dumneavoastră nu-i cunoaşteţi,
însă eu mă-ncred în ei,
nu că sîntem dintr-un sînge,
(asta prea puţin atîrnă)
ci, fiindcă de copii
au trăit în suferinţă.
Amîndoi sînt pătimaşi,
joaca îndrăgind cu focul ;
să-i vedem, deci, cum aleargă,
că-s doar fii de ...şchiopătură !

XII

FIUL CEL MARE AL LUI MARTÎN FIERRO

Chiar de ramul e asemeni
pomului din care crește,
maică-mea, înțelepțește,
îmi zicea : „Nu-i fiu să poată,
s-aibă-n vorbele-i, firește,
greutatea unui tată".

V-amintiți că am rămas
fără nici un adăpost,
goi și fără nici un rost,
neavînd nici un ungher,
nici cămăși, precum se cer
și obișnuiți am fost.

Fericit cel ce nu știe
viața fără ocrotire ;
eu vă spun, cu-ndreptățire,
tot ce știu și alții, mulți :
eu de mic trăii desculț,
veșnic în nenorocire.

Greul nu-i știrbit de cel
care-n ajutor i-aleargă ;
poate, ca să nu se șteargă
ale soartei mari porunci,
hăituit e-n lumea largă,
ca viței zărghiți sau junci.

Și trăiește ca o gîză,
căutînd o crăpătură ;
un orfan i-o tîrîtură —
n-are mila nimănuie ;
cel ce-un drum aiurea-ndură
e ghitară fără cuie.

Cred și altora la fel
că le vine astă țoală ;
n-aveam cui să-i plîng în poală,
rude, frați — ca altădată :
în acel ce-i fără tată
mîinile prea mulți își spală.

Unul îi întinde-o cursă,
altu-i arde o scatoalcă,
altul ditai pumn în falcă ;
după ce c-atîtea-ndură,
n-are nici ce pune-n gură
și-n picioare toți îl calcă.

De pe drumuri de-l culeg,
Nu i-s mumă, ci i-s ciumă ;
lipsuri mari cînd îl sugrumă,
cred că-i mult de-i dau o țoală
să-i astupe pielea goală,
și-o fiertură de legumă.

Am crescut, precum v-am spus,
gol adesea și flămînd ;
anii grei treceau pe rînd,
traiu-mi cîștigam cu trudă ;
mare, altă soartă crudă
parte-mi se vădi, curînd.

Rogu-vă, uitării nu dați
ce vă spun fără fereală :
în a suferinței școală
lecții multe-nveți, de țînc ;
mult am cugetat și-adînc
în a vieții hărțuială.

Iar de cad în vreo greșeală,
vină neștiința-mi fie ;
sînt străin eu de trufie...
...Și peon ajuns-am eu,
necurmat trudind din greu
pe la o crescătorie.

Cel ce dă porunci îți poate
face viața un calvar ;
unuia, proprietar,
un bouar i-a fost ucis
și că-s ucigaș mi-au zis,
dovedit că nu-s măcar.

Cugetați, cinstite fețe,
ce rușine, ce durere !
Îmi suceau în piept junghere,
cînd, atît de tînăr, pașii
într-un rînd cu ucigașii
se porneau să mi-i înfiere !

Mai vorbind și alți doi martori,
dar nelămurind nimic,
judele grăi : „Eu zic,
că mai bine-ar fi, frumos,
strînși în lanț ca un Cristos,
chiar pe toți să vă ridic,

Să vă trec pe la parchet,
uite-aşa, pe cîteşitrei !"
Şi dreptate-avea, căci cei
ce-s pe-acolo, berechet,
ştiu ce-nseamnă... la parchet,
şi-am aflat şi noi ca ei.

Ei, şi la pleriminală
ne trimise, aşadar ;
şi ne duse un jandar
într-o gherlă blestemată,
care-acuma-i botezată
ci-că, Pinitenciar.

Dar de ce se cheamă astfel
n-a ştiut să-mi spună nime ;
eu îmi lămuresc mai bine
înţelesul : traiul silnic
ce-l înduri acolo zilnic,
plin de cazne şi cruzime.

Un creol pe care-l paşte
astfel de nenorocire,
n-are pic de ocrotire :
dar un gringo cînd omoară,
face pe nebunul, doară
va scăpa de pedepsire.

Nu ştiu cîtă vreme-am stat
în acel cumplit mormînt ;
moarte pricinile sînt
şi se-ntind, cînd, bunăoară,
nu te-ajută din afară
nimenea, cu vreun cuvînt

N-ai habar în care parte
talerul va să încline ;
eu îmi spun, ca pentru sine ;
cu tărăgănarea asta,
dacă te-a lovit năpasta,
uită de nădejdi mai bine !

Legea nembunătăţind-o,
o aspresc necontenit ;
cel ce o a născocit
e vreun blestemat se pare ;
chiar de mare-ţi este vina,
e pedeapsa şi mai mare.

Mi-l strivesc pe cel mai mîndru
dacă-n ocna asta-nchidu-l ;
temnicerii-ţi dau doar blidul
şi-s tăcuţi, dar aspri, seci,
chiar mai aspri decît zidul
chinului prin care treci.

Nu zăbrelele, nici lanţul
cazna ţi-s şi greutatea ;
cazně ţi-s singurătatea,
şi adîncile tăceri ;
pare-se că singur pieri,
moartă că-i creştinătatea.

Chiar bărbatul cel mai trufaş,
uns cu mii de alifii,
sufletul şi l-ar simţi
istovit, căzut ca-n hău,
cînd închis s-ar pomeni
singur cu păcatul său.

Hei, nu-i nime-acolo taur,
toţi îmi sînt ca blînzii miei ;
cît de mîndru, vrei, nu vrei,
între gratiile reci,
doar urechile să-ţi pleci
de mai poţi — şi cu temei !

Celor ce nu ştiu, le spun,
eu, trecut prin lanţul silei,
lanţul soartei şi-al nemilei,
ca din cap străin să-nveţe,
cum se înşusesc poveţe
rupte de lumina zilei.

Mame, voi, care în pîntec
zămisliţi un mititel,
să nu credeţi că vă-nşel,
că vă trag cumva pe sfoară :
ocna ce-i nu ştie cel
ce trăieşte-n cîmp, afară.

Fiice şi soţii, surori,
ce iubiţi bărbaţi, flăcăi,
spuneţi-le ocna că-i
iadul cel mai crunt şi crud,
unde veşnic se aud
doar a inimii bătăi.

Ziua n-are-acolo soare,
noaptea n-are-acolo stele ;
fără jalbe lungi şi grele
eşti acolo scos curat ;
lacrimile-ţi au spălat
toate zidurile-acele.

În singurătatea cruntă,
inima-ţi auzi cum bate ;
credeţi-mă, am dreptate,
preaiubiţi ascultători ;
sufletele-n purgator
poate că-s mai zvăpăiate.

Numeri veşnicile ceasuri,
jalea să le-o simţi întoarsă ;
lacrimile-ţi cît se varsă,
socoteşti cît timp va trece
pînă ce, pe faţa arsă,
s-or întinde şi-or să sece.

Cel brav blînd ajunge-acolo,
şi-i înfrînt cel vajnic foarte ;
de aşa tăceri ai parte,
că, intrînd, parcă auzi,
paşii nenduraţi şi cruzi,
paşii morţii, de departe.

Chiar în suflet se petrece
o schimbare peste fire :
cînd priveşti în nesfîrşire,
vreme lungă, drept nainte,
naşte, se-ncrustează-n minte
gîndul de desăvîrşire.

Mă gîndeam la mamă, fraţi,
şi la toate, ca năuc ;
pînă şi cel mai uituc,
colo,-n temniţa amară,
şi-aminteşte, singur-cuc,
tot ce a văzut afară.

Cel ce slobod a trăit,
lumea străbătînd-o-n voie,
încă şi mai anevoie
deznădejdea o îndură ;
chiar cel crud peste măsură
abătut e de nevoie.

Cu această ocnă strîmtă
să mă-mpac nicicînd putînd,
îmi strigam mereu în gînd :
cît n-aş da pe-un cal acuma,
şi pe-un pic de pampa numa,
s-o străbat din cînd în cînd !

Veşnic, veşnic ţi-i tovarăş
plînsetul neostoit ;
grea pedeapsă-au născocit,
lumea beznei cît de grea e !
De un fier ce nu se-ndoaie
parcă fost-ai priponit !

Nu-i gînd trist ca peste tine
pacostea să nu-şi abată ;
sub durerea necurmată,
fruntea ta se pleacă greu,
căci tristeţea e, mereu,
răului de-aci surată.

Lacrimi verşi; dar chinul tău
nici prin lacrimi nu se-alină.
Inima-i de pizmă plină
cînd visează fericiri
care-n cuget şi-n simţiri
încă ar putea să-ţi vină.

Nu pătrunde-o alinare
între zidurile-acele ;
cel ce nu-şi încape-n piele,
cel călit ca o ţîţînă,
doar cu geamătu-i se-ngînă,
tace, plînge la zăbrele.

Inima-i plesneşte, parcă,
de turbare şi de ciudă ;
numai aşteptarea crudă
şi netihna te îmbie ;
fericit acel ce ştie
rugă-n sine să audă !

Cel ce ştie-o rugăciune,
roagă-se lui Dumnezeu
şi în zbuciumu-i, mereu,
geme trist, uitat de lume ;
necompătimit, mai greu
cată chinul să-l zugrume.

Apăsat peste măsură,
suferind atît de crunt,
mai că mă văzui cărunt,
după nici un an întreg ;
cît am plîns că nu-nţeleg
taina scrisului mărunt !

Te cuprinde-ntîi turbarea
şi apoi melancolia ;
nu-mi mai uşurau urgia
decît lacrimile calde,
stînd necontenit să-mi scalde
în durere puşcăria.

Şi veneau ades familii
pe-alţi întemniţaţi să-i vadă ;
dar, la timp de grea corvoadă,
nime n-a venit la mine ;
la drum greu au cine, cine
pentru mine să purceadă ?

Binecuvîntat să fie
temnicerul omenos ;
mulţi au sufletul cîinos,
dar de unul e să fie
om de mare omenie,
merită acest prinos.

Limba mea, în veci de veci,
să descrie n-o să poată
suferinţa îndurată,
chei, zăvoare, hîdul zid...
Le tot vezi şi noaptea toată,
chiar cînd ochii ţi se-nchid.

. . . .

Nu ai drept la ceai de mate,
surghiunit îţi e cuvîntul,
ţi-i oprit cu sila cîntul
ce-ar putea să te aline ;
chiar fumatul, ce cruzime ! —
ţi-i oprit ani lungi, de-a rîndul.

Nemăsurile cruzimii
legea peste om abate ;
friguri te cuprind, turbate,
aiurezi în visu-ţi hîd ;
nu e chin mai greu decît
veşnica singurătate !

Din plăcerea de-a vorbi,
agrăiam şi-acele gratii,
dar ne porunceau pramatii
să tăcem — şi-atunci tăceam :
n-are rost să-l mînii pe
cel care te ţine-n ham !

Cum oprit ţi-i să vorbeşti,
suferi totul mut, mereu ;
te preschimbi, să fii tu leu,
într-un dobitoc sadea,
căci îţi fură ocna grea
darul dat de Dumnezeu.

Nu-nţeleg din ce pricină
omul e lipsit de toate
darurile minunate,
ce zămislitorul Firii,
nesfîrşit în bunătate,
i le dete omenirii !

Căci din mii de binefaceri
ce i-a dăruit Tăria
celui frate cu mîndria,
două sînt de căpătîi :
graiul este cel dintîi
şi, apoi, prietenia.

Şi-i prea aspră legea cînd,
pentru-o crimă sau nărav,
te căzneşte-aşa grozav,
te lipseşte pe vecie,
de tot binele dat ţie,
în închis ungher jilav.

Spaimă ţi-i singurătatea
şi tăcerea-ţi este groază;
spaima asta pururi trează
e cruzime orişiunde,
dar în temniţi cînd pătrunde
şi mai crudă se păstrează.

Nici nu ştii dacă de-acolo
n-o să ieşi pentru mormînt;
cei ce robi năpastei sînt,
un ortac alături cată,
bun să-l aibă-alături cînd
viaţa li-i amară toată.

Unul mult mai înţelept
mái mult ar avea de spus,
dar cercetător eu nu-s,
şi-mi ajunge dacă spun
că, pe cruce, lui Iisus
i s-a dat tovarăş bun.

În adîncul întuneric,
ce mi-i minţii închisoare,
inima-mi se ţine tare,
cînd se-nveselesc toţi plînşii
robi ai soartei între dînşii,
şi li-i vorba alinare.

. . . .

Ci săpaţi adînc în piatră
tot ce-am spus în acest cînt;
chiar năpăstuit de sînt,
gura mea mărturiseşte:
cel ce-acolo porunceşte-i
mai puţin decît un sfînt.

Şi ceilalţi îs cumsecade,
după pilda-i, fiecare,
însă, înspăimîntătoare
lucrurile tot rămîn;
toţi priceapă ce spun în
jeluita mea cîntare.

Şi păstreze toţi în minte,
tot ce-am spus, de-a fir-a-părul.
căci, de nu-mi cred adevărul
spus atît de lămurit,
vor avea de suferit
chinuri lungi, cu tot răspărul.

Dacă staţi şi m-ascultaţi,
n-or mai fi nici gherle pline;
faceţi veşnic numai bine,
trageţi din ce-am spus învăţ;
nu-s prea multe judecăţi —
ba, v-am spus chiar prea puţine.

Bun rămas îmi iau cu asta ;
tuturor vă cer iertare ;
nu uitați povestea care
spusă-i de-un năpăstuit ;
cel trăit în ocnă are
prea puțin de povestit.

XIII

MEZINUL LUI MARTÍN FIERRO

Nu se îndoiască nimeni
de cîntarea mea durută ;
grea de-i calea nencepută,
totuşi, va să mă încumet ;
plină-i inima de sunet,
însă limba n-o ajută.

Îndurat-am noi urgia
zece ani — şi nu-s puțini,
rătăcind printre străini,
neavînd nici casa noastră,
nici un loc sub zarea-albastră
şi călcînd pe-un drum de spini.

Cel ce-şi duce astfel viaţa
tuturora li-i dator;
vai, ajunşi de capul lor,
risipiţi sînt bieţii prunci,
ca mătăniile-atunci
cînd se rup din firişor.

Am plecat şi eu, ca toţi,
pînă cînd, cu moartea-n uşe,
lîngă dînsa o mătuşe
m-a luat, aflînd de mine;
şi-am trăit acolo bine,
eu, pierdută mărgeluşe.

N-aveam nici un fel de grijă,
iar de lucru — ce să spun!
Ca un băieţel nebun,
stam într-una pe tînjeală;
bine zice o zicală:
iute trece tot ce-i bun.

Toată dragostea bătrîna
şi-o vărsa asupra mea;
ca pe-un fiu mă îndrăgea,
cu iubire-adevărată;
dar muri, lăsîndu-mi toată
casa şi averea sa.

Judele îmi zise însă,
ce să stea să mai amîne! —
„Grija pentru ce-ţi rămîne,
eu asupra mea preieu-o:
moştenit-ai un rodeo,
moşteneşti şi două stîne."

Ca un avocat era
de limbut şi-amăgitor;
stup de legi, zicea: „Minor,
nu poţi face faţă-atîtor
bunuri, ca moştenitor;
deci, îţi trebuie un tutor".

Scrise totu-n catastif,
pricepîndu-şi bine ţinta,
iar cînd coşcogea plăcinta
s-a fost bine frămîntat,
peste-avere, fără smintă,
pus-a un „însărcinat".

Eu, luat la el, curînd
mi-a fost ponciul ca o sită,
ciripàua mai căznită;
chiar de eu cu cutezanţă
frigu-ndur, n-aveam o zdreanţă
nici de arşiţă cumplită.

Luni treceau — şi rămîneam
de izbelişte, aşa ;
judele tăcea, tăcea,
sărăcia-mi da tîrcol,
şi-mi zbura, flămînd şi gol,
gîndul la mătuşa mea.

Nu ştiu spune-ntocmai cît
astfel viaţa-mi petrecui,
cal fără stăpîn, hai-hui ;
tutorele-apoi, hain,
mă făcu — şi pe deplin —
a cădea-n puterea lui.

XIV

Mă luă un bătrînel,
ce-şi dădu pe faţă-arama ;
după mutră, iute seama
îţi dădeai că-i tare hoţ ;
poreclit Sobolul, toţi
dibuiau că-i bună poama.

Eu ghicesc ce urmărea
judele — şi nu mă-nşel,
însă taina lui, de fel,
n-am de gînd s-o dau pe faţă ;
am rămas c-un bătrînel
cum puţini mai sînt în viaţă.

Avea mutra ca un taur
cel fățarnic de moșneag ;
pururi călărea un pag
ce-și băgase-n multe botul,
cu copitele ca nodul
ce îmblînzitorii-l fac.

Veșnic sta cu cîini în juru-i,
că-i făceau plăcere mare ;
niciodată, mi se pare,
n-avu mai puțin de șase ;
vaci străine înjunghease,
să le deie de mîncare.

Zău dacă trecea o noapte
făr'să jupuim o vită ;
carnea îi era zvîrlită,
pielea ei săltată-n crupă,
măritată-ndată după
ceai, tabac, rachiu și pită.

Ce mai negustor era
șmecherul de bătrînel !
Colo,-ntre băcan și el,
se pecetluia hoția ;
amîndoi lucrau cu zel,
întărindu-și cîrdășia.

O zvîrlea, a cumpătare ;
dar să-l vezi la tuns de oi !
Îi era turbarea-n toi
de tăiai o oaie, însă
nu-ți mergea s-o lași netunsă
nici de-un floc pe la țurloi.

Într-o zi-mi croi vreo două,
vai de mama mamii mele !
Dasem în niște cățele
la un ranch ținut de-o bască,
dar, plecînd, să nu șparlească
ghiujul niște hamuri grele ?

Văleleu, mi-am zis în sine-mi,
am ajuns olog, schilav,
dar ți-o coc eu mai grozav,
bine să ți se înfunde !
Te dezvăț eu de nărav,
și-alte iepe pas' de tunde !

Omorînd eu un sobol,
iar dojană pe daiboj;
încă una la răboj !
„Nici să-mi amintești, mi-a zis,
de jivina ce-ai ucis !"
Cătrănit, săracu' moș !

Eu, văzîndu-l scos din fire,
hop, mi-am zis, mai bine tac ;
zău, mă bate de-o să zac,
de-l mai zgîndăr şi-atîtica ;
le purta, se vede, pica ;
şi făcutu-i-am pe plac.

Într-o seară, nişte iepe
azări, aproape gloabe ;
răsturnînd vreo cinci podoabe,
se porni pe tuns hapsînul ;
văd eu că venea stăpînul,
însă — Mîlc ! Să nu mi-l scape !

Foc venea, şi peste noi
se-abătu precum un trăsnet
şi harapnicu-i, cu plesnet,
cînd descălecă, se frînse,
şerpuind spre moşul meu,
încît cruce mi-l întinse.

Cum să scape de urgie,
don Sobol nu mai ştia ;
se săltă cu greu în şa,
şi-apoi tunde-o, ca furtuna !
Ce răspunsuri să mai dea ?
Se făcea cu pagu-i una.

Credeţi că s-a înţărcat ?
Ba, de loc, nici pomeneală !
După nouă socoteală,
ziua mi le-mpiedeca,
noaptea le tundea — şi-aşa
îşi schimbă năravu-n boală.

Iată cine mi-a fost dat
veghetor al soartei mele !
Om umblat pe drumuri rele,
îl ştiau vecinii toţi
că-i pierdut şi că e hoţ,
pagubă la toate cele.

Judele cînd l-a numit
peste mine mai presus,
că-i un domn grozav mi-a spus,
că, de i-oi urma porunca,
m-oi obişnui cu munca,
unei vieţi de soi supus.

Ce să mă înveţe însă
un bătrîn „străjer de noapte" ?
Melc şerpesc era prin fapte,
Leneş, trîndav, lipitoare ;
vocea lui behăitoare
cine oare să o rabde ?

N-avea bunuri mişcătoare,
nici proprietatea sa ;
doar o biată haraba,
goi pereţi sub cer boltit,
la un rancho părăsit
unde mi se-adăpostea.

După veghile-i de noapte,
îşi căta aici hodină ;
ce-ascundea în vizuină
dibuiam să aflu, dar,
ca să intru, în zadar
căutat-am vreo pricină.

Eu, în nişte pleduri vechi,
ce-au avut şi păr, nu glumă,
gol dormeam, lipit de humă,
căci bătrînul, ca o fiară,
mă lăsa să dorm afară,
doar cu îngheţata brumă.

Nu-l credeam dar el mi-a zis
că-nsurat a fost, flăcău ;
un ortac mi-a spus-o, zău,
cum că-şi omorîse soaţa,
de netrebnic şi de rău,
căci îi dase ceai ca gheaţa.

Văduv de atunci rămase,
veşnic fără căpătîi ;
cin' să-i spună lui „rămîi ?"
Toate-l socoteau o naibă,
toate se temeau să n-aibă
soarta celeia dintîi.

O visa mereu, căci vina-i
îl muncea, de bună seamă ;
blestematul sta să geamă
şi, la ceas de boală grea,
spusu-mi-a mereu că ea
pînă şi din iad îl cheamă.

XV

Îndărătnic, nu vorbea
el cu nimenea, nicicînd ;
mi se răsfăța făcînd
pe pămînt, cu deștul, semne ;
sfat de-mi da, din cînd în cînd,
drumul își dădea, pesemne.

Parcă-l văd cu ponchu-i zdreanță,
pus pe șart de căpătîi :
de trăgea o dușcă-ntîi,
cîte-mi înșira, Cristoase !:
„Niciodată să nu mîi
unde-s cîinii numai oase".

„Grija omului dintîie-i
apărarea pielii lui ;
bagă bine-n cap ce-ți spui :
multe știe, de ceapcîn,
dracul, că-i dat dracului, —
dar mai multe de bătrîn"

„Fă-ți din jude un prietin,
n-aibă pricini să se plîngă ;
stai apururea pe lîngă
el, și fă-i mereu pe voie ;
bine-i s-ai cîte-o parîngă,
să te scarpini la nevoie !"

„Nu i te-ncontra nicicînd,
căci în jîlțu-i stă la cîrmă ;
n-afli bou hirsut în turmă
să-l înfrunte nici atîta ;
pofta cu țepușa-i curmă,
iară altuia cu bîta."

„Omul, chiar și cel mai trufaș,
mai cu spini ca pomul tala [1],
dînd de rău își pierde fala,
și ca untul mi se-nmoaie ;
pier și vitele zmeoaie
cînd dă seceta sau boala."

[1] Copac ghimpos, cu coroana bogată, înalt pînă la 12 m.

„Fă cum face șobolanul,
nu-ți schimba nicicînd bîrlogul ;
stai colea, unde norocul
te-a bătut cu alăptatul ;
vita care-și schimbă locul
își întîrzie fătatul".

Și, mai des sorbind apoi,
moșul, încă în putere :
„Măi Fierro, ți se cere
să nu crezi în chipuri spîne,
nici în lacrimi de muiere,
nici în șchiopături de cîne".

„Niciodată nu lăsa
să te biruie amarul ;
bine-i s-aibă omul harul
ținerii de minte încă,
spre a știre unde mîncă,
totdeauna, ca măgarul".

„Las' să stea lîngă cuptor
cel ce are și colacii ;
eu mi-s eu, și nici toți dracii
nu mă dau peșcheș tristeții ;
bine grași trăiesc mistreții,
da-și mănîncă și godacii".

„Știe vulpea mult vînată,
după miros ce s-aiapte ;
cel ce vrea folos din fapte
pierde, de-i grăbit prea tare ;
vaca mai rumegătoare
cea mai bună-i și de lapte."

„Cel ce hrana și-o cîștigă,
să mănînce în tăcere ;
nici în glumă ți se cere
să n-atragi luarea-aminte ;
nărăvașul cal se minte
alergînd la deal — și piere."

„Unde-am chef eu merg și nu mă
rătăcesc nici atîtica ;
plină dacă-ți vrei burtica,
pilda asta nu te-nșeală :
n-ai să vezi nicicînd furnica
gol de-i puțul de-argăseală."

„Nici nu pizmui pe nime, —
pizma-i lucru tare rău ;
unul de cîștigă, zău,
bețe-n roate să nu-i pui ;
bun i-i suptul orișicui,
doar de stă la sfîrcul tău."

„Tare mulți așa se-mbuibă,
pe cînd cel sărac plătește ;
mielul — nu zic nu — firește,
dus la țîță-și cere botul,
însă ugerul, cu totul,
noatenul și-l însușește.“

„Stai holtei de vrei să duci
viață pururi liniștită ;
de te-nsori, binevenită
ți-i povața mea oleacă ;
nu păstrezi o țoală dacă
și de alții e poftită“.

„E-o pramatie muierea,
de nu-i dau nici eu de rost :
numai tîmp te vrea și prost ;
cînd alegi, să nu zici „las' că...“
Inima-i mereu i-a fost
și-i ca pîntecul de broască.“

Fonf din pricina beției,
mai zicea : „Măi, mînz bolînd,
piedici vei purta curînd !
Să m-asculți, că mi-s pățitul :
nu-ți descoperi nicicînd
partea unde-ți ții cuțitul“.

„Armele-s trebuincioase,
însă nu știi cînd și cum ;
mai ales cînd ești pe drum
într-o noapte-ntunecoasă ;
doar tăind cuțitu-ți iasă,
și nicicînd așa, oricum.“

„De trudești și nu păstrezi,
nu-i pui sărăciei frîu ;
geaba mi te zbați, lălîu,
soarta nu-ți întorci pe dos ;
geaba burta-ți strîngi în brîu
dacă te-ai născut burtos.“

„Loc de căpătîi mi-i locul
unde orice vînt mă cară ;
cînd tristețea mă doboară,
la băuturică întru ;
place-mi ud pe din afară,
precum ud pe dinlăuntru.“

„Ești isteț, și de-ajutor
astea fi-ți-or pretutindeni ;
sfaturile bine prinde-mi :
dacă vrei să-mi fii cocoș,
nu lupta cu-n pinten roș, —
luptă cu oțel în pinteni“.

XIV

Cu-aste sfaturi şi cu multe
ce le-nchid în amintire,
drumul vieţii în simţire
mi-l trezea bătrînul hoţ,
pînă adormea-n neştire,
la un loc cu cîinii toţi.

Cînd căzu la pat, văzînd
că-i colea, pe-a vieţii mejde,
că-n zadar trăgeam nădejde
cît de cît să se ogoaie,
mă-ndurai ca, la primejde.
să-i aduc o doptoroaie.

Doar că mi-l văzu — şi-mi zise :
„Asta a scăpat de laţ ;
a mierlit-o, să iertaţi,
şi-are să se dea-n spectacol,
pentru că colea, sub braţ,
i-a ieşit un tabernacol".

Cică unde-s boii mulţi
cel c-un singur corn e hoţ ;
ăl din uşă, mai cu moţ,
hai s-o-ndrepte, cît de cît :
„Tabernacol !... Ce urît !
Doar tubercul îi zic toţi !"

Al care cînta prohodul
i-o întoarse, şi din greu :
„Cazul nu-i, aş zice eu,
să se bage cei de-afară ;
tabernacol, domnul meu,
doptoroaia zis-a doară !"

Al de-afară, celuilalt
iar îi dete peste nas :
„Am deschis şi nu zic *pas*,
din deschidere cîştig :
doftoroaie ştiu că-şi zic
cele ce cu leac te-au ras !"

Celălalt : „E rău cînd multe
mîini se bagă într-un blid ;
gura iute ţi-o închid
şi-napoi rahaţii iaţi-i :
nu credeam c-aş fi venit
să discut cu literaţii !"

Tutorelui meu să-i deapăn
povestirea mai departe,
ăsta, tobă rău de carte,
să-mi dea pace,-atîta-i spun :
Unde ţes mai mulţi — şi-n parte,
unu-i ţesător mai bun.

Boala asta să-l dea gata
mi se încăpăţînase ;
îl pîndeam cu frica-n oase,
de departe şi pitit ;
parcă gura-i căpătase
nu ştiu ce, de osîndit.

Petrecut-am, eu şi el,
nopţi de iarnă-ncrîncenată ;
sfinţii şi pe Sfîntul Tată,
blestemîndu-i el, pe ducă ;
pe Satana, cîteodată,
îl chema, în iad să-l ducă.

Mare-i mai era păcatul,
de-ndura atîta cazna !
O lua de-a dreptul razna
o icoană cînd vedea,
ca un îndrăcit sadea
cînd dă ochii cu agheazma.

Nu-i stăteam nicicînd pe-aproape,
că-mi era pestriţe-maţe ;
cum îl lua pe dracu-n braţe,
de-i dădeam ceva, atunci,
doar din vîrf de trestii lungi
îl lăsam orice să-nhaţe.

Îmi ziceam c-ar fi mai bine
să-l las singur să se stîngă,
să blesteme, să se plîngă,
greu ducîndu-şi trista soarte,
cît nu va pieri prin moarte
erezia lui nătîngă.

Iar cînd îi pieri şi graiul,
o talangă-n mîini i-am pus ;
pricepînd el că s-a dus,
dete-şi, zgîriind pereţii,
între cîini suflarea vieţii
şi al vostru preasupus.

XVII

Mă trecură-nfiorări,
ba ca gheaţa, ba prea calde ;
îl chemai grăbit pe-alcalde ;
cu vecini veni-mpreună,
ca să pună-n chestii de-alde
astea rînduială bună.

Zise unul, gîrbov numai,
hai să-i zic, pe jumătate :
„Iartă-i multele păcate,
Doamne !... De atîţia ani,
ştiu-l că-mi păştea juncani
de furat pe cît se poate".

Zise-alcaldele : „Cu de-astea
a-nceput să prindă cheag ;
nici chiar în al gropii prag
nu-i uit multele ponoase ;
prin poruncì l-am vrut, Cristoase,
lecuit de furtişag".

„Ţînc — şi n-aflai nărăvaş
să mi-l deie jos din şa ;
cînd pe unu-l îmblînzea,
fără cal de ajutor,
se-nchidea în ţarc, şi-aşa
mi-l scotea ca pe-un mior."

„Şi-i scula pe toţi în cap,
vechi nărav al lui, ce vrei !
Oi amesteca şi miei
şi,-alegîndu-le, apoi,
cîte nu fura !... E-hei,
se mai şi plîngea la noi !"

„Ierte-l Dumnezeu, săracu' " —
zise-al treilea — că-n veci,
îmi fura numai berbeci ;
mare meşter, nu zic ba !
Capetele le-ngropa,
piei vînzînd el, zeci şi zeci !"

„Iar cînd sta lîngă cămin
și se da la ceai de mate,
ce nărav pe el, măi frate !
Cu peonii-n jur, zicea :
«Singur tai, pontez» — și-așa
buze rămîneau umflate !“

„De băga ceva-n frigare,
parcă-l văd, săracu', zău,
blestema friptura rău
și-o scuipa apoi cu sete ;
și-atunci mîncă tu, băiete,
dacă poți, la rîndul tău !“

„Să mai scuipe în friptură,
mi l-a dezvățat, v-oi spune :
un mulatru ce, la glume,
îi părea ortac la toartă,
dezertor și bun de ceartă,
de-i ziceau Încurcă-Lume.“

„Într-o seară, cînd bătrînul
își cinstea acest nărav,
celălalt urlă grozav :
„Te dezvăț eu, stîrpitură,
să amesteci în friptură
și scuipatul tău scîrnav !“

„Peste foc sări la el,
cu cuțitu-n pumn, smolitul ;
Drace ! Chiar și piuitul
i-l lua, dintr-un elan,
de nu-i depărta cuțitul,
chiar atuncea, alt vlăjgan !“

„El voia să-i dea-nainte,
că se-nfierbîntase tare ;
scuipătura pe frigare
îl făcea să vadă roșu ;
țîști, pe ușă, însă, moșu',
cu nădejdile-n picioare !“

„Astfel mi s-a lecuit
de nărav, destul de iute ;
după cele petrecute,
necinat, întreaga noapte,
îmi rămase să aiapte,
undeva, printre cucute.“

Cei de față-așa vorbeau,
însă eu, cuviincios,
îmi ziceam cu gînd pios :
„Io-te ce mătănii bat
pentru bietu răposat
chiar de-a fost un păcătos !“

Şi la catastif, apoi,
toate-alcaldele le scrise,
scule, zdrenţe, tot ce mi se
adunase, pic cu pic
flecuşteţe-acolo-nchise,
toate bune de nimic.

Funii de-njugat, căpestre,
piedici, laţuri şi restele,
şi-altele, de toate cele ;
chingi, pofile, să te mire,
funii lungi-prelungi de piele
şi un munte de chimire.

D-apoi frîie de-mblînzit,
scări stricate şi zăbale,
bole, pinteni, şi-alte ale !
Şi belciuge adunate
de la chingi de el tăiate,
şi castroane, crătiţi, oale !

Dar tălăngi apoi, şi sule,
piei de vită şi cuţite,
pleduri pentru şa,-nvechite
şi cioltare şi mai vechi !
Cîte cizme neperechi
şi inele ruginite !

D-apoi chiupuri de sardele,
ponchuri roase, berechet,
piei de cerb ! Şi moşul, biet,
ascunsese, bunăoară,
pînă şi o călimară
şterpelită la parchet.

Grav, alcaldele grăi :
„E puţin, la o adică ;
fost-a el ca o furnică,
însă judele suspus
are parte bunicică ;
zică urmăriţi că nu-s !"

Năucit pe jumătate,
mă uitam la ei, la moş ;
mai ziceau — şi serioşi —
că din boarfele-adunate
multe-s de la ei furate !
Of, ce-mi mai turnau gogoşi !

Iar cînd loc de scotocit
nicidecum nu mai aflară,
osteniţi din cale-afară,
zise-alcaldele : „Acum
zic să ne vedem de drum,
şi-ngropa-l-om noi, că, doară..."

Domnul peste mușuroiul
ăsta, chiar de nu-mi fu tată,
cu o mutră-ndurerată
zise-alcaldele : „Ți-or fire
toate astea moștenire —
să le porți de grijă cată“.

„Pune-om rînduială-n toate,
deîndată ce-l îngrop ;
ți-oi numi un epitrop
dintre cei aici de față ;
stau, după al legii op,
áltfel lucrurile-n viață !“

„Nu mai sînt așa-ncurcate,
ca-nainte !“ — „Mii de draci,
îmi ziceam, stăpîn te faci
peste boarfele-astea toate,
însă unde ți-s, măi frate,
ale tale oi și vaci ?“

XVIII

Se cărară ei, deci, ca să
rînduiască îngropatul ;
mi-a fost groaznic priveghеatul !
Plîns-am, mai să-mi sparg plămînii,
singurel, cu numai cînii,
singurel cu răposatul.

Și, scoțîndu-mi scapularul,
peste păcătos l-am pus,
și, cum mare-i Cel-de-Sus,
m-am rugat neîncetat
pentru binecuvîntat
sufletul ce-n cer s-a dus.

Plînsu-mi-am singurătatea,
netihnit, cu tot amarul ;
mi-am trecut prin mîini rosarul
pentru el ca pentru-un tată ;
sărutat-am scapularul
dat de maică-mea o dată.

Mă căinam : „Măicuţă scumpă,
Unde suferi, suferi tare,
ale plînsului izvoare
tu mi le-ai răscumpăra,
fiul de ţi l-ai vedea
fără nici o alinare".

Şi cît astfel îmi plîngeam
surda şi nestinsa jale,
cîinii toţi găseau cu cale
spaima să mi-o facă încă
mai cumplită, mai adîncă,
scheunînd sub stele pale.

Domnul vă ferească-n veci
de cel chin ce-n mine portu-l ;
cîinii ce plîngeau şi mortul,
zău că mă-ndemnau, v-o spun,
să dau şi eu popii ortul,
ori s-ajung pe loc nebun.

Babele ziceau, cum, cică
grea ştiinţă-n ele strîng,
că atunci cînd cîinii plîng
văd un diavol rînjitor ;
şi credeam în spusa lor,
eu, neştiutor, nătîng.

Şi-am lăsat eu zdrenţăria
să o roadă şobolanii
şi, cum umblă toţi orfanii
doar de capul lor, mereu,
mi-am luat ce-aveam al meu,
drumuind spre noi strădanii.

. . . .

Am aflat că a venit
un peon ca să-l îngroape ;
nimeni nu i-a stat aproape ;
nici măcar nu-l priveghează,
iar de zi cînd fu să crape
mai avea o mînă-afară.

Mi-a mai spus acel gaucho,
care singur la-ngropat,
(tremur tot, înspăimîntat
şi mă trec fiori) — cum cîinii
au mîncat apoi, hapsînii,
mîna celui răposat !

Poate-s vinovat că eu
mi-am luat, de spaimă, valea ;
despre asta și-alte alea
spusu-mi-au vecinii — și că
totdeauna, toți, de frică,
își schimbau pe-acolo calea.

Își făcu în rancho cuibul
cea mai spurcată jivină ;
pielea-ți face de găină,
mintea tulbure și grea,
în urechi cînd ți se-anină
țipătul de cucuvea.

Frunză straiele-mi erau,
roase, coapte și răscoapte ;
nu știu, după aste fapte,
ce mi se-ntîmplase, dar
tot visam, în miez de noapte,
cîini, moșnegi și boarfe doar.

XIX

„Și umblam în dorul lelii,
ca un cal fără stăpîn ;
amintirile-mi rămîn
bune despre-acest răstimp,
iar cu judele hapsîn
vorba n-am mai vrut să schimb.

Mă temeam de înc-un tutor,
că doar judele-mi spusese :
„De avere să nu-ți pese,
vite, oi și tot ce ai,
le-om păstra, și fără spese,
cît treizeci de ani nu ai“.

Şi-aşteptînd să vină vremea
cea de lege sorocită,
ca şopîrla năpîrlită,
rătăceam prin lume-n silă —
bolă fără mica bilă,
fără ţintă azvîrlită.

Astfel m-am făcut bărbat,
îndurînd cruzimi şi-asprime,
chinuit cum n-a fost nime,
ba supus şi altei pacoste,
căci legatu-s-a de mine
cea mai neferice dragoste.

Asta, dintre toate cele,
doare mai îngrozitor ;
chinuit, făr-ajutor,
răul mă seca la măduvă,
sufeream, crezînd că mor,
rău dispreţuit de-o văduvă.

Ei, de nerecunoştinţă
mi te plîngi fără temei ;
zici că-n toate-i vina ei,
fără-a te gîndi că, poate,
chiar tu însuţi, vrei, nu vrei,
nu ai merite în toate.

Cînd mai tare greul sorţii-l
înduram mîhnit, posac,
şi cînd tot chemam, buimac,
sfîntul cer în ajutor,
mi s-a spus de-un ghicitor,
ce la astea află leac.

Şovăim şi-mi era frică,
însă, totuşi, hotărît,
mi-am făcut curaj, încît
unde se afla m-am dus
şi în mînă i-am vîrît
banii toţi ce i-am adus.

Îmi ceru să-mi deapăn chinul
cu-nceputul lui cu tot,
şi-mi sui în gît un nod
cînd grăi cel pustnic : „Frate,
toate relele te rod
doar de la un ceai de mate".

„Vrînd de tine toţi să scape,
farmece au pus la cale".
Şi-mi aduse dumisale
ditai peana unui struţ :
„Eu prin harul Crucii vindec,
şi duşmanii n-am să-ţi cruţ".

„Trebuie să-ți blestemi toți
cunoscuții, și-astfel cel
ce mi te-a legat, mișel,
se va de pe față iute,
blestemă-i, de-s zeci și sute,
vii și morți, pe toți, la fel".

Și-mi mai spuse că-nvelit
într-o țoală de-a muierii,
să mă rog în faptul serii
lîngă lujer de vîrnanț ;
îmi zicea : „Chiar patimi lanț
poți așa să mi le sperii".

Am luat eu țoala aia
și am îndrugat la rugi,
cruce stînd, făcînd la cruci,
pe lîngă vîrnanț, dar, zău,
nici așa nu-i chip să fugi
de atîta crîncen rău.

Și-mi mai dete o rețetă,
cică mici scaieți să-nghit ;
Leacul nu mi-i lămurit,
însă l-am urmat în totul,
rău însîngerîndu-mi botul
de toți ghimpii ciuruit.

Cu atîtea doctorii
parcă răul mă slăbea ;
se-alina tristețea mea,
dar, cînd dam cu dînsa ochi,
iar prindeam să mă deochi,
fript de-o patimă mai rea.

Cînd chemai în ajutor
iar știința lui grozavă,
nu mi se codi la leafă,
și îmi spuse : „Tu să-ți iei,
drept mătănii, greieri trei,
petrecuți pe după ceafă".

Iar la ultima-ncercare
îmi mai zise încă el :
„Nu, știința mea, de fel,
nu și-a fost pierdut puterea ;
nu va izbîndi muierea,
mai așteaptă doar nițel".

Crede-n leac — doar nu-i știința
glumă — ci-nsemnate fapte ;
o pricep doar minți mai coapte !
Pe ascuns să-i tai, de vrei,
unui negru, smocuri trei,
și-apoi fierbe-le în lapte !"

Eu, nencrezător acum :
„Mi-s sătul de-atîtea probe !
Cel ce patimilor rob e
nu se vindecă așa ;
o găină, uite, na,
mai trăiește chiar cu cobe".

Bun scăpat de el — un preot
predici îmi ţinu săracul,
tot pornit să-mi afle leacul,
dar acum cu alt temei,
ca spoveditor al ei,
îmi făcea și ăsta placul.

Vorbele ce mi le spuse
le voi ţine minte foarte :
„Răposatu-n ceas de moarte
datu-i-a poruncă cruntă,
cum că nimeni despre nuntă
nu-i va mai vorbi nicicînd ;
ca poruncii să-i răspundă
s-a legat prin jurămînt".

„Jurămîntul să și-l ţină
o voiește Dumnezeu ;
Nu te zbate, fătul meu,

să i-l rupi ; mai curmă-ţi pînda,
căci peste-amîndoi osînda
cerului atîrnă greu !"

Dragostea-mi ameninţată
zău de mai făcea un sfanţ ;
fără greieri și vîrnanţ,
fără smocuri, vindecat,
pe vecie am scăpat
din pîrdalnicul ei lanţ.

După aia mi s-a spus
judelui că-i spuse popa :
„Ăsta-mi umblă hopa, ţopa ;
greu de cap, pierdut, nu are
nici un pic de cumpătare ;
alta i-ar fi bună proba".

După sfatu-i, poate, căci
nu eram o hahaleră,
și uitasem de becheră,
arcănindu-mă urgent,
cu întîiul contingent
m-au zvîrlit la frontieră.

Eu, de văduve de atunci,
zău de nu m-am șters pe bot.
lipsuri multe-ndur, dar tot
vreau să mă întorc pe urmă,
ce-a făcut să văd, de pot,
iudele cu biata-mi turmă.

XX

Și așa Martín Fierro
și cu cei doi fii ai lui,
după ce mi se-ntrecură,
tare mult se veseliră;
zece ani, cei mai cumpliți,
despărțiți au fost trăit,
și era acum deplină
mare bucuria lor.
Însă chiar în acea clipă
un străin de pe afară
se rugă de-ngăduință
la această sărbătoare.
Și părea băiatul ăsta
tare, tare cumsecade,
numai de puțină vreme
prin ținut hălăduind;

unii mai ziceau că vine
tocmai de la frontieră,
că la ultima lui fugă
jumulise un băcan,
dar umbla cam jerpelit,
zdreanţă neavînd ca lumea ;
mai dădea dovadă şaua-i
că era sărac lipit.
Binecuvîntat se vru
de chezaşul sărbătorii
şi le spuse-apoi deschis,
tuturor că lui pe nume
toţi îi zic *Ticăloşie*
că povestea să şi-o spună
tuturor le cere voie,
şi că vor afla pe urmă
cine este-ntr-adevăr ;
iată-l că-şi luă ghitara,
şi,-ascultat cu luare-aminte.
înstrună *Ticăloşie*
cîntecul care urmează.

XXI

TICĂLOŞIE

Să-mi iertaţi povestea lungă,
dar mi-i chinul lung nătîng
şi-n aceste stihuri strîng
o tristeţe prea adîncă :
mama mi-am pierdut cît încă
nu ştiam măcar s-o plîng.

De izbelişte-am rămas,
iar pe cel ce-mi dete viaţă
nici că l-am văzut la faţă ;
ca o pasăre, de ţînc,
văzui viaţa că mă-nvaţă
cum să-mi caut ce să mînc.

Ori e vina cătăniei
ce pe mulţi i-a smuls de-acasă,
ori războiul ce ne-apasă
poartă vina, — nu pot şti,
mulţi sînt pe-astă glie grasă
ai mizeriei copii.

Spre ce lucruri ea mă-mpinge
încă nu-mi dau bine seama ;
îmi înving ruşinea, teama,
cînd destăinui ce se ştie :
Inocencia fu mama,
spusu-mi-au Ticăloşie.

Mă luă cu el un om
ca să-i văd de nişte oi,
dar în certuri amîndoi
zău de ne aflam pereche !
Ce să-mi deie pleduri moi !
Nici măcar o cergă veche !

De din zori şi pînă-n noapte
pe păşune stam, afară ;
des murea cîte-o mioară
de caranchos sfîşiată
şi eram, a mia oară,
numai eu cel bun de plată.

Cum lehamite mi era
purici să mai fac pe-aici,
valea mi-am luat şi nici
bun rămas n-am zis . . . La ce ?
Cu un cîrd de măscărici
am pornit spre Santa Fé.

Şi la dănţuit pe sfoară
îmi ceru să-i fiu elev
tocmai măscăriciul şef ;
ceilalţi, printr-o glumă proastă,
mă făcură şi de astă
meserie să n-am chef.

Tocmai dănţuiam o dată
şi, văzîndu-mă, săracii,
că mi-s tare rupţi nădragii,
Doamne, ce mai hai iscară,
de căzui şi de pe sfoară,
să-mi rup gîtul — ieie-i dracii !

Iar rămas de capul meu,
ce să mă mai fac şi-acuşi ?
Să mă-ntorc voiam, de nu-şi
da în petic nenorocul ;
întîlnii nişte mătuşi,
ce la ele-aflară-mi locul.

Cu aceste rude care
îmi erau necunoscute,
mă-mpăcai destul de iute;
îmi erau la suflet bune,
dar habotnice nebune
și de nimenea-ntrecute.

Îngînau la rugăciuni
pe un ditamai rozar
și aveau un calendar
de rostit, din seară-n zori;
și vecine multe chiar
le-nsoțeau adeseori.

Ce mi s-a-ntîmplat acolo
n-am să uit o viață eu,
că mă poticneam mereu
și-o-ncurcam la rugi, Cristoase!
Parcă Dracu' chiar întrase
și în sufletelul meu..

Ce-mi fu dat să-ndur la ele
îmi era ca o ispită;
viața asta chinuită
n-am s-o uit — și am de ce:
nu puteam rostire *Sfînta,*
ci-i dădeam cu Santa Fé.

O mulatră-mi sta alături,
băștinașă chiar smolita;
în genunchi, afurisita,
(îngeru-mi ocrotitor,)
mă făcea s-o-ncurc de zor,
ea fiindu-mi doar ispita.

„Roagă-te,-mi zicea mătușa,
la Fecioara, la Preasfînta!"
Începeam cu mine trînta,
dar, văzînd c-alături mi-e,
mă-nfrățeam cu neizbînda,
dîndu-i iar cu Santa Fé.

Mă mai lămuri mătușa
nițeluș, cu urecheala;
Vrînd eu să-mi îndrept greșeala,
o privii doar iarăși pe
cea tovarășă ca smoala
și scăpai un „Santa Fé".

Toată ziua mă rugam
fără nici o greutate;
nici cu cazne-ncrîncenate
seara ruga nu-mi ieșea;
îmi ziceam că-mi umblă, poate,
cu ispite cineva.

Intr-o noapte zbuciumată
arzătorii ochi ai ei
spaimă-mi fură și temei
de îmbărbătare chiar:
Sînt Andrei primi în dar
Numele de Sînt Ardei.

Dă-mi o babă un picior,
alta dă-mi un ciot de cot;
zău, simțeam că nu mai pot,
chiar pios fiind și blînd!
Iadul li-l doream oricînd
și cu rugăciuni cu tot.

Altă dată, cînd mulatra
mă pîndea cu ochii vii,
Doamne, numai ce simții
că mi-au smuls un moț acuși
cuvioasele mătuși,
bun s-alunge erezii.

Mă-ntrista pe jumătate
tuciuria mea fîșneață!
„De la rele mă dezvață" —
trebuind să zic — eu dă-i
cu „la rele mă dezmață!"
Și să vezi atunci bătăi!

Amintirea și bătaia
m-au durut cît nu se poate;
nu visam decît păcate
și dezvățul lor prin cruci,
dar de viață dezvățate
pe mătuși le vream, prin rugi.

Dă-i într-una cu mătănii
și cu alte chichirezuri,
certuri cu și fără miezuri!
Prea sătul de toate alea,
și de născători, de crezu
mi-am luat de-acolo valea

XXII

Mai sărac ca un guzgan,
m-am făcut şi cartofor ;
cînd să mai cîştig un chior,
hopa şi o tevatură !
Spun : acasă, gloabă sură,
fie şi într-un picior !

Aspri fost-au şi destui
anii petrecuţi prin ţară ;
capital mă învăţară
s-am, care să nu se piardă ;
reîntors, mă înrolară,
în Naţionala Gardă.

Meseria-mi era jocul
cel de cărţi, de mare şcoală :
soţ beteag de-aceeaşi boală
mi-a ajuns un cîrciumar,
bun părtaş la jupuială ;
ce urzeam în doi — mai rar !

Măsluiam la cărţi acolo
cu desăvîrşit dichis ;
el ţinea pachetu-nchis,
nou s-arate — şi-apoi ţin'te !
Dacă ştii ce ai, precis,
tuturor le-o iei nainte.

O greşeală face cel ce
se încrede în noroc,
căci jupoaie-mi-l pe loc
unul ce-i un pic mai cutră ;
geaba faci o lungă mutră,
ac de n-ai de-aşa cojoc.

Ce partide ies cînd soţul
tău e un vulpoi bătrîn !
Cîte-n mînă nu-ţi rămîn ! —
nasturi, cizme, pinteni, ţoale !
Iese şmecherul stăpîn
pe o groază de parale.

Ai la îndemînă chiar
feluri de-a trișa cinstite ;
nu oricine știe cîte
cu o carte se pot face ;
ei, cu două cărți lipite
banii-i faci pe mulți să-și toace.

Cei ce nu-s cu ochii-n patru,
să mi-i vezi ce moace fac.
Joacă-și ultimul pitac
și e sigur că s-or arde,
căci li se arată-o carte
și-alte cărți le vin de hac.

Cere-se să bagi de seamă,
mai dihai, la baccará ;
dibăcia-i bine ca
degetele să-și arate ;
scaun jos să-ți știi afla
și lumină s-ai din spate.

Partenelul stea în umbră,
în lumină tu, cînd tai ;
cînd la cărți mai mici te dai,
dimpotrivă fă, în pripă.
Ți se cere-n orice clipă
ageri ochi și iuți să ai.

Partenelu' și-i deschide,
însă nu vede de loc ;
undița slăbindu-i — poc !,
pescuit se lasă prostul !
Crede fiece boboc
jocului că-i știe rostul.

Vin la mesele de joc
chiar și ageamii în vipt ;
cîți din ăștia nu s-au fript
din deschideri — nu arare ! —
iar de nu — din aruncare,
prin vreun vicleșug afipt.

Păi, de nu știi, nu cîștigi,
nici cu rugile, cu postul ;
văd pe unul dacă-i rostul
să mi-l rad, după cum șade,
iar pe mine nu mă rade
unul nici la popa-prostul.

La șeptic și alte jocuri,
aflu cîte-un dedesubt ;
boala-n sînge mi-am fost supt.
Cînd ajung să-mpart, mereu,
știu să dau din mijloc eu,
sau — la caz — de dedesubt.

Chiar pe-un cartofor de viţă
îl rădeam la un taroc ;
as de pică am, pe loc,
de se cere as de pică ;
se cer trefle ? — trefle-mi pică,
dar ştiu eu prin ce noroc.

Ştiu să-mi apăr gologanii, —
am la asta-ntîiul harul ;
cel ce-şi joacă des biştarul
nu-i bine să fie prost.
La vreo baccará, cu rost,
lua parte şi crîşmarul.

Dau pe-alese din pachet,
pentru alţii curăţel ;
cărţile de orice fel
le ţin minte de cum ies :
ştiu care cîştigă des,
care pierde puţintel.

Alţii o încurcă rău
pe la jocuri — măiculiţă !
Eu mi-s jucător de viţă,
căci trişez cu artă mare ;
chiar de-mi cer o decartare,
nu-mi dă nimeni de chichiţă.

Iar la zaruri niciodată
nu-mi lipsea un *plumbuit*,
unu-n *cruce* măsluit,
pentru deşte mai isteţe ;
le zvîrleam şi-un *şase-feţe*,
făr'să dau de bănuit.

Dară-mi-te la arşice
cum ştiam pe toţi să-i ard !
Apoi nici la biliard
nu eram de loc stîngaci ;
pînă şi la rişcă, zău,
m-arătam cel mai dibaci.

E-un nărav urît de tot
patima pentru vreun joc ;
nu mi-i laudă de loc !
Pe-un neghiob îl razi — şi scurt —
dar se ştie că e furt
să mi-l razi pe-un orb mînzoc.

Lămurit v-o spun acum,
dezbărat de-acest nărav :
mi te costă mai grozav,
credeţi-mă, dacă vreţi,
să înveţi un joc ce-i jaf,
decît munca s-o înveţi.

XXIII

Se ivi și-un mămular
napolez, cu un harpist,
și-l arsei ca un artist,
ușurel, mai mare mila,
la un joc de treizecișiunu,
dîndu-i la vedere bila.

Mai făcea și pe nizuaiul,
să-mi ajungă el la sfîrc;
mi te-mpotmolești în smîrc,
chiar de dai nițel de mîl.
Precista-l orbi — cu îl
văduvii de lăzi, cu sîrg.

Să-l vedeți ce mai plîngea,
mai să-și smulgă toată chica:
„Mi-ai umblat cu fofîrlica!"
Eu însă i-am strîns îndată
într-un poncho marfa toată,
nelăsîndu-i atîtica.

Și rămase descărcat
de poveri și de cîștig;
se prinsese în cîrlig,
poate, de duminică...
Nici în cer, se spune că
n-are sfînt un venetic.

Dar puțin folos am tras
din frumoasa lucrătură;
să te lase nu se-ndură
dracu-n veci; de mine-o scîrnă
se ținea, o stîrpitură,
ofițer cu mutră cîrnă.

Se înfățișă la mine
și că-s amendat mi-a zis,
fiind jocul interzis,
că mă duce la cazarmă.
Cu el totul, fără larmă,
să împart îmi fuse scris.

Mă făcu să-l iau la ochi
astă samavolnicie ;
drept e că prin șmecherie
dobîndisem alea toate,
dar mi le lua el mie
numai prin autoritate.

Pentru nuș'ce fărdelege,
îndurase zile crude ;
cîrdășise-mi-l c-un jude
un prieten pișicher
și de-acolo, se aude
că ieșise Ofițer.

Prin ținut hălăduind,
slujba și-o făcea — e-hei,
neprinzîndu-i pe mișei,
dar, pe-o gloabă de povară
îl vedeai mereu cum cară,
oi, curcani, găini și miei.

Nu-i puteam îngădui
chiar așa căpătuiala ;
îi era aceasta boala,
de ziceau vecinii toți :
„Iarăși cîrnul ăsta hoț
născocit-a zeciuiala !"

Mai făcea pe ghitaristul
de concerte dătător ;
pe tejghea suit, de zor
o-nstruna o dată bine
și-l luai : „Păi, a... *nu ci-*ne
cîntă, cînd de-un cînt mi-i dor ?"

Mă cinsti c-o uitătură,
parcă să mă-nghită vrînd,
dar cînta mereu, făcînd
pe n-aude, pe n-a vede,
dar ginise el, se vede,
că n-am să-l înghit nicicînd.

Într-o noapte, cînd m-aflam
undeva în... ospeție,
se-ntîmplă și el să vie,
și-l luai : „Zicea o cîrnă
ei, și ce e dacă...*s cîrnă ?*
Caldă mi-s și-*s cîrnă vie !*"

El, cu mutră de Parchet,
ca pocnit cumplit la moacă,
mi-o întoarse : „apoi, dacă
o fi cazul, n-am s-o scald,
ci-am să mi te-nhaț la... cald,
s-afli cine mi-s, oleacă !"

De la o muiere, cazul
se-nrăutăţi din nou ;
ajunsese la potou,
îndrăgind-o cîrnul tare,
ea avînd un hoit de bou,
inimioara primitoare.

Aluat mi-era o dată,
cursă toată şi dospită,
şi-i zisei : „Într-o clipită,
doamnă, dacă vrei, prilej e
la cuptorul pentru pită
să-ţi pun oasele găteje".

Cîrnul se afla de faţă,
drept podoabă şi acuma ;
Ea, văzînd că-i groasă gluma,
zise : „Dacă vrei, dăi zor,
însă le aşează numa
mai delături de cuptor".

Iată iţele-ncurcate,
duşmănia lui — jurată.
În mînia lui turbată,
pentru ce mai complimentul,
n-aştepta decît momentul
să mă prindă bun de plată.

Eu vedeam că blestematul
răzbunării-i duce dorul,
clipa doar pîndind piciorul
să mi-l prindă cu arcanul.
Cel drept nu apucă anul,
dacă nu vrea trădătorul.

Nu-i pribeag să nu-şi dea-n petic,
nu-i hirsut de nemblînzit.
Stam într-un ungher pitit,
precum San Ramón nădejde
tot trăgînd că, liniştit,
am să ies după primejde.

XXIV

I-am scăpat cu multă trudă,
de mai multe ori, dar el,
ca lingușitor mișel,
rău cu judele m-a pus ;
la alegeri cînd m-am dus,
m-a-nhățat el într-un fel.

Circulau la liste — mamă ! —
și e tare greu să ceri
osebitele păreri
să se-mpace peste noapte.
Cică judele, să iasă,
săvîrșea urîte fapte.

Oamenii cînd se-adunară,
cîrnul, mări, le-a strigat,
tuturor, împăunat :
„Toate or să meargă rău,
orice om de-l vrea votat
doar pe cantindatul său".

Și voi să-mi smulgă lista,
ca să-și facă marafetul,
însă, eu fiind șiretul,
îmi strigă : „Votează-o listă
ce-a trimis-o Comichetul !
Altfel, liftă anarchistă... !"

Îmi era grozav rușine
că-s tratarisit așa ;
cînd te mînii, zău, mai va
să fii blînd ! I-am spus pe șleau :
„Poruncească cine-o vrea,
eu votez pe cine vreau !

Eu, la mesele de joc
și la caz electoral,
cu tot omul mi-s egal.
De-s cinstit, cinstesc pe toți.
Boletinul ? Nu-l dau ! Ia-l !
Ia-mi și cărțile, de poți !"

Şi poliţia, cu săbii
fu asupra mea să vie ;
ştiu, era ticăloşie,
dar mă hotărîi s-o-ndur ;
nu-mi ardea de luptă mie,
nici să pierd o zi, v-o jur.

Cîrnul m-a-nhăţat fiindcă
nici n-aveam pe un' să-i scap ;
nu-mi mai fac de-atunci de cap.
Pentr-un cantindat te duci
să mai călăreşti butuci !
Nu mă bag unde nu-ncap !

Nu-ndurai năpasta trîndav
şi cu gîndul teleleu ;
zeghea de pe ochiul meu
s-a mai destrămat, anume,
ca să aflu că, pe lume,
cîini noi sîntem, cu jujeu.

Totul fu un talmeş-balmeş
la alegeri — şi-apoi după.
Ăla gîtul fu să-şi rupă —
azi e-un nime — că ce altă-i ?
Doamnă e dreptatea : saltă-i
celui mai viclean în crupă.

XXV

După cam puţine zile,
spre-a tăia nădejdea, poate,
c-o să scape cine poate,
mi i-au strîns mai-marii fameni
pentru graniţă pe oameni,
cine-s ei să le arate.

Se mîhni gaucheria,
se-nfrică sărmana gloată,
hăituită de armată !
Precum nişte potîrnichi,
prinşi îmi fură, dintr-un şfichi,
tare mulţi sărmani deodată.

Zise cîrnul, plin de ifos :
„Ăştia-s terchea-berchea, hoţi !
I-am împresurat pe toţi
frumuşel — şi pe muţeşte ;
ordin am : Mi-i arcăneşte
pe neghiobi, de unde poţi !"

Cînd veni şi Comandirul,
toţi şopteau : „Ne-ajută nouă !"
Eu mă cam făceam că plouă...
S-a chiorît la noi o clipă,
ne-a aflat cîte o hibă
şi ne-a scris pe lista-i nouă.

Îl luă pe-un negru astfel :
„Geaba-mi faci pe prostul prost !
Cel mai blestemat ai fost —
ţi-a mers buhul peste tot.
Mare bine-ţi fac, socot,
că îţi aflu-n viaţă rost".

PE ALTUL

„Tu n-ai grije de ai tăi,
nu faci rost de ce-au nevoie,
umbli cu muieri, în voie,

deci se cere, hahaleră,
să-ţi înveţi la frontieră
datoria, anevoie."

PE ALTUL

„Nu mi te omori de loc,
dacă-i vorba să votezi :
vrei chemat să mi te vezi
şi împins puţin din spate ;
nesupus eşti — nu se poate :
deci, să nu te înrolezi !"

PE ALTUL

„Şi de cînd din ăst partid
parte faci şi tu ? Se-aude ?
Ai venit, chemat de jude ?
Nu mi te-am văzut nicicînd.
Bun doar de nimic eşti cînd
laşi pe alţii să asude."

PE ALTUL

„Ăsta-i alt încurcă-lume,
pus pe ticăloase fapte.
Dă din gură zi şi noapte,

protăpit la băcănie,
şi stîrneşte anarhie!
Frontiera mi te rabde!"

PE ALTUL

„De la ultima ta leafă,
îmi cam umbli teleleu;
stăpînirea, nici cu greu,
să votezi nu te-a făcut;
cînd te cheamă, eşti trecut
tot la alt partid, mereu."

PE ALTUL

„Iar tu frunză-mi tai la cîini,
slujbă n-ai, şi nici venit;
la nimic n-ai folosit,
iar la vot îmi eşti fugaci,
dar de-acum s-a isprăvit
pagube să ne mai faci."

PE ALTUL

„Boletinul tău de vot
dă-l încoa', să-l ţin la mine,
că am să-l păstrez mai bine;

cînd te-ntorci li-i căpăta,
iar de dizertezi cumva,
să te prindă orişicine."

PE ALTUL

„Tu, fiindcă eşti scutit,
mi te răzvrăteşti de tot;
n-ai venit de loc la vot
dar de-acum să nu te miri
dacă mi te-ai şters pe bot
de asemenea scutiri."

Dintr-o pricină acesta,
ăla dintr-o alta, iată,
iată-n gloată adunată,
fără a scăpa niciunul,
iute, unul cîte unul,
într-un colţ, întreaga ceată.

Şi să fi văzut soţii,
mame şi surori plîngînd,
dragostea, durerea cînd
inima le-o sfîşia!
Gemetele-n clipa grea
nu ţi-s însă leac nicicînd.

Au pe cine poate plînsul
unei mame să mai mişte ?
Sau chiar faptul că-n restrişte,
tu, bărbat, îţi laşi nevasta ?
Eşti silit să taci — sau nişte
haidamaci ţi-or rupe coasta.

Se îndatorau neveste
la vecini — a cîta oară ?
Cum bărbatul, totuşi, zboară,
chiar şi cel ce-i mai încet,
pentru sprijin dinafară,
griji pe ele — berechet !

Multe-au alergat la jude,
care se făcu că plouă
şi, nici una, şi, nici două,
spre a-şi dovedi nevina,
le zicea doar : „Pace vouă,
însă nu mi-s eu pricina."

Îşi jeleau mereu în faţa
unui jude crud năpastă ;
în sfîrşit, el zise : „Basta,
ca Pilat pe mîini mă spăl :
Comandirul este ăl
care o făcu pe asta".

Inima-ţi se sfîşia
cînd vedeai atîta jale ;
doi, trei prunci zăreai de poale
mamelor că li se-agaţă,
şi din spate, şi din faţă —
şi zăreai boccele goale.

Unde-or merge ? — mă-ntrebam —
ce restrişte le aşteaptă ?
Că-i nedreaptă astă faptă
de ziceau — aveau dreptate :
pricini cîte nu se poate
marea jale le-o deşteaptă...

XXVI

Și mi-am zis, venindu-mi rîndul :
„Na, că ți-a ieșit pe dos !"
Și de ce, mă rog frumos,
să mă sperii de atît ?
Dar eram cu nodu-n gît
și în gură cu Cristos.

Și mi-a zis că-s un pierdut,
bagabonț și jucător,
flușturatic, zburător
pururea din floare-n floare,
c-am să fiu bandit, se pare,
ca al meu zămislitor.

Da, se poate vreun nărav
să-ți mai fie-n viață ciuma,
însă drept să-ți facă gluma
asta, zău că nimeni n-are.
Să mă vadă la strîmtoare,
Cîrnul mă turnase numa.

Curios eram să aflu
cum de-nșiră pederost
tata că a stat pe post
de bandit ? De un' să știu ?
Am aflat doar mai tîrziu
cine tatăl meu a fost.

Cercetat-am cu-ndîrjire,
m-am rugat și lui Isus
și m-am bucurat nespus,
pricepînd că-mi dete viață
om cu inimă-ndrăzneață :
bravul om, sergentul Cruz.

Îi știam povestea bine,
vie o aveam în gînd,
că o dată tata, cînd
cu o poteră s-a dus,
pe un brav să-l scape vrînd,
în primejdie s-a pus.

Ţină-l Domnul întru slava-i :
fiu — se cere-naltu-i crez
viu în suflet să-l păstrez ;
tu m-ai bine cuvîntat,
eu îţi bine cuvîntez
amintirea, brav bărbat !

M-am jurat c-o să mă-ndrept,
şi cuvîntul mi-a fost sfînt,
orişiunde, orişicînd.
Pot să spun că, de-am greşit,
îndreptatu-m-am, de cînd
cine-s am descoperit.

Seamănă cu tatăl fiul
de i-i sufletul la fel ;
iar, crescînd pe lîngă el,
dacă-l face de ocară
şi se-arată că-i mişel,
merită o soartă-amară.

De năravuri să mă las,
m-am luptat cît nu se poate ;
le-am uitat pe rînd pe toate
dar, nenorocit, se ştie,
tot mai port o cruce-n spate :
numele *Ticăloşie*.

Nume dacă ai ca lumea,
ţi-i de multe rele greaţă ;
nu uitaţi, v-o spun pe faţă,
pilda vieţii mele-n lume :
nu se şterge-un prost renume,
şi-asta viaţa te învaţă,

XXVII

Am slujit pe la hotare,
în cazărmi dărăpănate,
însă nu după dreptate,
cum slujește fiecare.

Pare-mi-se că biluța
fostu-mi-a juvăț de gît ;
o, m-a prigonit atît
ăl cu cîrnă tărtăcuța !

Îndurat-am iad abraș,
o pedeapsă mult prea grea,
fin'că nu mă înghițea
un ofițeraș pizmaș.

Ce să mă mai plîng de toate
suferințele nespuse ?
Toate-s spuse și rásspuse
și, de vechi, sînt și uitate.

Veșnic trudă încordată,
veșnic jertfe, veșnic „Fugi, bă !"
Tot mereu aceeași slujbă,
veșnic solda niciodată.

Veșnic mai în pielea goală,
doar în zdrențe și săraci ;
veșnic nici cu doi pitaci,
veșnic făr' să-ți dea o țoală.

Uniformă, soldă ? Ioc !
Nici dacă s-a zis cu tine !
Rația îți place ? Bine,
iar de nu, păi — bun noroc !

Căci de mi te-arăți păun
sau te faci că n-ai habar,
vezi toți sfinții, iar și iar,
sfinții pari... și ieși nebun.

Parcă-s cerşetori betegi,
toţi, dar fără mărunţei ;
nu primesc, din obicei,
solda pentru ani întregi.

Ne ziceau că fără spor
risipesc pe noi bănetul ;
cît ţinut-a zaiafetul,
zău dac-am văzut un chior.

Duci un trai de nendurat,
greul bîtei doar şi-al puştii.
casierului cînd nu ştii
ce chip Dumnezeu i-a dat.

Solda dacă i se cere,
o tuleşte, glonţ — şi surd ;
este ca un licăr scurt —
doar s-o pierde din vedere.

Cînd să afle cui şi cînd
solda-i umblă sau se curmă,
caută-i pe luni în urmă
şi pe cei ce nu mai sînt.

Nu-l puteau brodi mai bine,
nici cu vruta, ăi cu hărţi ;
pentru-un contingent de-anţărţ
îl vedeai cu bani că vine.

E osîndă cînd îi cată
doar pe cei lăsaţi la vatră ;
pentru cei de faţă-i piatră —
bieţii pot pieri, în gloată !

Şi asprime nendurată
tot răbdînd, ori dizertezi
ori ucis eşti, ori te vezi
pe acasă fără plată.

Asta-i măsluirea, deci !
Un gaucho — ce cruzime,
n-are nici un drept şi nime
nu-l ajută,-n veci de veci.

Rupţi, sleiţi şi traşi la feţe,
strînşi în trupă — ce mai zmei !
Zdrenţe fîlfîie pe ei —
parcă-s nişte steguleţe.

Toate cele mi-l încarcă,
iar la vatră de-i lăsat,
e lăsat îndurerat,
să se-arunce-n mare parcă.

Boarfe de i-au dat, pe toate,
poncho, pinteni, cal și șa,
înainte de-a pleca,
i le iau pe numărate.

Și sărmanii merg apoi
pe al soartei drum de spini,
toți ca niște bieți Longini,
abătuți, flămînzi și goi.

Mă seca să-i văd așa,
suferind în chip și fel.
Cel mai echipat era
fără frunze pătrunjel.

Nu de mult — doar ce le pasă —
pe un ger cumplit, cîinos,
fără țoale și pe jos,
i-au trimis pe mulți acasă.

Cîte nu mai stau să tragă —
robi ai soartei lor zevzece!
Nu le dau, cînd stau să plece,
nice baremi o mîrțoagă.

Parc-ar fi păgîni aici,
și,-ncă mai jertfiți să fie,
nu le dau nici o hîrtie,
cum că-s liberi de servici.

Mai lipit ca la plecare,
să se-ntoarcă e silit,
tocmai bun de jumulit,
iarăși, de vreun grangur mare.

Șteargă-se apoi pe bot
și de ce avu o dată,
căci nevasta-nfometată
pe nimic vîndut-a tot.

Cîrdășiți, că-s bune poame,
toți îl duc de nas, avan
și își pierde timpu-n van
dacă umblă să-i reclame.

Cînd la vreo crescătorie
cere carne — ce curaj !,
şi pentru vagabondaj
este-o lege — şi se ştie !

Şi cu cătănia asta
vremea s-o sfîrşim cred că-i ;
vrea guvernul oameni ? Păi,
solda să le-o dea — şi, basta.

Prea supus la silnicii,
eu, neştiutor, mă tem
că e-un cumplit blestem
naşterea-n crescătorii.

Cine m-o lua în seamă
nu ştiu — totuşi zic şi-atunci
că Provincia-i o mamă
fără grije pentru prunci.

Mor pe nu ştiu ce meleag,
legea apărînd, eroii,
ori în jug trag, precum boii,
ca să prindă alţii cheag.

Şi mai zic — s-o ştie toţi,
că mă roade-n suflet tare :
patriot nu-i cel ce n-are
grije de compatrioţi.

XXVIII

Dar îmi umblă nu știu cum
limba asta ca de tartor.
Să vă spun la ce-am fost martor
pe la graniță acum.

Trai să duci mai sub cojoc,
numai într-un fel se poate :
să le zici amin la toate
și să-ți bați de toate joc.

Dacă n-ai culcuș de rege,
pat îți este chiar și piatra ;
mîța cată veșnic vatra,
și-i grozav cel ce-o-nțelege.

De aici reiese, deci,
chiar de am pe limbă smîrdă :
omu-i bine să se-nvîrtă
cît mai bine poate,-n veci.

Îmi duceam ca toată hoarda
crucea asta grea nespus,
dar m-am strecurat mai sus,
îmbunătățindu-mi soarta.

Chiar cînd deznădejdea cade
peste capul tău cu vadra,
veșnic e mai caldă vatra
celui care poartă grade.

Ei, și, astfel, ce să spun,
dibuii un loc vacant,
mai pe lîngă aghiotant
și-o pornii pe trai mai bun.

El, cu aere de sfînt,
veșnic sta cu cartea-n față ;
se zicea cu sîrg că-nvață,
popă să ajungă vrînd.

Toţi rîzînd de astă toană,
nu-l vedeai din fire scos.
Ochiul lui privea pios,
precum sfinţii din icoană.

Tare gingaş, zău, mă mir că
veşnic îmi dormea-n picioare;
oamenii, urîndu-l tare,
nu-i ziceau decît *Don Hîrcă*.

Nu era el strîns în hăţ,
nici trudea ca toţi soldaţii.
Ce făcea? Primea doar raţii
de merinde şi răsfăţ.

Şi atunci, cu zor, cu graba,
alipit pe lîngă el,
mă şi puse-n chip şi fel
eu să-i fac întreagă treaba.

Draci de grăniceri! Din tot
scot ei pururi una bună!
Dar, văzîndu-ne-mpreună,
meliţau şoptit din bot!

„Tare bine-o să ne fie —
stînd la foc ziceau soldaţii, —
căci răspund acum de raţii
Hîrcă şi Ticăloşie!"

Mie nu mi-a mers chiar prost
lîngă ofiţerul meu.
Nu se aranja prea greu,
şi v-oi spune cum a fost.

Hîrcă, mînă-n mînă, cică
îmi lucra cu furnizorul,
ce-i mai rău primind feciorul,
nefiind un tont, adică.

Mîna numai pîn-la coate
în provizii că-şi băga,
că din porţii nu dădea
decît numai jumătate.

Asta o făcea, socot,
ca tot omul, uşurel,
iscălind, aşa, şi el,
o chitanţă pentru tot.

Dar cu murmure de-acestea
umblă peste tot soldații ;
dați-mi voie, despre rații
să vă deapăn eu povestea.

Totul lua-n primire Hîrcă
și întîi pe la maiori,
cele mai adeseori,
le căram pe toate-n cîrcă.

Aia-ndată, și din plin,
se înfruptă din caimac ;
dar e drept — și-așa și fac,
lasă și-altora puțin.

La companie, direct,
hai apoi la comandant.
Ăsta ia din proviant
vămuirea lui de drept.

Uite-așa, și pas cu pas,
boul se făcea arici ;
ofițerul de servici
lua-n primire ce-a rămas.
Cine-ți scoase ochii, cine ?
Frate-miu ! — Ți-i scoase bine !

Ia sergentul în primire
rația așa firavă :
dar și ăsta-i om cu glavă,
știe ce-i o vămuire !

Dacă intru-n amănunte,
nu-mi mai isprăvesc povestea.
Peste resturile-acestea
e căprarul om de frunte.

Ia și el, neturburat,
cît mai mult și pe alese.
Cine o să cerceteze
mult, puțin dac-a luat ?

E ciupit în drumu-i lung
proviantu-n zeci de stații ;
nici nu-s rațiile rații
la soldați cînd mai ajung.

Totu-i — mai încape vorbă —
ca anafura... Rămîne
ca soldații, din fărîme,
să adune de o ciorbă.

Şi la ordonanţă, cică,
toate-ajung precum stă scris.
Poate! Dar la noi, — s-a zis:
hrana-i tare puţintică.

Tare cred eu că, adese,
sînt hrănite-atîtea guri
numai cu fărîmituri
adunate de la mese.

Vina pentru-acest infern,
unde-ajungi nebun aproape,
grangurii, de noi să scape,
o dau veşnic pe guvern.

Dar eu tufă mă socot
în de-al de-astea — ce să zic?
Nu învăţ, nu uit nimic
şi nici cerceta nu pot.

O, îndură omu-atîta
cea mai cruntă silnicie!
Sabia — la cătănie,
iar în ţivilie — bîta!

Ţoale dacă-ţi dau, păi, iară,
totul ei pe dos răstoarnă,
dîndu-ţi vara strai de iarnă,
iarna — strai uşor de vară.

Pricinile limpezi nu-s;
chichirezul — nici atît;
cică-aşa au hotărît
că-i cu schepsis, ăi de sus.

Soarta-ţi rabzi, oricît de-amară!
Un gaucho nu-i nicicît
argentinian, decît
dacă este bun să moară.

Deh, o fi adevărat!
De-aia şi zicea un tont:
„De ţi-i dat să mori pe front,
mori mai bine despuiat".

Cîtu-i lumea nu se curmă
starea asta — ce-i de plîns;
lasă fiecare ins
numai ce-a găsit în urmă.

Sînt guri rele, care-ntr-una
spun că unul e învăţul :
„un gaucho e ca lîna :
e spălat, crescut cu băţul".

Crucea asta zilnic duci-o ;
e paharul revărsat.
Ai, eu nu ştiu ce păcat
de plătit, cînd eşti gaucho !

XXIX

Cîntecul acesta îl
înstrună Ticăloşie,
şi tăcu apoi, ceilalţi
întîlnirea lor serbînd-o.

Însă cum întotdeauna
întîmplarea vină n-are,
printre-atîţia albi, fireşte,
nimeri şi-un negru care
se zicea că-i cîntăreţ —
el spunea că nu chiar fleţ.

Şi ca omul ce nimic
nu face — şi n-are griji,
(căci îl dibuieşti uşor

pe acel ce cată price),
se-aşeză tihnit, domol,
puse mîna pe ghitară
şi-i pişcă vreo două strune.
Negrul, zău, era grozav
şi, să fie lămurit,
îşi umflă oleacă pieptul.

Toată lumea cunoscu
care-anume-i era gîndul,
limpede fiind, sfruntarea
că-i pentru Martín Fierro,
azvîrlită cu trufie
şi neobrăzare chiar.

Îşi luă Martín ghitara,
el, oricînd de cîntec gata,
şi cîntară amîndoi,
toţi ceilalţi păstrînd tăcere:

XXX

MARTÍN FIERRO

Cît vei sta să-nstruni ghitara,
cît vei dibui măsura,
nu mă las eu dat de-a dura,
fără să răspund sfruntării.
Unul chiar mai acătării
nu-mi închide mie gura.

Toţi s-asculte, gură cască;
vină fără de sfială.
Zic că, fără îndoială,
sare-n ochii orişicui,
că nu-i slobod de greşeală
cine de ispite nu-i.

De-i mai bun ca alţii, slabi,
cică-i bun un cîntăreţ.
N-om fi noi cei mai de preţ,
dar, cînd doi ni-s împreună,
ni se cere îndrăzneţi
să ne înfruntăm prin strună.

Cînd prilejul stă să-i pice,
omul la vedere iasă.
Fuga-i tare ruşinoasă
cînd — ştiind un lucru — fugi !
Mulţi, trufaşi, aşteaptă rugi
pentru-o-ntrecere frumoasă.

Din pruncie cîntăreţ
fost-am — fericit sub stele.
Tainele ursitei rele
necurmat m-au prigonit,
şi-am cîntat necontenit
doar necazurile mele.

Anii fericiţi de-atunci
vreau să-i readuc în faţă ;
vreau să văd de uit o viaţă
ce-o schimbă-n năpastă soarta.
De eşti inimă-ndrăzneaţă,
pentru cînt înstrună coarda.

Nu ne înspăimîntă veghea,
nici de ţine-ntreaga noapte ;
vor cei doi potrivnici fapte,
nu vor vremea să şi-o piardă ;
geamă deci întinsa coardă,
cît pe cer nu-s zori de lapte !

De potrivnicul meu are,
sau de nu, ocrotitori ;
fie-atoateştiutor,
n-am s-o iau nicicînd din loc ;
am s-aprind de la chiştoc
de din seară pînă-n zori.

De ne-o place, ziua toată
iarăşi vom cînta, într-una ;
orişiunde, totdeauna,
cîntăreţi aflat-am eu,
plini de duh, dorind mereu
nopţi întregi să pişte struna.

Dacă unul caravanei
va în urmă să-i rămînă,
neavînd destulă vînă,
zice-voi umil : „Băiete,
cînt să işti dintr-un burete,
ori fă-ţi strunele din lînă !"

NEGRUL

Nu mi-s eu decît un biet
ghitarist — da-n chip firesc,
cerului îi mulțumesc,
dacă, negru precum sunt,
strunele cînd le ciupesc,
pot cu altul să mă-nfrunt.

Dar am și eu ceva alb, —
albi de tot mi-s dinții gemeni.
Bine știu trăi-ntre semeni,
mai prejos de nimeni nu-s.
Ești, printre străini, supus
și blajin ești, deasemeni.

Zece prunci avut-a mama —
nouă prunci ca pruncii toți;
Providența, de socoți,
ocrotitu-m-a-ntr-un fel;
dintre zece ouă cel
de pe urmă-i mai cu moț.

Toba chiar dacă n-o bate,
negrul tare-i drăgăstos,
fără seamăn de pios
și dorința i-i risipă;

crește prunci, sîrguincios,
ca macá [1]-ul sub aripă.

Însă eu trăit-am slobod,
făr' s-atîrn de cineva, —
pasăre zburînd așa,
fără cuib adevărat.
Tot ce știu, de știu ceva,
un călugăr m-a-nvățat.

Știu, ca toți, ce e un fulger
ce-și preschimbă-n tunet para;
știu de ce vin iarna, vara,
schimbătoare anotimpuri;
știu de unde, în răstimpuri,
ploi se cern în toată țara.

Știu ce-ascunde-n el pămîntul
pînă-n rînza lui de foc;
știu al aurului loc,
știu și fierul unde zace;
știu vulcanul fără pace
cum irumpe la soroc.

Știu de-adîncurile mării,
pline de atîta pește;

[1] Pasăre acvatică.

știu copacul de ce crește,
vîntul știu de ce adie ;
un biet negru, iată, știe
ce mulți albi nu știu, firește.

Trag cînd mi-s de altul tras ;
de-o slăbesc — o las mai moale ;
cine-mi stă cu cîntu-n cale,
de-așteptare n-o să moară ;
vezi că-i șchiop un șchiop cînd, doară,
pus să umble-i, chiar agale.

Cer iertare c-am greșit,
de-am venit la adunare,
cu sfruntare de cîntare,
cu glas tare și cu fală.
Unde este o greșeală
afli alta — și mai mare.

Tragi folos din tot ce-un cîntec
poate să-ți aducă-n față ;
află omul o povață,
chiar pe-un negru stînd s-asculte.
Cel neștiutor învață —
înțeleptul — și mai multe.

Chiar sub fruntea cea mai neagră
gînduri sînt — și-i viață-n ele.
Nu-mi zvîrliți dojeni prea grele,
ci m-asculte fiecare.
Neagră-i noaptea, neagră tare
însă scapără de stele.

Deci, dă-i drumul și aruncă-ți
sonda pînă în străfund ;
eu mi-s gata să răspund,
chiar cu grai mai necioplit ;
nu cunosc eu, din cetit,
„j"-ul că ar fi rotund.

MARTÍN FIERRO

Negrule,-nțelept de-mi ești,
teamă n-ai, vei fi-n cîștig,
de mi-i prinde în cîrlig :
pe măsurile ghitarei,
iute zi-mi — sfruntare-ți strig —
cîntul cerurilor care-i.

NEGRUL

Zice-se că-ntîiul om
fost-a plămădit pe lume
de culoarea mea anume, —
dar trufașii albi, oricînd,
numai negru-i zic, uitînd
c-ar avea și el un nume.

Albul dracu-şi zugrăveşte
negru ; negrul alb pe-al său,
dar nu-l schimbă-n bun din rău
asta — iar deosebire
n-a pus, la a lor zidire,
între oameni Dumnezeu.

Ei, după dojana asta,
care-ţi vine ca turnată,
voi vedea şi eu, îndată,
cît ştiinţa-mi la strîmtoare-i,
de răspunde o să poată,
cîntul cerurilor care-i.

Cerurile plîng şi cîntă
şi-n tăcerea cea adîncă ;
stau prin roua lor să plîngă,
cîntă-n şuierul de vînt,
plîng cînd cade ploaia, încă —
tunetul le este cînt.

MARTÍN FIERRO

Domnul i-a făcut pe negri
şi pe albi la fel sub cer.
Sînt egali ei prin dureri,
sub aceeaşi cruce-a lor.
Şi făcu lumina el,
spre a desluşi culori.

Nu se supere, deci, nime,
să te înjosesc n-am vrut ;
numele ce la-nceput
ţi s-a dat, să-l porţi se cade.
Ce-ai primit cînd te-ai născut,
faima nu ţi-o poate scade.

Mie-mi place cîntăreţul
firea-n veci să nu şi-o piardă ;
iar de-n mintea ta se ceartă
înţelepţii — spune-mi care
e-a pămîntului cîntare
şi înstrună-mi-o pe coardă.

NEGRUL

Judecata mea-i săracă,
gîndul mi-i adînc arar,
dar, spre-a nu-ţi răspunde iar,
neştiinţa mi-i temei :
şi din piatră sar scîntei,
de-i lovită de amnar.

Ţi-oi răspunde pe cît poate
capul meu neştiutor :
este chinul mamelor
cînd durerile le pasc,
geamătul celor ce mor,
plînsul celor ce se nasc.

MARTÍN FIERRO

Negrule, eu văd că ai
pus pe fapte mari gîtlej.
Eşti bărbat — dar n-am prilej
haru-ţi să mă-nfrice-acuma ;
dintre păsări tare-s breji
bărbătuşii-n cîntec numa.

Har din naştere de ai,
firea nu-ţi pierzi prin nimic :
nu te crede nici prea mic,
nici ceva mai acătării.
Lămureşte-mă un pic,
tot tu, care-i cîntul mării.

NEGRUL

Cine poate să imite
zburătoarea cîntăreaţă ?
Altu-n har de ţi-i povaţă,
nu te lăuda de fel :
coţofana graiu-nvaţă,
însă numai ea — nu el.

Iscusinţa mea, ajută-mi
rămăşagul să-l cîştig ;
costă mult răspuns să-ţi strig,
dar răspuns voi da sfruntării.
Deîndată am să-ţi zic
care este cîntul mării.

Cînd furtuna urlă, marea,
ce în braţe totul strînge,
spaime-ţi iscă-n piept, nătînge, —
parcă lumea-i zguduită ;
parcă marea mi s-ar plînge
de pămînt că-i gîtuită !

MARTÍN FIERRO

Şi acum ştiinţa toată
să-ţi aduni la îndemînă,
căci cîştigi doar mînă-n mînă
dacă eşti cu niscai sfînt ;
vreau să văd de ştii şi pînă
care e al nopţii cînt.

NEGRUL

Graba strică treaba,-i zise
unui tont un cumpătat ;
mi-i umil răspunsul dat :
cîntul nopţii-i cîntul plin
de ecouri ce, ciudat,
nu poţi şti de unde vin.

Sînt adîncile mistere
ce în bezne se ascund ;
sînt ecouri ce-i răspund
celui ce un strigăt scoate —
plîns prelung, dar nu se poate
şti din ce adînc străfund.

Numai soarele pătrunde
în noian de umbre grele;
din atîtea părţi vin cele
murmure nedeslușite!
Suflete de morţi sînt ele,
care rugi ne cer, spăsite.

MARTÍN FIERRO

Negrule, ţi-am şi luat
pe măsura ta măsura;
ai har, ce mai tura-vura,
tobă de ştiinţă eşti:
lămureşti chiar şi natura
unor umbre nelumeşti.

Dar cel drept, spunînd ce-i drept,
datoria doar şi-o face;
să cîntăm în doi, ortace,
buni şi nentrecuţi consorţi,
dar lăsînd în bună pace
sufletele celor morţi.

Sfatul celui cumpătat
are şi aicea preţ;
pururi are-un cîntăreţ
o măsură în cîntare:
spune-mi, negrule isteţ,
ale dragostei izvoare.

NEGRUL

Tîlc ascuns are-ntrebarea.
Mult prea multe-mi ceri chiar mie,
negrul din crescătorie;
să-ţi răspund mi-oi da silinţa,
cel ce-şi ştie neştiinţa
vrînd oricum ceva să ştie.

Pasărea-n văzduh iubeşte,
săgetîndu-l precum vrea,
iar apoi, pe-o rămurea
de se-aşează, bagi de seamă
că perechea şi-o tot cheamă
printr-un cîntec vesel ea.

În bîrlog iubeşte fiara,
unde-i doamnă şi regină;
urlă ea în vizuină,
toate cele-nspăimîntînd;
fiarele iubesc urlînd,
nu iscînd cîntare lină.

Şi se drăgostesc în mare
peştii coloraţi gingaş.
Şi iubeşte pătimaş
omul totul, cît e-n viaţă;
Domnul viaţă dă — şi este
dragoste oriunde-i viaţă.

MARTÎN FIERRO

Negru cu aleasă limbă,
place-mi astă lămurire.
Am să-ţi dovedesc cinstire,
chiar de-am rîs de tine-n lege ;
spune-mi tu, isteţ din fire,
spune-mi ce-nţelegi prin lege.

NEGRUL

Trebile cărturăreşti
multe nu le prea-nţeleg ;
de cînd în ştiinţă-s bleg,
neştiinţa nu mă doare,
dar, de-i vorba de-o sfruntare,
musai limba să-mi dezleg.

Nu-s prea iscusit în cîntec,
nici dibaci nu-s peste poate,
dar în lupta pe cîntate
nu aştept în gură mura.
Mi-s ca tidva cea de mate —
bun de mi-i deschisă gura.

Cum alegi ce-ţi place ţie,
ştii s-alegi ce-i mai spinos,
însă nu mă-ntorci pe dos,
că-ntrebării-i vin de hac :
legea pentru toţi s-a scos,
dar dă numa-n cel sărac.

Legea-i pînză de păianjen,
zic eu, în prostia mea ;
cei mari nu se tem de ea,
că-i de mîna lor întinsă ;
gîza mare-o rupe, da !
Numai gîza mică-i prinsă !

Legea nu-i nicicînd aceeaşi,
căci e legea ca o ploaie ;
cel ce-o rabdă, da, aşa e,
este numai el păţitul.
Cel ce are-n mîini cuţitul
nu se poate-n el să taie.

Sabia dreptăţii-i zice —
numele grozav îi vine.
Cei mari cată unde-i bine
de lovit — şi mai vîrtos.
Cade peste cei de jos,
taie făr-a şti pe cine.

Advocaţi sînt mulţi — şi nu le
pun ştiinţa la-ndoială.
Eu, ca negru fără şcoală,
multe nu pot înţelege,
dar văd zi de zi că,-n lege,
legile pe toţi ne-nşeală.

MARTÍN FIERRO

Negrule, să-ți apun se cere
că măsura-ți știu acum;
ți-a slujit al vieții drum
și mă bucur de-ntîlnire;
ai în suflet tu, din fire,
pentru joc, bănet duium.

Adevărul îl cinstește
cel ce-n fața lui se-nchină.
Datoria mea deplină
e de-ați spune, așadară,
că-nlăuntru-ți ești lumină,
beznă doar pe din afară.

Nu s-o zice că ți-am pus
greu răbdarea la-ncercare;
la-ntrebări ți-oi ține tare,
și eu, pe măsură-mi, piept.
Întrebare la-ntrebare
pune-mi — căci așa e drept.

NEGRUL

Nu-ți da, limba mea, în petic;
nimeni sigur nu-i — și pace,
pînă ce greșeli nu face.
Chiar de pui în joc o faimă,
să plutești pe mări de-ți place,
păi, nu-ți fie valul spaimă!

Îți voi pune întrebări,
de mă tot îmbii ades.
Ești învingător ales,
de-mi răspunzi ca altul nimea,
greutatea ce-i, mulțimea,
timpul și măsura ce-s.

Fie-a ta izbîndă, dacă
ști-vei bine a-mi răspunde,
însă nu vreau a-ți ascunde —
nu te supăra — că-s grele,
și că nimenea, niciunde,
nu mi-a dat răspuns la ele.

Vreau să știu ce-n ale mele
cărți nicicînd aflat-am eu.
Îți aștept răspunsul greu
eu și toată omenimea!
Zi-mi, cu ce țel Dumnezeu,
oare, a făcut mulțimea?

MARTÍN FIERRO

Ca în cuibu-i un carancho,
negrule, te lași să cazi;
vrei să-mi furi izbînda azi,
însă și eu, dinadins,
ți-oi răspunde după caz,
vrînd să mi te văd învins.

Unu-i soarele pe cer,
lumea toată este una ;
singură şi una-i luna.
Vreo mulţime, Dumnezeu
n-a făcut nicicînd, niciuna.
Cel viu peste tot ce-i viu
au creat doar unitatea ;
celelalte,-aş zice eu,
numai omul le-a creat,
cînd să numere-a-nvăţat.

NEGRUL

La a doua întrebare
cată să-mi răspunzi la fel.
Cel ce-avut-a viaţa ţel
în arhivă să şi-o ţină,
dar nu ştiu din ce pricină
a făcut măsura el.

MARTÎN FIERRO

Cu luare-aminte-ascultă
neştiinţa-mi ce susţine ;
pentru propriul lui bine,
omul născoci măsura.
Pricina ce-ţi spun acuma
nu te lase prea mirat :
el avea de măsurat
omeneasca viaţă numa.

NEGRUL

Nici acum de nu dai greş,
poţi învins să mă socoţi.
Pe-astea să le-nveţe toţi
cei ce la cîntat se-ndeamnă.
Lămureşte-mă, de poţi,
greutatea ce înseamnă.

MARTÎN FIERRO

Între tainele-i, o-nchide
şi pe asta Dumnezeu ;
poruncit-a tot ce-i greu
veşnic pe pămînt să cadă.
După mintea mea neroadă,
cum pe lume-s bune, rele,
rostul lucrurilor grele
este să măsoare toate
ale omului păcate.

NEGRUL

Şi la asta de-mi răspunzi,
ţi-i ghitara-nvingătoare.
Clopu' jos ! Cel bun e mare.
Spune-mi, Domnul cel slăvit,
Cînd făcut-a timpul, oare,
şi de ce l-a împărţit ?

MARTÎN FIERRO

Negrule, cît ştiu, ţi-oi spune :
Timpu-i doar zăbava plină

a ceva ce va să vină ;
timpul n-are început,
n-are nici sfîrşit vreodată,
căci e timpul ca o roată,
iară roata-i veşnicie.
Omul, cred, din vremi bătrîne,
îl împarte, ca să poată
şti ce a trăit o dată,
precum şi ce-i mai rămîne.

Iată, ţi-am răspuns la toate,
însă nu cîştigă cel
ce se crede cel mai cel ;
de-ai uitat ceva, firesc,
gata sînt să-ţi risipesc
îndoieli de orice fel.

Nu o fac din îngîmfare,
precum n-o fac din trufie,
însă o statornicie
lupta cere, orişicum ;
te-oi ruga să-mi cînţi acum
de-ale Ţarinei şi mie.

Negrule, acum adună
tot ce-ai învăţat cîndva ;
nu greşească limba ta,

spune-mi ce va hotărî
omul ce de timp atîrnă
să lucreze-n luni cu „r" [1].

NEGRUL

Bine nu-i din neştiinţa
nimănui să tragi folos ;
chiar dacă m-ar pune jos
cel mai uns cu harul artei,
nu plec eu în altă parte,
să îndur un chin cîinos.

Spus-am eu că la cetit
mi-s rotund ca slova aia ;
nu mă-mpac eu cu bătaia,
ci-o spun limpede, nu-mi place
chiar cu mine să se joace
nimenea de-a puia-gaia.

Bună-i legea după care
de eşti slab, bătut rămîi ;
i se-ntîmplă orişicui,
cînd, fiind de-a doua mînă,
vrea să se întreacă pînă
şi c-un as de mîna-ntîi.

[1] Ianuarie, februarie, martie, aprilie, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie. Lunile fără „r" sînt mai, iunie, iulie şi august, foarte reci în pampa şi nu prea prielnice pentru agricultură.

Au, umblînd pe cîmp, aiurea,
n-aţi văzut nicicînd vreun ins,
cum s-o ia la drum întins
neştiind cu niciun preţ ?
Ei, sărmanul cîntăreţ
tot aşa-i, cînd e învins.

Doar trosnesc şi-nalţii arbori
cînd îs biciuiţi de vînt.
De-s cu plînsul în cuvînt
şi-s amare-a mele plîngeri,
e că-i tristă orişicînd
noaptea unei mari înfrîngeri.

Şi, de astăzi înainte,
martor fie-mi cerul sfînt,
dacă voi simţi că sînt
iar încins pentru cîntare,
pentru faimă n-am să cînt,
ci să-mi aflu alinare.

Cînd îţi pierzi de tot nădejdea,
deznădejdi îţi vin de hac ;
nu-i închizi tristeţea-n sac
celui fără dăinuire.
Bucuria, la sărac,
veste de nenorocire-i.

Şi dezamăgirea mea
îmi va fi în piept jungher.
Alinat chiar în dureri,
bun de zbor în veci eu nu-s.
Nenăscutul pentru cer
în zadar priveşte-n sus.

Să mai spun ceva vă rog
să-mi îngăduiţi puţin.
Nu m-a îmboldit să vin
numai cîntul sunător ;
mi-s cu altceva dator,
şi cuvîntul vreau să-mi ţin.

Mama, după cum v-am spus,
ne-a adus pe lume zece ;
dintre noi a fost să plece
cel dintîi, cel mai iubit ;
pe nedrept l-au săvîrşit
mîini de cuţitar, zevzece.

Ca orfani rămas-am noi,
nouă dintre-ai mamei prunci
şi, nemîngîiaţi de-atunci,
l-am tot plîns — dar stau chezaş
că, pe-a vieţii drumuri lungi,
n-am mai dat de ucigaş.

Doarmă-i oasele în pace
fratelui iubit al meu.
N-am să-i tulbur somnul eu,
dar stă inima-mi s-aştepte,
cu nădejdea-n Dumnezeu,
clipa socotelii drepte.

Şi, de iarăşi ne-om întrece,
amîndoi, în chip firesc,
eu, de mult ce te cinstesc,
să cîntăm te rog şi-aştept,
cum omoruri pe nedrept
încă se mai săvîrşesc.

Şi, în semn de bun rămas,
vă voi spune, domnii mei,
că în viaţă sînt toţi cei
nouă fraţi — că-n minţi li-i scris
cum a fost cellalt ucis...
Pe-asta-n veci n-o uită ei !

Ce va fi să se întîmple
taină e, adîncă foarte.
Nu se cade ca, aparte,
însumi ghicitor să fiu ;
voia nenduratei soarte
veţi afla-o mai tîrziu.

Îţi tăcu-n sfîrşit şi fleanca,
măi — şi ce-ai sporovăit !
Mai să-mi dai de bănuit,
prin atîta-nfumurare,
că ascunzi un galben care
nu-l mizezi — ci-l ţii pitit.

Şi acum, că ne cunoaştem,
gata cu pălăvrăgeala !
Să ne punem iarăşi fala
la-ncercare — nici o grabă !
Simt că-i rost de altă treabă,
de alt soi de ala-bala.

Nu ştiu nici eu ce-o să fie,
căci nu-s ghicitor nici eu,
dar statornic drumul meu
l-oi urma, pîn-am să mor ;
oamenii-s supuşi mereu
numai legii soartei lor.

Prigonit întîi de-un jude,
la hotar cu mine — basta !
Indienii după asta !
Iar acum se ţin de mine,
bătrîneţea să-mi aline,
negrii ăştia — ca năpasta.

Zece mama i-a născut,
cum nu multe pot vreodată.
Poate să adune roată
şi mai mulţi, de vrea, — un roi !
Şi catîrca zece fată,
însă toţi de-acelaşi soi.

Negrului umil, zău, nu ştiu
cum să fac să-i fac pe vrute.
Ţandăra de-i sare, iute
dă cu barda-n Dumnezeu.
Ca păianjenul, mereu,
dă să muşte pe-ntrecute.

Mi i-am cunoscut pe negrii
certăreţi, ce-mpuşcă luna,
mulţi grozavi întotdeauna,
ageri, drace ! — şi nebuni.
De-aş trăi, le-aş trage una !...
Tot poveşti cu ăi mai buni !

Tragă fiecare-n jugu-i
hărăzit, pe care-l poartă.
Eu, din parte-mi, nu cat ceartă,
fug de sfezi — dar nu mi-e frică,
nici atunci cînd bezne pică,
nici bătăi cînd se întartă.

Tot mai am şi azi de furcă ?
Mi-a rămas, se vede, coada.
Nu-i chip, oare, de corvoada
ăstui bir să scap ? Mi-i teamă
tocmai asta că se cheamă
casa-n veci s-o sară iada.

XXXI

După vorbele acestea,
ce dădeau pe față gîndul,
cei de față, căutînd
să nu iasă cu bătaie,
mi se puseră-ntre ei,
capra împăcînd cu varza.
Iar Fierro cu băieții,
ocolind încăierarea,
se săltară-n șa, plecînd,
dar la pas domol, cum fac
cei ce nu dau semn de frică
și pe malul unui rîu
mai tîrziu descălecară.
Șeile scoțînd apoi,
mi se așezară roată,
fel de fel de amănunte

între ei împărtășindu-și,
căci povești și fii destui
are pururi despărțirea.
Astfel petrecură noaptea,
sub a stelelor lumină,
căci e cerul pled ce-l află
pururi omul, orișiunde ;
și ca nimeni un gaucho
știe-a nopții rînduială.
I-s saltea oricînd cioltarii,
i-i oblîncul căpătîi,
perna șelei desfătare,
iar cu ponciul sau cu pledul
își acoperă și capul,
spre a se feri de rouă.
Stă cuțitul la-ndemînă,
că-i grozavă paza bună...
La-ndemînă-i stau și frîul,
și căpăstrul — iară roibul,
spre-a și-l ști în siguranță,
el îngroapă în pămînt
tot al lanțului belciug,
(chiar de-o astfel de pripoană
dă gînd rău despre un om).
Și așa se doarme-n tihnă
toată noaptea, cît de lungă-i ;
iar de drum dacă-i departe,
cum prudența poruncește,
doarme dus și-n siguranță,
chiar mai mult ca la un rancho,

căci nu-s ploșnițe prin pampa,
și-are-o laiță grozavă
de dormit, pe care nimeni
să i-o ia nu se omoară,
nici se ceartă pentru ea.
Mai petreci apoi o noapte
cum ți-i numai ție placul,
ba chiar nopți la rînd îți faci
tot aceeași socoteală.
Păsărelele, în zori,
îl trezesc pe om apoi,
pentru că pe omul care
n-a cinat, nu-l ține somnul.
Astfel, noaptea aia fost-a
pentru ei o sărbătoare,
căci, cînd sufletul ți-i vesel,
toate vesele îți par.
Neputînd trăi alături,
cum erau așa săraci,
hotărîră fiecare
să o ia pe drumul lui,
poate un sălaș să-și afle,
spre-ai mai ușura de lipsuri.
Și cît nu se-mprăștiară,
în singurătatea aia,
grijuliu, Martín Fierro,
fiului lui Cruz și celor
doi ai săi — povățuire
le dădu, precum urmează :

XXXII

Un părinte-i și prieten,
dacă dă povețe bune ;
ascultați ce cînt pe strune :
ochii ageri ți se cer,
neștiind din ce ungher
dușmanul gînd rău îți pune.

Școală mi-i năpasta vieții,
altă școală — ce să zic !
Jocul de-l încurc un pic,
a mirare nu vă fie :
trebuie puțin să știe
cel ce n-a-nvățat nimic.

Afli oameni care-s tobă
de știință și de carte ;
afli cărturari aparte,
dar să-nveți cred eu că-i bine,
chiar de nu-s cu doxă foarte,
lucruri bune, chiar puține.

Cînd nimica nu te-nvață,
orice trudă vremea-ți fură.
Omul, dintr-o uitătură,
totul trebuie să vadă,
Cea dintîi învățătură
e să știi cînd iese sfadă.

Nu-ți pune nădejdea-n nime,
chiar de unul vrednic pare ;
se încreadă fiecare
doar în Dumnezeu — ce-i unul !
Dintre oameni — doar într-unul,
iar în doi — cu grije mare.

N-au greșelile limanuri,
precum cîmpul, orișiunde.
Chiar și-n cei mai buni pătrunde
răul — și de ei atîrnă,
dar, de ai în ochi o bîrnă,
paiul altuia-l ascunde.

Nu-ți lăsa la greu ortacul,
dar nimica să nu-i ceri.
Totul, iarăși, să nu speri
de la el, cum unii fac.
Cinstea ta ți-i totdeauna
cel mai credincios ortac.

Frica, lăcomia, nu e
bine cînd îți vin de hac.
Nu-ți dori, trufaș, în veac
pieritoare bunuri tu.
Zi-i bogatului doar nu,
fă-i săracului pe plac.

De-i cinstești pe oameni, bine-o
duci și-ntre sălbatici goi.
Bagă seamă, fii vulpoi
cînd de ceartă ai prilej ;
grijuliu fii printre moi,
cumpătat — printre viteji.

Munca-i lege, nu-i tocmeală —
trebuie să știi a strînge ;
unor suferinți nătînge
nu mi te lăsa supus ;
cerșetor cînd ești, nespus
biata-ți inimă se frînge.

Pîinea doar prin muncă omul
să-și cîștige e dator,
căci mizeria, de zor,
ea, în mii de chipuri ciuma,
bate-n poarta tuturor,
dar la leneși intră numa.

Nu amenința, căci nu-i
nimeni pară mălăiață ;
tare iute mai învață
cel ce-aiurea cată trîntă,
c-o primejdie-i de față,
iară alta stă la pîndă.

Ca primejdia s-o-nvingi,
la aman să scapi cu bine,
pildă-i viața mea, prin mine,
că mai de folos decît
lancea, spada, hotărît,
ți-i încrederea în sine.

Mi te pierzi dacă-ți lipsește
înnăscuta viclenie,
călăuză-n veci să-ți fie,
însă, din experiență,
zic că ea e-n mulți prudență,
dar în mulți — ticăloșie.

De prilej se folosește
cel zelos, întotdeauna ;
minte ține-mi arvuna,
însă, dacă nu mă-nșel,
bun prilej e fierul cel
care cald se bate numa.

Multe lucruri pierde omul,
ce le află cînd și cînd,
dar învățător vă sînt,
și-amintiți-vă de asta :
dacă-ți pierzi rușinea — basta —
nu mai dai de ea nicicînd.

Frații fie-n veci uniți —
asta-i legea cei dintîie.
Între ei legați rămîie,
necurmat, prin obicei ;
de s-or bate între ei,
alții i-or strivi-n călcîie.

Pe bătrîni cinstește-i ; nu e
vitejie-n rîs să-i iei ;
iar printre străini, e-hei,
seamă bagă, pe cît poți,
căci, de ești cu cei răi soț,
rău ești socotit, ca ei.

Barza-şi pierde văzul cînd
bătrînețea i-i în toi,
Dar i-s sprijin puii-n roi,
grijulii şi răşchirați ;
de la berze învățați
pilda duioşiei voi.

Dacă eşti jignit, jignirea
chiar de-o uiți, la rîndul tău,
bagă bine seamă, zău,
căci adesea se întîmplă
cel ce te-a jignit de umblă,
tot vorbindu-te de rău.

Cel ascultător mereu
e supus la aspre munci ;
iar dacă-i trufaş, atunci
îndura-va şi mai multe ;
cel ce-ascultă — să asculte ! —
Bun e cel ce dă porunci.

Cată timpul să nu-ți pierzi,
nici ruşinea ta firească ;
minte ai ? Păi, să gîndească —
nu e bun un cap trîndav ;
şi să ştii că nu-i nărav
unde-ncepe să sfîrşească.

Pasărea cu plisc de corb
către pradă-i îndemnată,
dar un om cu judecată
nu fură un chior — vezi bine !
Sărăcia nu-i ruşine,
ci hoția blestemată.

Nu se cade să omori,
nu te bate cînd îți tună ;
viața mea-i oglindă bună,
prin atîta suferință.
Să te ştii feri într-una,
asta-i marea ta ştiință.

Sîngele vărsat să-l uiți
pîn-la moarte n-ai noroc.
Amintirea lui, pe loc,
ți se sapă-adînc în minte ;
cel ce-l varsă-n suflet simte
stropii lui ca stropi de foc.

Băutura totdeauna
rău duşman ți-i — şi năpasta ;
minte ținеți-o şi pe-asta,
căci v-o spun cu duioşie :
meriți îndoit pedeapsa,
de jigneşti la vreo beție.

De se iscă răzvrătire,
tu întîiul să te ceri ;
nu fi mîndru, Doamne feri,
chiar de minte ai prea multă.
Barba de sărac — ascultă —
face-i buni pe bărbieri.

Inima de-ţi dăruieşti
unei tare dragi femei,
n-o jigni-n mîndria ei,
căci aceasta nu se iartă ;
şti-va, de jignită ce-i,
pe ce cale să te piardă.

De-mi eşti cîntăreţ, să cînţi
cu simţire-ntotdeauna.
Nu-ncorda aiurea struna,
numai ca să dai din gură,
ci-n a cîntului măsură
noime-adînci să caţi într-una.

Tuturor vă dau aceste
dobîndite scump poveţe,
drumul vieţii să vă-nveţe ;
dar nu-i rost ştiinţa mea
să vă deie şi prudenţă,
spre a le putea urma.

Cugetările-astea-s rod
al singurătăţii mele ;
nu-i nimica fals în ele,
nici greşit, în tot ce-ngîn :
ies din gură de bătrîn
adevărurile grele.

XXXIII

După asta,-n patru vînturi,
patru fost-au să purceadă ;
își făcură și-o făgadă,
s-o-mplinească toți jurînd,
însă nu v-o spun — dovadă
că e taină scrisă-n gînd.

Eu vă dau de știre numa,
nu vă supărați de fel,
căci ades fac mulți la fel,
dacă sînt siliți anume :
hotărîră toți nițel
să-și mai schimbe vechiul nume.

Însă nu cu vreun gînd rău,
pot s-o spun fără ocol,
dar e adevărul gol
că adesea, cînd, pe lume,
vrea să-și schimbe vechiul nume,
vini ascunde un creol.

Iată, las ghitara care
desfătat-a o mulțime.
Știți că v-am grăit în rime,
eu, statornic, fără lene ;
ăsta-i nasture de pene [1],
care nu-l descurcă nime.

Din încurcătura toată
bine am ieșit — și cum !
Dar v-oi spune, orișicum,
auziți, creoli săraci ?
Laț mai am, făcut colaci [2],
slobozit de-l vreți acum.

Bun rămas îmi iau cu asta —
pînă cînd ? Nu știu — și pace !

---

[1] Împletitură în formă de nasture pentru unele elemente ale șeii, făcută din pene de struț.
[2] În sensul că ar mai putea cînta oricît, în continuare.

Pe drum moale-n veci se place
cel ce vrea mai sigur drum.
Eu voi bate şi de-acum
drum spinos şi de nepace.

Vulturul trăieşte-n cuibu-i,
vulpea în bîrlog străin,
tigrii prin păduri se-aţin.
Pe-un gaucho însă-l poartă
nestatornica lui soartă
unde cere-al său destin.

Cel sărac, orfan, mînat e
chiar de soarta-i spre răscoală.
Nime-n lume nu se scoală
contra celor ce-l apasă.
Un gaucho vrea şi casă,
şi biserici, drepturi, şcoală.

Dar s-o destrăma urzeala,
va veni şi marea clipă.
Nu se face asta-n pripă,
căci se-ncing încă-n fandango
cei care, ca un chimango [1],
stau mereu pe piei şi ţipă.

[1] Pasăre de pradă, care ţipă în timp ce ciuguleşte resturile de carne de pe pieile întinse la uscat.

Dar îngădui-va cerul
soartă mult mai omenească.
Bine-i toţi să-şi amintească
lucrul bun cum se deprinde.
Focul, ca să încălzească,
dedesubt doar se aprinde.

Grangurul, folos de trage,
legea lui şi-o pune-n fapte.
Bănuit e, zi şi noapte,
chiar de cel care-l numeşte.
Umbra pururi ţi-i primejde
sub un pom ce lasă lapte.

Iute-atîrnă-n ştreang săracii,
pe cei mari de-i pun la treabă,
dar pricep şi eu o boabă,
orişicum, din toate cele :
un gaucho-i pielea slabă,
pentru laţ dînd el curele.

În ce limba mea vă spune
toţi să vă încredeţi foarte.
Înţelegeţi-mă-aparte —
lăcomia nu mă prinde.
N-o să plouă cu merinde
unde se-află astă carte.

Să-mi îngăduiţi odihna,
că de-atîta trudă-s frînt.
Poposesc aici, nevrînd
să mă las purtat de-avînturi.
Am treizecişitrei de cînturi —
vîrsta lui Isus cel sfînt.

Ţineţi minte ce vă spun,
isprăvind, cu drept temei :
Pînă mi-o fi dat s-o-nchei
vreau să-i fac lucrării faţă,
dibăcie de-am şi viaţă
spre desăvîrşirea ei.

Iar de n-oi mai fi în viaţă,
nu vă îndoiţi — eu ştiu :
un gaucho şi-n pustiu
s-o simţi de jale frînt,
cînd afla-va că nu-s viu
ci că zac într-un mormînt.

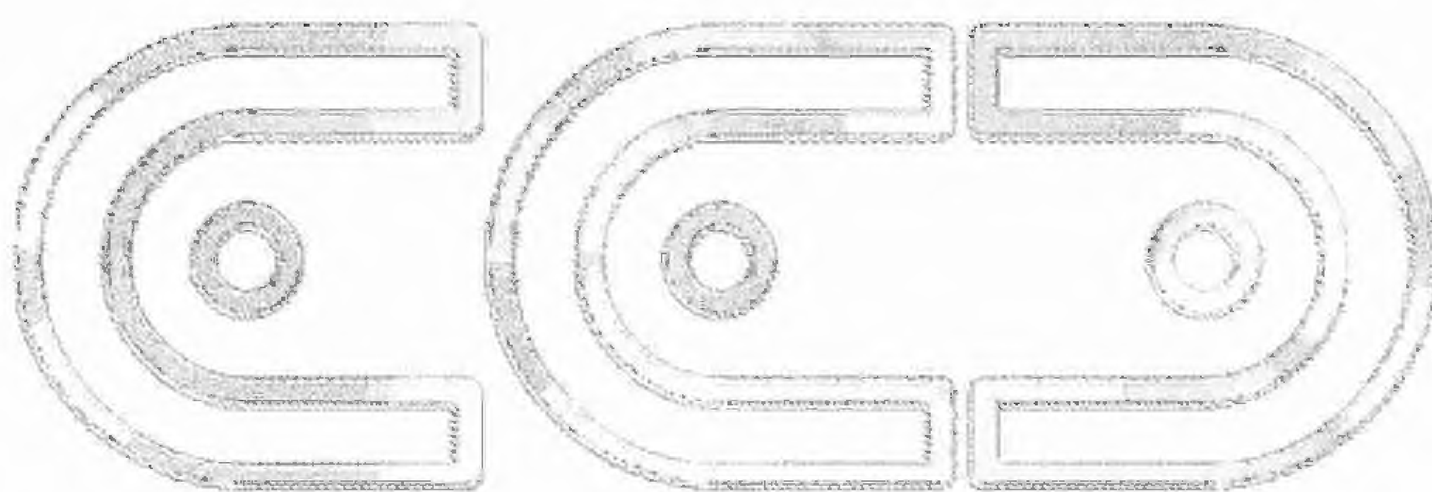
Fraţii mei îndură tot
ce-ndurai în anii grei.
Mîndri-n veci păstra-mi-or ei
toţi în inimă povestea
şi în minte toate-acestea
şi-or săpa ţăranii mei.

Mare dar e amintirea,
har de preţ ce omu-l are ;
cei ce cred că doar culoare
le-am fost dat — să ia aminte
că a răului uitare
e tot ţinere de minte.

Nimenea jignit nu creadă
c-ar fi fost cumva de mine.
Cîntul astfel dacă-mi vine,
cred aşa că-i rostul lui.
NU-I SPRE RĂUL NIMĂNUI
CI-I SPRE-AL TUTURORA BINE.

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

de

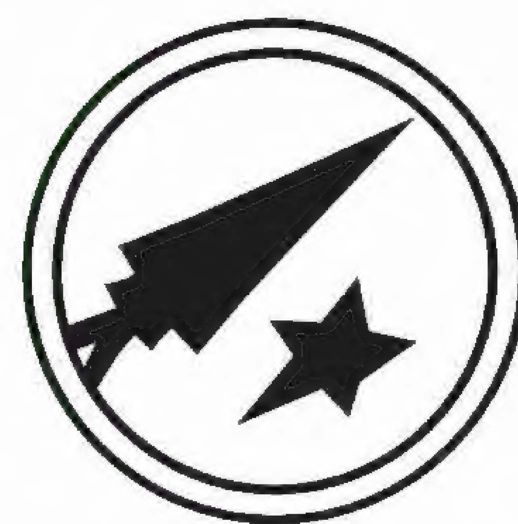

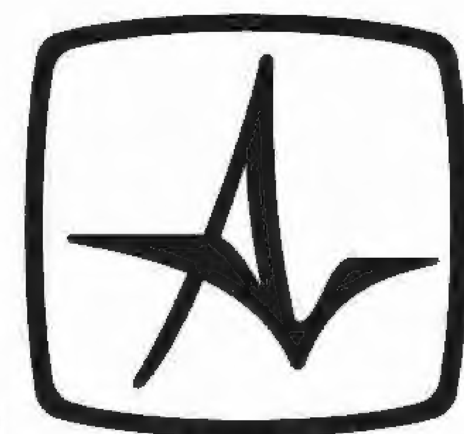
Anonim

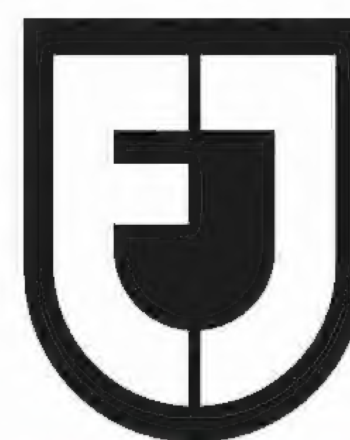
și

CAT Graur

Antwerpen

2024